

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MURATHAN MUNGAN'IN SEÇTİKLERİYLE

RESSAMIN İKİNCİ SÖZLEŞMESİ

Metis Edebiyat

MARGARET YOURCENAR ■ ROALD DAHL

JORGE LOUIS BORGES ■ O. HENRY ■ CARLOS FUENTES

CORRADO ALVARO ■ HONORE DE BALZAC

MARCEL TAMAYO ■ RAY BRADBURY ■ BERNHARD SCHLINK

TAMA JANOWITZ ■ ITALO CALVINO

metis

Murathan Mungan'ın Seçtikleriyle

RESSAMIN
İKİNCİ SÖZLEŞMESİ

Metis Yayınları
İpek Sokak 9, 34433 Beyoğlu, İstanbul
Tel: 212 2454696 Faks: 212 2454519
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Metis Edebiyat
Murathan Mungan'ın Seçtikleriyle
RESSAMIN
İKİNCİ SÖZLEŞMESİ
Seçki ve Önsöz © Murathan Mungan, 1993
© Çevirinin hakları her hikâyenin
çevirmenine aittir
© Metis Yayınları, 2004

İlk Basım: Mart 1996.
Dördüncü Basım: Mayıs 2012

Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Kapak Fotoğrafı: Jodi Cobb,
Finlandiya, 1980

Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı, İstanbul Tel: 212 5678003
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-975-342-130-0

MURATHAN MUNGAN'IN SEÇTİKLERİYLE

RESSAMIN İKİNCİ SÖZLEŞMESİ

metis

Bu derlemedeki öykülerden "Wang-Fo Nasıl Kurtarıldı?", Marguerite Yourcenar'ın *Doğu Öyküleri* kitabında (çev. Hür Yüner, Adam Yayıncılık, 1985); "Deri", Roald Dahl'ın *Son Perde* kitabında (çev. Tomris Uyar, Can Yayınları, 1987); "Düello", J. L. Borges'in *Yolları Çatallanan Bahçe* kitabında (çev. Fatih Özgüven, İletişim Yayınları, 1995); "Son Yaprak", O. Henry'nin öykülerinden oluşan *Öyküler* adlı seçkide (çev. Mehmet Harmancı, yay. haz. Kader Ay, Epsilon); "Ne Olursa Olsun", Carlos Fuentes'in *Körlerin Şarkısı* kitabında (çev. Müntekim Ökmen, Can, 1986); Corrado Alvaro'nun "Melusina'nın Resmi", *Yazko-Edebiyat* dergisinin Kasım-Aralık 1982, 9. sayısında (çev. Gül Işık); "Hazine", Marcel Tamayo imzasıyla, J. L. Borges - A. B. Casares'in *Olağanüstü Masallar* kitabında (çev. Ergün Akça, Mitos, 1993); "Gülümseme", Ray Bradbury'nin de yer aldığı *Korkunun Bütün Sesleri* adlı bilimkurgu seçkisinde (çev. Levent Mollamustafaoğlu, Metis, 1993); "Kertenkeleli Kız", Bernhard Schlink'in *Aşk Kaçışları* kitabında (çev. Ali Özdamar, Doğan Kitap, 2002); "Harbi Muhabbet", Tama Janowitz'in *New York Köleleri* kitabında (çev. Roza Hakmen, Remzi Kitabevi, 1992); "Uzayda Bir İşaret", Italo Calvino'nun *Kozmocomik Öyküler* kitabında (çev. Eren Yücesan, Can, 1990) yayımlanmıştır. Daha önce *Mahvolan Şaheser* adıyla Adnan Benk tarafından (Rıza Coşkun Matb., 1944); *Bilinmeyen Şaheser* adıyla Nahid Sırrı Örik tarafından (M.E.B., Fransız Klasikleri, 1945) iki ayrı çevirisi bulunan Honoré de Balzac'ın "Bilinmeyen Şaheser"i bu seçki için Berran Tözer tarafından çevrilmiştir.

Yayınevlerine ve çevirmenlere bu yapıtların kullanımına izin verdikleri için teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

- MURATHAN MUNGAN** Yenilenmiş Baskıya Önsöz ■ 7
- MARGUERITE YOURCENAR** Wang-Fo Nasıl Kurtarıldı? ■ 9
- ROALD DAHL** Deri ■ 19
- JORGE LOUIS BORGES** Düello ■ 35
- O. HENRY** Son Yaprak ■ 41
- CARLOS FUENTES** Ne Olursa Olsun ■ 47
- CORRADO ALVARO** Melusina'nın Resmi ■ 61
- HONORÉ DE BALZAC** Bilinmeyen Şaheser ■ 67
- MARCEL TAMAYO** Hazine ■ 92
- RAY BRADBURY** Gülümseme ■ 95
- BERNHARD SCHLINK** Kertenkeleli Kız ■ 101
- TAMA JANOWITZ** Harbi Muhabbet ■ 133
- ITALO CALVINO** Uzayda Bir İşaret ■ 148

İlk baskısı 1996'da, ikinci baskısı 1998'de yapılan bu kitap, Ocak 2005 tarihli bu üçüncü baskısında yeni öykülerle zenginleştirilmiş olarak çıkıyor okur karşısına. Bu arada ilk iki baskıda "Ressamın Sözleşmesi" olan adı, "Ressamın İkinci Sözleşmesi" olarak değiştirilerek, kitap bu adla yeniden kimliklendirilmiş oluyor.

Aslında bu seçki daha başlangıç aşamasında iken aklımda bu ad vardı. Peter Greenaway'ın *Ressamın Sözleşmesi* adlı filmine dolaylı bir gönderme yapmak istiyordum. Sonradan vazgeçtim; kitabın içindeki öykülerin "Ressamın Sözleşmesi" adının içerdiği çağrışımlarla ödeşmesinin daha doğru olacağına karar verdim. Şimdi yıllar sonra kitabın içeriğini zenginleştirip yenilerken, bu değişikliğin kitabın adına da yansımaları istedim. Hem "Ressamın İkinci Sözleşmesi" adı bu kez, yalnızca filme değil, kitabın bunca zaman içinde oluşan kendi tarihine de gönderme yapmış olacaktı. Bu adın sözleşmesi, her iki düzeyde de "ikincileşmiş" oluyordu.

*

Yıllar önce bu kitabı kotarıırken, bu seçkiye koyup koymamakta kararsız kaldığım öykülerden biri, O. Henry'nin çok bilinen, ünlü *Son Yaprak* adlı öyküsüdür. Gerçekten de edebiyat tarihinde resim sanatının gücü hakkında yazılmış en dokunaklı öykülerden biri olup, konusu, teması bu kitabın derdi ile örtüşmektedir. O sıralar beni bundan alıkoyan şey, sanırım seçkide yer alan diğer öykülerin ve öyküleme tekniklerinin yanında, O. Henry öykücülüğünün azıcık eskimiş olduğu idi. Bu yenilenmiş baskıda ise, birçok okurun tarihinde "hatıra sevgisi" ile yer etmiş olan bu öyküyü, bu kez dışarıda bırakmaya gönlüm elvermedi.

Yer verdiğim diğer yeni öykülere gelince: Corrado Alvaro'nun *Melusina'nın Resmi* adlı incelikli öyküsü, dergi sayfalarında sararıp kalsın istemedim. Son yıllarda Alman edebiyatının en güçlü temsilcilerinden biri sayılan, Bernhard Schlink'in, bu toplama çok yakışacağını düşündüğüm *Kertenkeleli Kız* adlı öyküsünün, benim seçkimden sonra yayımlanmış olmasına hayıflanıp duruyordum ki, bu seçkiyi yenilemek bunun için de bir fırsat oldu.

Biliyorsunuz: Sanatçının hayatla ve sanatla yaptığı sözleşme sürdükçe oyunlar da sürer.

Ekim 2004

MARGUERITE YOURCENAR ■ Wang-Fo Nasıl Kurtarıldı?

YAŞLI ressam Wang-Fo'yla çırağı Ling Han Krallığı'nın yollarında ilerliyorlardı.

Yavaş yol alıyorlardı, çünkü Wang-Fo geceleri gezegenleri, gündüzleriye kızböceklerini seyretmek için duraklıyordu. Yükleri hafifti; çünkü Wang-Fo eşyaların kendilerini değil, imgelerini severdi ve dünyada, fırçaların, çini mürekkeplerinin, lake boya kutularının dışında hiçbir şeyin sahiplenilecek kadar değerli olmadığını söylerdi. Yoksuldular, çünkü Wang-Fo resimlerini bir tas arpa çorbasıyla takas eder, gümüş paraları küçümserdi. Sırtındaki eskiz dolu torbanın ağırlığı altında ezilen çırağı Ling, gökkubbeyi taşımışçasına saygıdan iki büklüm olurdu; çünkü Ling'e bakılırsa, bu torba, kar altında dağlar, baharda ırmaklar, yaz mehtabının yüzüyle doluydu.

Ling, şafak vaktini kollayıp günbatımını yakalayan bu adamla yollara düşmeye gelmemişti dünyaya. Babası sarraftı; anası bir yeşim taşı tüccarının tek kızıydı. Dedesi erkek evlat sahibi olamayınca, beddua ederek bütün malını mülkünü anasına bırakmıştı. Ling, zenginliğin rastlantılara fırsat vermediği bir evde yetişmişti. Bu pamuk kozasındaki hayat çekingen yapmıştı onu: Böceklerden, gök gürültüsünden, ölümlerin yüzlerinden korkardı. On beş yaşını doldurunca babası bir eş buldu Ling'e; en güzel kızı aldı ona. Çünkü oğluna bu mutluluğu sağlamakla gecelerin sadece uyumaya yaradığı yaşa gelmiş olduğunu unutuyor, teselli buluyordu. Ling'in karısı, bir saz kadar narin, süt kadar çocuksu, gözyaşları kadar tuzlu, ıslak bir öpücük kadar tatlıydı. Düğünden sonra, Ling'in ailesi oğullarına gösterdikleri inceliği ölüme kadar vardırılmışlardı. Ling, kızıla boyalı evinde, hiç durmadan gülen karısı ve her bahar pembe çiçekler açan erik ağacı-

la baş başa kalmıştı. Ling, pırıl pırıl yürekli bu kadını hiç kararmayacak bir ayna gibi, koruyucu bir tılsım gibi sevdi. Zamanın âdetlerine uyup akşamları çayevlerine gidiyor, akrobat ve dansözlere elinden geldiğince yardım ediyordu.

Bir gece meyhanelerden birinde Wang-Fo'yla aynı masayı paylaştılar. İhtiyar Wang-Fo, bir sarhoşun resmini yapabilmek için epeyce içmiş, eliyle içki fincanının arasındaki uzaklığı ölçmeye çalıştığından olacak, başı yana kaykılmıştı. Pirinç rakısı, bu ağırbaşlı, somurtkan zanaatçının dilini çözerdi. O gece Wang, sessizlik bir duvar, kelimelerse duvarın çıplaklığını örtmek için seçilen renklemişçesine konuşuyordu. Onun sayesinde Ling, sıcak içkilerin dumanıyla tütsülen içkicilerin yüz güzelliğini, ateşin koca diliyle binbir türlü yaladığı etlerin parlak kızılığını, örtülerin üzerine solgun taçyaprakları gibi serpilmiş şarap lekelerinin benzersiz pembeliğini gördü. Pencere ansızın kuvvetli bir rüzgârla açılmış, içeri yağmur girmeye başlamıştı. Wang-Fo, Ling'e şimşeğin parlak harelerini göstermek için eğilmiş ve Ling harelerin göz kamaştırıcı güzelliğini görerek fırtınadan korkmaz olmuştu.

Sonra Ling ihtiyar ressamın hesabını ödedi. Wang-Fo evsiz barsız ve parasız olduğundan barınacağı bir yer gösterdi. Birlikte yürüdüler, Ling'in elinde bir fener vardı. Işığı su birikintilerine beklenmedik alevler yansıtıyordu. O gece Ling, evinin duvarlarının sandığı gibi kırmızı olmadığını, gerçekte, çürümeye yüz tutmuş bir portakal renginde olduğunu farkettiler. Avluda o zamana kadar kimsenin dikkatini çekmemiş olan bir çalı bulunduğunu gördü ve bunu saçlarını kurutan genç bir kadına benzetti. Geçitte, duvarın çatlağındaki bir kırının ürkek yürüyüşünü seyretti ve bu hayvancıklara duyduğu tiksintinin ansızın silindiğini hissetti. O zaman Ling, Wang-Fo'nun kendisine yepyeni bir algıyla yeni bir ruh armağan ettiğini anlayarak, ihtiyara, annesiyle babasının öldükleri odayı açtı.

Wang-Fo yıllardır söğüt ağacı altında lavta çalan bir masal prensinin portresini yapmayı düşler dururdu. Ama kendisine modellik yapacak ölçüde gerçekdışı bir kadın bulamamıştı. Ling kadın olmadığına göre ona modellik yapabiliirdi. Sonra Wang-Fo, yüce bir servinin altında ok atan genç bir prensin portresinden söz açacak oldu. Ama şimdilerde, kendisine modellik yapacak ölçüde bir delikanlı ne

gezerdi! Onun için Ling, karısına bahçedeki erik ağacının altında modellik yaptırdı. Sonra Wang-Fo onu melek kılığında, günbatımının bulutları arasında çizdi. Ve genç kadın ağladı, çünkü ölüm demekti bu. Ling'in Wang-Fo'nun yaptığı portreleri ona yeğlediğini gördükçe, genç kadının yüzü, yaz yağmurlarına ve sıcak rüzgârlara hedef olan çiçekler gibi günden güne soluyordu. Bir sabah onu bahçedeki erik dallarına asılı buldular; boynunu boğan başörtüsünün uçları saçlarına dolanmış salınıyordu. Geçmiş zamanların şairlerince yüceltilen güzeller kadar saftı. Wang-Fo son bir kez resmini yaptı, çünkü ölü yüzlerdeki bu yeşil rengi severdi. Çırağı Ling renkleri karıştırdı. Üstün çaba ve titizlik gerektiren bu iş, ona gözyaşı dökmeyi unutturmuştu.

Ling, ustasına Batı'dan gelen lal rengi mürekkeplerden alabilmek için, sırasıyla, kölelerini, yeşim taşlarını ve havuzundaki balıkları elden çıkardı. Geride satılacak bir şey kalmayınca çekip gittiler. Ling geçmişinin kapısını örttü ardından. Wang-Fo, yüzlerin kendisine çirkinlik ya da güzelliğe dair hiçbir sır vermediği bu şehirden usanmıştı. Ustayla çırak birlikte Han Krallığı'nın yolunu tuttular.

Ünleri köyden köye yayılıyordu. Kale kapılarından, alacakaranlıkta önü ziyaretçilerle dolup taşan tapınak girişlerine kadar her yerde, herkes onları tanıyordu. Wang-Fo'nun son bir fırça darbesiyle resimlerine can verdiği söyleniyordu. Çiftçiler bir çoban köpeği resmi yapması için ayaklarına kapanıyor, senyörler asker resimleri istiyorlardı. Rahipler ona bir bilgeymişçesine saygı gösteriyor, halk ondan bir büyücüymüşçesine korkuyordu. Wang-Fo çevresindeki yüzlerde, saygınlık, korku, yüceltme ifadelerini inceleme fırsatını buluyor, kendisi hakkındaki bu görüş ayrılıklarından hoşlanıyordu.

Ling, yiyecek içecek dileniyor, ustasının uykusuna dikkat etmesini sağlıyor, dalıp gittiği vakitleri fırsat bilip ayaklarını ovuyordu. Gün doğarken ihtiyar uyanmadan kalkıp, sazlıkların arasına saklanmış mahçup görünümeler aramaya gidiyordu. Akşamları, ustası yapmak istediği resmi beceremeyip de fırçalarını usança yere attığında eğilip bir bir topluyordu. Neşelenip şakalar yapmaya kalkışınca, önünde saygıyla eğilerek dinler görünüyordu.

Bir gün günbatımında, imparatorluk merkezinin varoşlarına vardılar. Ling, Wang-Fo'ya geceyi geçirebileceği bir yer aradı. İhtiyar li-

me lime olmuş çullara sarılıp sarmalandı. Ling, onu ısıtabilmek için onun yanına yatıp göğsüne sokuldu, çünkü baharlar yeni açmıştı ve yerdeki toprak buz tutmuştu. Şafak sökerken hanın geçitleri sert adımlarla yankılanmaya başladı. Hancının korkuyla fısıldadığı, sonra da anlaşılamayan bir dilde, birilerinin bağıra çağıra emirler yağdırdığı duyuldu. Ling, akşam ustasının yemeği için pirinç rakısı çaldığını hatırlayarak irkildi. Kendisini tutuklamaya geldiklerinden emin olduğu için, bundan sonraki ırmağın geçit yerinde Wang-Fo'ya kimin yardım edeceğini düşündü kara kara.

Askerler ellerinde fenerlerle girdiler içeri. Fenerlerin telli kâğıtlarından alevler yansıyor, askerlerin bakır miğferlerinin üzerine kırmızı mavili ışık lekeleri vuruyordu. Yaylarının ipi omuzlarında titreşiyor ve içlerinden en yırtıcı olanları sebepsiz yere çığlıklar atıyordu. Elleriyle Wang-Fo'nun boynuna çullandılar. Wang, kol yenlerinin üzerlerindeki giysilerin rengine uymadığını görmezlikten gelememi.

Wang, çırağının koluna abanarak dolambaçlı yollarda tökezleye tökezleye askerleri takip etti. Gelip geçenler halka halka toplanıyor, hiç kuşkusuz kafaları uçurulmaya götürülen bu iki suçluya bakarak kıs kıs gülüyorlardı. Askerler Wang'ın sorduğu sorulara sadece acımasızca sırtarak karşılık veriyorlardı. Sımsıkı kenetlenmiş elleri acıyor, Ling umutsuzlukla gülümseyerek ustasına bakıyordu: Bu gülümseme, daha yumuşak, daha tatlı bir ağlama biçimiydi Ling'e göre.

Eflatun duvarların gün ortasında, günbatımında bir saçak gibi yükseldiği imparatorluk sarayının kapısına vardılar. Askerler, Wang-Fo'yu kare ve çember biçiminde sayısız odalardan geçirdiler. Biçimleri, dişi ve erkeği, uzun ömrü, dört yönü ve iktidarın ayrıcalıklarını simgeliyordu. Kapılar bir müzik sesi vererek kendi eksenleri etrafında dönüyorlardı. Öyle ayarlanmışlardı ki, insan, sarayı doğudan batıya doğru katederken bir gamın üzerinde yürür gibi oluyordu. Her şey, insanüstü bir güç ve incelik fikriyle uyum sağlamak için ayarlanmıştı sanki. Kişi burada, en basit buyrukların bile ataların bilgeliği gibi kesin, korkunç ve acımasız olduğunu sezinliyordu. Sonunda hava daraldı, işkence altındaki bir insanın bile bağırmaya cesaret edemeyeceği bir sessizlik sardı çevreyi. Bir hadım halayık kumaş perdeyi kaldırdı. Askerler kadınlar gibi titrediler; sonra peş peşe "Göğün Oğlu"nun hüküm sürdüğü odaya girdiler.

Duvarları olmayan, mavi taşın sütunlarla desteklenmiş bir odaydı bu. Mermer sütunların ötesinde bir bahçe uzanıyordu; tarhlarının her birindeki her bir çiçek okyanus ötesinden getirilmiş nadir türlerden oluşuyordu. Ama Gökler Ejderhası düşüncelerinde güzel kokulardan rahatsız olur korkusundan hiçbirinin kokusu yoktu. Düşüncelerini saran sessizliğe duyulan saygıdan, bu kutsal yere kuşlar kabul edilmemişti, hatta arılar bile kovulmuştu. Savaş meydanlarındaki ölü köpeklerin ve cesetlerin üzerinden geçen rüzgâr imparatorun kol yeline dokunmasın diye, bahçe, dünyanın geri kalan bölümünden dev bir duvarla ayrılmıştı.

"Gökler Üstadı" yeşim taşından bir taht üzerine oturmuştu. Elle-ri, —daha henüz yirmi yaşında olmasına karşın— bir ihtiyarın kiler gibi kırış kırıştı. Giysisi, kışı göstermek için mavi, baharı anımsatmak için yeşildi. Yüzü güzeldi. Ancak, göğü ve gezegenleri yansıtmak için fazlaca yukarı yerleştirilmiş bir ayna gibi acımasız ve kayıtsızdı. Sağında "Eksiksiz Zevkler Bakanı", solunda ise "Yasal Acılar Danışmanı" duruyordu. Kolonların altına dizilmiş saray erkânı ağzından çıkacak en basit lafı bile akılda tutmak için kulak kesildiklerinden, alçak sesle konuşmayı âdet edinmişti. Ayaklarına kapanıp,

"Gökler Ejderhası," dedi Wang-Fo. "Yaşlıyım, yoksulum, zayıfım. Sen yaz gibisin, ben kış gibi. Senin on bin hayatın, benim ise tek hayatım var. Ne yaptım sana? Sana hiç kötülük etmemiş olan şu ellerimi bağladılar."

"Bana ne yaptığını mı soruyorsun?" dedi İmparator. Sesi öylesine ahenkliydi ki insanın ağlayası geliyordu. Yeşim taşlarının yansımasında bir deniz dibi bitkisi gibi tirşeye çalan sağ elini kaldırdı. İnce, uzun parmaklarının güzelliğine büyülenmişçesine bakan Wang-Fo, İmparator'un ya da ailesinin kötü bir portresini yapıp yapmadığını hatırlamaya, ölümü hak edip etmediğini tartmaya çalıştı. Oysa Wang-Fo'nun imparatorluk sarayına girip çıkmışlığı yoktu; çiftçilerin kulübelerini, kibar yosmaların varoşlarını, hamalların kavga etikleri kıyı meyhanelerini yeğlemişti. İnce uzun boynunu kendisini dinleyen adama doğru uzatarak,

"Bana ne yaptığını mı soruyorsun," dedi İmparator. "Söyleyeceğim. Ancak bilindiği gibi, başkalarının zehri, yalnızca bedenimizin dokuz deliğinden akabilir içimize. İşte bunun için ben de seni belle-

ğimin geçitlerinde gezindirip sana bütün hayatımı anlatmalıyım. Babamın, sarayın titizlikle gizli tutulan bir odasında senin tablolarından oluşan bir koleksiyonu vardı; çünkü tablolarındaki kişilerin değer bilmez cahillerin gözlerinden irak tutulması gerektiğine inanırdı; çünkü ona göre böyleleri, bir baktılar mı, gözlerini bir daha öne eğemez olurlardı artık. İşte ben o odalarda eğitildim Wang-Fo; çevreme özenle düzenlenmiş yalnızlıklar ördüler, büyüüp serpileyim diye. İnsan ruhunun çamuru saflığıma bulaşmasın diye, beni ileride tebam olacak kalabalığın hırçın karmaşasından uzak tuttular ve gölgeleri bana kadar ulaşır düşüncesiyle, odanın eşiğinden kimsenin geçmesine izin verilmedi. Hizmetimdeki az sayıda uşak, mümkün olduğu kadar seyrek uğrardı yanıma; saatler saatleri kovalar, resimlerindeki renkler gün ağarırken canlanır, gün batarken solardı. Geceleri uyku tutmayınca tablolarına bakardım; on yıla yakın bir süre, her gece baktım onlara. Gündüzleri motiflerini ezbere bildiğim halımın üstüne oturup, ellerimi ipeksi dizlerime koyup geleceğin getireceği sevinçleri hayal ederdim. Dünyayla ortasındaki Han Krallığı, –etrafında çepeçevre deniz, deniz canavarlarının doğduğu yer ve daha da ötede göğü destekleyen dağlarla birlikte– Beş Nehirler'in kaderci çizgiler çizdiği elimde oyuk ve tekdüze bir ova olarak canlanırdı. Bunları gözlerimde yaşatabilmek için senin resimlerinden yararlanırdım. Bana, denizin, tuvallerine yayılan o engin sulardan yapılma örtülere benzediğini söyledin; maviliği öylesineydi ki, ona değen herhangi bir taş bile ansızın safire dönüşürdü. Kadınların, senin bahçelerinin tarhları arasında rüzgârın sürüklediği yaratıkları andıran çiçekler olduklarını, onlar gibi açılıp kapandıklarını söyledin. Sınır kapılarında uykusuz, sabahı bekleyen genç askerlerin, insanın kalbini delip geçen oklar olduklarını söyledin. On altı yaşımda, beni dünyadan ayıran kapıların açıldıklarını gördüm: Bulutlara bakmaya sarayın taraçasına çıktım; ama senin günbatımlarındaki bulutlar kadar güzel değildiler. Tahtirevanımı istettim: Ne çamurlu, ne de çakıllı olduklarını bildiğim yollara revan oldum, içim dışıma çıktı. İmparatorluğun dört bir yanını dolaştım. Senin ateşböceğine benzediğini söylediğin kadınlardan eser yoktu bahçelerde; senin, bedenleri başlı başına birer bahçeyi andıran kadınlarını bulamadım. Sahillerin çakıllarını gördükçe okyanuslardan tiksinti geldi. Köylerdeki börtü böcek, pirinç tarlalarının

güzelliğini görmemi önlüyor. İşkence altındakilerin kanı, tuvaillerine çizdiğin nar kadar kırmızı değil. O canlı kadınlarının teni, kasap çengellerinden sarkan etler gibi iğrendiriyor beni ve askerlerimin kaba gülüşleri midemi bulandırıyor. Bana yalan söyledin Wang-Fo, koca sahtekâr. Dünya, çılgın bir ressamın boşluğa fırlattığı birtakım karmaşık lekeler yığınınından, durmadan bizim gözyaşlarımızla silinen lekeler yığınınından başka bir şey değil... Han Krallığı, krallıkların en güzeli değil, ve ben, imparator değilim. Hüküm sürmeye değer tek imparatorluk, senin Bin Renk ve Bin Eğri yollarından geçerek, kapılarından içeri girip hükmettiğin yerdir. Erimesi imkânsız olan karların örttüğü dağlarda ve ölümsüz nergis çiçeği tarlalarında ancak sen hüküm sürebilirsin. İşte bunun için hangi işkenceyi çekmen gerektiğini tasarladım Wang-Fo. Büyücülükleriyle beni elde ettiklerimden tiksindiren ve hiçbir zaman elde edemeyeceğim şeylere öykündüren senin gibi birine ne biçimde azap çektirmem gerektiğini araştırdım ve bir daha içinden çıkamayacağını iyi bildiğim o zindana kapatmaya karar verdim seni: Gözlerinin dağlanmasına karar verdim. Çünkü gözlerin Wang-Fo, senin krallığına varan yolda iki büyülü kapıdır. Ellerin de seni imparatorluğunun merkezine götüren on geçitli iki yol olduğuna göre, ellerinin de kesilmesine karar verdim. İyice anladın mı beni koca Wang-Fo?"

Bu kararı işitince, çırağı Ling, kemerinden kör bıçağını çekip İmparator'un üzerine atladı. İki nöbetçi kısıkrak yakaladılar onu. Göğün Oğlu gülümsedi ve iç geçirerek devam etti.

"Senden nefret etmemin bir sebebi de kendini sevdirebilmiş olman. Öldürün şu köpeği."

Ling, kanı ustasının giysisini lekelemesin düşüncesiyle bir sıçrayışta ileri şeyirtti. Askerlerden biri kılıcını kaldırdı ve ansızın Ling'in başı tıpkı koparılan bir çiçek gibi ayrıldı boynundan. Uşaklar Ling'ten geri kalanları alıp götürdüler. Wang-Fo, çırağının yeşil taşlıktaki kan lekelerine, umutsuzlukla, hayranlıkla bakakaldı.

İmparator'un bir el hareketiyle iki hadım halayık belirerek Wang-Fo'nun gözlerini sildiler. İmparator,

"Dinle ihtiyar Wang-Fo," dedi; "Ve ağlamayı bırak, ağlamanın sırası değil şimdi. Gözlerin açık kalmalı. Zaten ışıktan nasibin olan vakit sayılı, onu da ağlayarak bulandırayım deme. Çünkü, sırf senden

öc almak için ölmeni istemiyorum; sırf zalimliğimden değil acı çekmeni istemem. Başka düşüncelerim var Wang-Fo. Senin yapıtlarından oluşan koleksiyonumda, dağların, haliçlerin ve denizlerin iç içe yansıdıkları bir resim var. Bu resimde her şey, sonsuza kadar küçültülmüş sanki; ama nesneler, sırça bir küreye yansıyan şekiller gibi gerçekte olduklarından bile daha belirgin. Fakat bu resim yarım kalmış Wang-Fo. Başyapıtını başlamış, bitirmemişsin. Fırça elinde resim yaptığın sırada, hiç kuşkusuz ya oralardan geçen bir kuş, ya da kuşun peşi sıra giden bir çocuk görmüş, kuşun gagasına, çocuğun yanaklarına bakayım derken dalgaların mavi gözkapaklarını unutmuş olacaksın. Ne denizi saran giysinin saçaklarını ne de kayalıkların yosundan saçlarını tamamlamışsın. Işıkla geçireceğin şu azıcık vakti, bu resmi bitirmeye harcamanı istiyorum. Böylelikle bir ömür boyu biriktirmiş olduğun gizleri de bu resme katmış olacaksın. Eminim ki, ölürken ellerin iki yanına düşmeden önce ipek tuvalin üstünde titremeyecek ve sonsuzluk, yapıtına çiziktirdiğin bedbaht kırıksıklıklardan girecek. Ve gözlerin yok olmaya bunca yakinken insan duyularının sınırlarını zorlayamayacaklar, bundan da eminim. İşte tasarılarım bunlar, koca Wang-Fo. Seni bunları yerine getirmeye zorlayacak kadar güçlüyüm. Eğer reddedersen, gözlerini kör etmeden, ne kadar yapıtın varsa yaktırırm, gelecek nesillere ulaşma umutlarını yitirmiş, oğulları katledilmiş bir babaya benzersin. Ama istersen bu son buyruğumu iyiliğimin bir belirtisi olarak al, çünkü şimdiye kadar okşamış olduğun tek sevgilinin tuvalin olduğunu biliyorum ve son saatinde oyalanman için sana fırçalar, boyalar ve mürekkebini sunarken, kendimi bir ölüm mahkûmuna sokak kadını armağan eder gibi hissediyorum."

İmparator'un bir el hareketiyle, iki hadım halayık Wang-Fo'nun göğün ve denizin resmini çizmiş olduğu tamamlanmamış tabloyu getirdiler. Wang-Fo gözyaşlarını silerek gülümsedi, çünkü bu küçük eskiz ona gençliğini hatırlatıyordu. Wang-Fo'nun artık yitirmiş olduğu körpecik bir ruhun ifadesi yansıyordu eskizde; ama yine de bir şeyler eksikti. Çünkü Wang-Fo bu resmi yaptığı dönemde, dağları henüz yeterince seyretmemişti; karınları suyun yüzünde yüzen kayalıkları yeterince görmemişti, ve günbatımlarının hüznünü henüz yeterince sindirmemişti içine. Bir kölenin kendisine uzattığı fırçalardan seçe-

rek, tamamlanmamış denize geniş ve durgun maviler sürmeye koyuldu. Ayaklarının dibine diz çökmüş olan bir hadım halayık renkleri karıştırıyordu, ama pek üstesinden gelemiyordu bu işin; Wang, çırağı Ling'in eksikliğini büsbütün hisseder oldu.

Dağın üstüne konmuş gibi duran bir bulutun kanat ucunu pembe ye boyamaya koyuldu. Sonra denizin üstüne, içini saran huzur duygusunu gitgide derinleştiren küçük kırışıklıklar ekledi. Yeşim taşlık giderek nemlenmeye başlıyordu ama, Wang-Fo resmine daldığından, çalışırken suyun ayak bileklerine kadar yükselmiş olduğunu hissetmiyordu.

Ressamın fırça darbeleriyle büyüyen narin kayık şimdi ipek rulonun ön planını boydan boya kaplamıştı. Birden uzaklığın içinden küreklerin düzenli, ritmik sesi yükseldi, kanat vuruşları gibi hızlı ve canlıydılar. Ses yakınlaştı, usulca doldurdu odayı, sonra kesildi. Kayıkçının küreklerinde hareketsiz damlacıklar titreşiyordu. Wang-Fo'nun gözlerini dağlamak için bekleyen kızgın demir soğuyalı epey zaman geçmişti. Saray erkânı omuzlarına varan suyun içinde protokol gereği hareketsiz kalarak parmak uçlarında yükseliyorlardı. Sonunda, su yüzeyi imparatorluk merkezine ulaştı. Bu derin sessizlikte akan gözyaşları bile olsa duyabilirdi insan.

Gelen Ling'ti. Üstünde her günkü giysisi vardı. Sağ kol yanında, sabah, askerler gelmeden önce örmeye vakit bulamadığı yırtığın izleri duruyordu hâlâ; ama boynuna kırmızı, garip bir yemeni sarmıştı.

Resim yapmayı sürdürerek usulca,

"Seni öldü biliyordum," dedi Wang.

"Siz hayattayken ben nasıl ölebilirdim?" dedi Ling, saygıyla.

Ve ustasının kayığa binmesine yardım etti. Yeşim taşı tavan, Ling bir mağaranın içinden geçiyormuşça suya yansıyor. Suyun yüzünde, saray erkânının saç örgüleri yılanlar gibi kıpır kıpırdı. İmparator'un renksiz başı bir lotus gibi kıvıldanıyordu.

"Bak çırak," dedi hüzünle Wang-Fo; "Bu bedbahtlar yok olup gidecekler, belki de şimdiden yok oldular bile. Denizde bir imparatoru boğacak kadar suyun bulunabileceğini hiç düşünmemiştim. Ne yapmalı dersin?"

"Tasalanma usta," diye fısıldadı çırak. "Az sonra kupkuru kalacaklar ve kol yenlerinin ıslandığını dahi hatırlamakta güçlük çeke-

cekler. Sadece imparatorun yüreğinde denizin o buruk acısı kalacak o kadar. Bunlar bir resmin içinde yitecek cinsten insanlar değil." Sonra ekledi:

"Deniz güzel, rüzgâr kıvamında, denizin kuşları yuva kuruyor. Suların ötesindeki ülkeye gidelim üstadım."

"Gidelim," dedi ihtiyar ressam.

Wang-Fo dümene geçti, Ling kürekleri çekmek için eğildi. Küreklerin düzenli sesi yeniden odayı kapladı. Bir yürek sesi gibi düzenli ve tok, sardı. Su belli belirsiz alçaldıkça dikey kayalıklar sütunlara dönüştüler. Az sonra yeşim taşı döşemenin üzerinde sadece pırıl pırıl yanan birkaç su birikintisi kaldı. Saray erkânının giysileri kurumuştur, ama imparatorun eteklerinde yumak yumak olmuş biraz köpük duruyordu hâlâ.

Wang-Fo'nun tamamlamış olduğu pano, bir kumaş perde önüne yerleştirilmişti. Resmin ön planını boydan boya bir kayık kaplıyordu. Ardında hareketsiz denize kapaklanan incecik bir iz bırakarak gitgide uzaklaşıyordu. Kayığın içinde oturan iki adamın yüzü artık seçilmez olmuştu. Ama Ling'in kırmızı yemenisi hâlâ görülebiliyor ve Wang-Fo'nun sakalı rüzgârda dalgalanıyordu.

Küreklerin titreşimi azaldı, sonra bitti, uzakta silindi. İmparator öne doğru kaykılmış, elini gözlerine siper etmiş, gitgide uzaklaştıkça günbatımının uçuk renginde şimdi artık belirsiz bir lekeden başka bir şey olmayan kayığa bakıyordu. Altın rengi bir buğu yükseldi denizden, sonra yeniden denize düştü; ardından, kayık, açık denizin girişini örten kayalığın burnundan dönerek yön değiştirdi, üstüne bir yarın gölgesi vurdu, denizin ıssız yüzeyinde izi silindi ve ressam Wang-Fo'yla çırağı Ling, Wang'ın yaratmış olduğu bu mavi yeşim taşı rengi denizde bir daha hiç görünmemek üzere kayboldular.

•

ÇEVİREN: HÜR YUMER

O yıl –1946– kış çok uzun sürmüştü. Nisan gelmişti ama kentin sokaklarını buz gibi bir rüzgâr kasıp kavuruyordu, tepede, kar bulutları dolaşıyordu gökyüzünde.

Drioli adındaki ihtiyar, Rue de Rivoli kaldırımında ayaklarını acıyla sürüyerek yürüyordu. Üşüyordu, çaresizdi, eski püskü, kirli siyah paltosunun içinde kirpi gibi tortop olmuştu, kaldırdığı yakalarının arasından yalnızca gözleriyle alnı gözüküyordu.

Bir kafenin kapısı açıldı, dışarı taşan kızarmış tavuk kokusu, acı bir özlemle kastı midesini. Vitrinlere kayıtsız bakışlar atarak ilerledi – kokular, ipek boyunbağlarıyla gömlekler, elmaslar, porselenler, antika eşyalar, nefis ciltli kitaplar. Derken bir galeri. Galerileri oldum bittim severdi. Vitrinde bir tek tablo vardı. Durup baktı. Tam yeniden yola koyulacaktı ki durdu, bir daha baktı, birdenbire hafif bir tedirginlik gelmişti üstüne, belleğin bir kıpırdanışı, daha önce bir yerlerde gördüğü bir şeyin uzak bir anısı. Bir kere daha baktı. Bir kır görünümüydü, çılgın bir esintiyle savrulmuşçasına yan yatan bir ağaç kümesiyle çevresinde burgaçlar çizen rüzgâr. Çerçevenin kenarınaleştirilmiş küçük metal plakada şunlar yazıyordu: CHAIM SOUTINE (1894-1943).

Drioli resme bakakaldı, kendisine bildik gelen şeyin ne olduğunu kestirmeye çalıştı. Çılgın bir resim düpedüz diye düşündü. Çok garip, çılgın – ama hoşuma gitti... Chaim Soutine... Soutine... "Olamaz!" diye haykırdı birden. "Benim küçük Kalmuk'um bu, tabii o! Benim sevgili Kalmuk'umun resmi Paris'in en güzel galerisinde sergileniyor ha! Hiç akla gelir miydi!"

İhtiyar, yüzünü vitrine iyice yapıştırdı. Oğlan gözlerinin önündeydi – evet evet, açık seçik gözlerinin önündeydi. Ama ne zaman-

dı? Gerisini anımsamak pek kolay değildi. O kadar geçmişti ki aradan. Ne kadar? Yirmi – yoo, otuz yıl galiba, değil mi? Bir dakika. Evet evet – savaştan önceki yıl, ilk savaş, 1913 demek. Tamam. Bu Soutiñe, bu küçük, çirkin Kalmuk, suratsız, somurtkan bir oğlan o zaman, sevdiği –neredeyse tutulduğu– bir çocuk, resim yapma becerisi yüzünden yalnızca.

Nasıl boyardı sahi! Gittikçe daha iyi canlanıyordu gözlerinin önünde – o sokak, sokak boyunca sıralanmış çöp bidonları, çürük kokusu, çöplerin üstünde zarif adımlarla dolaşan sarman kediler, bir de kadınlar, kapı eşiklerinde oturan, ayaklarını kaldırım taşlarına uzatan vıcık vıcık şişman kadınlar. Ama hangi sokak! Çocuğun oturduğu sokağın adı neydi?

Cité Falguière, tamam! İhtiyar, sokağın adını bulduğundan hoşnut, birkaç kere başını peş peşe salladı. Sonra tek iskemleden başka eşyası olmayan o stüdyo, oğlanın geceleri yattığı o pis, kırmızı sedir; sarhoş geceler, ucuz beyaz şarap, kıyasıya dalaşlar, ve hep, ama hep, yapıtına dalıp giden oğlanın buruk, somurtkan yüzü.

Garip, diye düşündü Drioli, ne kadar açık seçik anımsıyordu şimdi hepsini, anımsadığı her ufak gerçek, nasıl hemen bir başka gerçeğe çağırıyordu.

Şu dövme saçmalığı da o günlerdeydi, sözgelimi. *Çılgınlık* diye ona denirdi işte. Nasıl başlamıştı sahi? Evet, evet – bir gün cebine iyi para girmişti de bir sürü şarap almıştı. Şimdi kendini kolunun altında şişelerle stüdyoya girerken görebiliyordu – oğlan, tuvalinin başında, karısı (kendi karısı) da odanın tam ortasında durmuş, ona poz veriyor.

"Bu gece kutluyoruz," dedi. "Bir kutlama töreni, üçümüz arasında."

"Neyi kutluyoruz ki?" dedi oğlan başını kaldırmadan. "Yoksa karını boşamaya mı karar verdin, benimle evlenebilsin diye?"

"Yok canım," dedi Drioli, "bugün epey para kazandım da."

"Bense zırnık kazanamadım. Onu da kutlayabiliriz bak."

"İstiyorsan, kutlarız." Drioli, masanın başında durmuş pakettekileri çıkarıyordu. Yorgundu, şaraba kavuşmaya can atıyordu. Bir günde tam dokuz müşteri iyi-güzeldi de gözleri kör olabilirdi bu gidişle. Daha önce dokuza çıktığı hiç olmamıştı. Dokuz asker, kafayı bul-

muşlar – işin en inanılmaz yanı, içlerinden en az yedisinin parayı nakit olarak ödemeleri idi. Birdenbire bir servete konmuştu. Ne var ki, bu iş gözleri fena bozuyordu. Drioli'nin gözleri yorgunluktan kapandı kapanacaktı, gözakları, kızıl damarcıklardan örülmüş bir ağla yol olmuştu; gözbebeklerinin iki santim gerisinde, ufak sızı odakları belirmişti. Ama nasılsa artık akşam gelip çatmıştı, kesesi doluydu ağzına kadar, çıkınında üç şişe şarap vardı hem – biri karısına, biri arkadaşına, biri de kendine. Tirbuşonu bulmuş, şişelerin mantarlarını çıkarıyordu, hepsi plop diye bir ses çıkarıyordu çıkarken.

Oğlan, fırçasını bıraktı. "Öff," dedi. "Bu gürültüde hangi babayı-ğit çalışabilir?"

Kız, seğirtip resme bakmaya geldi. Drioli de yanaştı, bir elinde şişe, öbüründe bardak.

"Olmaz!" diye haykırdı oğlan birdenbire parlayarak. "N'olur, lütfen!" Tuvali kapıp yüzüstü duvara dayadı. Gelgelelim Drioli resmi görmüştü.

"Bayıldım."

"Bence feci."

"Bence müthiş. Bütün öbür resimlerin gibi müthiş. Hepsine bayılıyorum."

"Tek sorun," dedi oğlan kaşlarını çatarak, "besin değerlerinin olmayışı. Yiyemiyorum onları."

"Yine de müthiş hepsi." Drioli, uçuk sarı şarap dolu bir bardak uzattı ona. "Diple şunu," dedi. "Keyfin yerine gelir birazdan."

Ne keyfi? Daha önce hiç bu kadar mutsuz biriyle, yüzü bu kadar hüznü biriyle karşılaşmamıştı bildiği kadarıyla. Yedi ay kadar önce bir kafede bulmuştu onu, tek başına içiyordu, Rus ya da Asyalı bir havası olduğundan masasına oturmuş, konuşmaya başlamıştı.

"Rus musunuz?"

"Evet."

"Nereden?"

"Minsk."

Drioli ayağa fırlayıp ona sarılmıştı haykırarak, kendisi de orada doğmuştu.

"Aslında tam Minsk sayılmaz," demişti oğlan. "Ama epey yakınında bir yer."

"Neresi?"

"Smilovichi, yirmi kilometre kadar ötede."

"Smilovichi ha!" diye haykırmıştı Drioli, onu bir kere daha kucaklayarak. "Çocukken orada kaç kereler yürüyüşe çıkmıştım." Sonra yine yerine oturmuş, sevgi dolu bakışlarla karşısındaki delikanlıyı süzmüştü. "Biliyor musun," demişti, "Batı Rusyalılar'a benzemiyorsun hiç. Tatar benzeyorsun daha çok, ya da Kalmuka."

Şimdi, stüdyoda, Drioli yine göz attı oğlana, bir yudumda kadehindeki şarabı diplerken. Gerçekten de Kalmuk tipi vardı bu çocukta – ablak, elmacık kemikleri belirgin, geniş ve küt burunlu bir yüz. Yüzün ablaklığı, başın iki yanından fırlayan kepçe kulaklarla iyice açığa çıkıyordu. Kalmuklara özgü yumuk gözleri, kara saçları, kalın, somurtuk dudakları da yerli yerindeydi, gelgelelim elleri – her bakışta insanı şaşırtan, küçücük, beyaz, kadınımsı elleri, incecik parmakları.

"Biraz daha doldur," dedi oğlan. "Kutlayacaksak, doğru dürüst kutlayalım."

Drioli kadehleri doldurdu, bir iskemleye çöktü. Oğlan da sedire, Drioli'nin karısının yanına oturdu. Üç şişe şarap yere, aralarına dizildi.

"Bu gece içebileceğimiz kadar içelim," dedi Drioli. "Olağanüstü bir servetim var. Galiba hemen çıkıp birkaç şişe şarap daha alsam iyi olacak. Kaç şişe alayım dersiniz?"

"Altı şişe daha," dedi oğlan. "Herkesi ikişer şişe düşsün."

"Peki, hemen fırlayayım."

"Ben de geleyim yardıma."

Drioli, en yakın kafeden altı şişe beyaz şarap aldı, birlikte stüdyoya taşıdılar şarapları. İki sıra halinde yere dizdiler, Drioli, tirbuşonla altısının da mantarını çıkardı; sonra yine yerlerine geçip içmeyi sürdürdüler.

"Böyle zengin bir kutlama ancak çok zenginlerin harcıdır."

"Doğru," dedi oğlan. "Değil mi Josie?"

"Doğru tabii."

"Keyfin nasıl Josie?"

"İyi."

"Drioli'yi bırakıp benimle evlenecek misin?"

"Hayır."

"Nefis bir şarap," dedi Drioli. "Bunu içmek, başlıbaşına bir ayrıcalık."

Yavaş yavaş, yöntemli bir biçimde kendilerini sarhoşluğa hazırladılar. Alıştıkları bir şeydi artık, yine de katılınması gereken bir tören, takınılması gereken bir ciddiyet, söylenmesi ve sonra yinelenmesi gereken bir sürü söz vardı – hem şarabın övülmesi gerek, ağırdan almak da önemliydi, ki her tatlı geçiş döneminin lezzeti iyice özüm-sensin, özellikle (Drioli açısından) ayaklarının yerden kesildiği dönem. En hoş aşamaydı bu – toparlanıp bakabildiği an, onların uzaklığına şaşıyordu, öylesine uzaktaydılar ki, acaba hangi çılgının ayaklarıydılar, neden ta ötede, başıboş duruyorlardı böyle?

Bir süre sonra ışığı yakmaya davrandı. Kalkarken, ayakların da kendisiyle birlikte geldiğini görünce şaşırdı, hele yere bastıklarını algılamayınca büsbütün şaştı. Havada yürüyormuş gibi tatlı bir duygu sardı içini. Odada dolaşmaya, duvarlara dayalı tuvallere utana sıkıla göz atmaya başladı.

"Bak," dedi sonunda. "Aklıma bir şey geldi." O yana yürüdü, hafifçe yalpalayarak sedirin önünde durdu. "Dinle, sevgili Kalmuk'çuğum."

"Ne var?"

"Müthiş bir düşüncem var. Dinliyor musun?"

"Ben Josie'yi dinliyorum."

"*Lütfen*, beni dinle. Sen dostumsun benim – Minskli küçük, çirkin Kalmuk'umsun benim– üstelik bence öyle yetenekli bir sanatçısın ki bir resmini almak isterdim, güzel bir resmini."

"Hepsini al istersen. Ne bulursan al, yeter ki karınla konuşurken sözümüzü kesme."

"Dur dur. Dinle beni. Her zaman yanımda taşıyabileceğim bir resim istiyorum ben... sonsuza kadar... nereye gidersem... başıma ne gelirse gelsin... hep yanımda olacak... senin elinden çıkmış bir resim." Öne eğildi, oğlanın dizini dürttü. "*Lütfen* şimdi beni dinle."

"Onu dinle," dedi kız.

"Diyeceğim şu. Tenime bir resim yapmanı istiyorum, sırtıma. Sonra da o resmin üstünden dövmeyle geçmeni istiyorum, hep sırtımda kalsın, silinmesin diye."

"Ne çılgınca düşüncelerin var."

"Dövmeyi nasıl yapacağını sana öğreteceğim. Kolaydır. Çocuk işi."

"Ben çocuk değilim ama."

"*Lütfen...*"

"Çıldırılmışsın. Nedir derdin senin?" Ressam, karşısındaki adamın sakini koyu, şaraptan ıslıl ıslıl parlayan gözlerine baktı. "Ne istediğini doğru dürüst söylesene."

"Senin için iş değil! İş değil! İş değil diyorum!"

"Dövme mi demek istiyorsun?"

"Evet, sana iki dakikada öğreteceğim dövmeyi!"

"Olmaz!"

"Yani ne dediğimi bilmiyorum mu demek istiyorsun?"

Hayır, bunu söyleyemezdi oğlan, çünkü dövmeden anlayan bir kişi varsa o da kendisiydi – Drioli. Daha geçen ay, bir adamın karnını boydan boya, yalnızca çiçeklerden oluşan olağanüstü incelikte bir çizimle süslememiş miydi? Ya göğsü aşırı kıllı o müşteri, onun göğsüne de bir boz ayı çizerek kılların ayının postuna denk gelmesini sağlamamış mıydı? Bir kadının tıpkısını çizebiliyor, ayrıca onu bir erkeğin koluna öylesine ustalıkla yerleştiriyordu ki, kolun kası gevşediğinde kadın canlanıyor, kıvrılıp bükülerek olmadık gösterilere girişiyordu.

"Benim dediğim şu," dedi oğlan, "sarhoşsun, bu da zaten sarhoş bir kafadan çıkabilecek bir düşünce."

"Model, Josie olabilir. Sırtımda Josie'nin bir resmi. Yoksa karımın resmini sırtımda taşımak hakkım değil mi?"

"Josie'nin mi dedin?"

"Evet." Drioli biliyordu, karısının adı geçti mi, oğlanın kalın, kahverengi dudakları sarkıyor, titremeye başlıyordu.

"Olmaz," dedi kız.

"Sevgili Josie, *lütfen*. Dik şu şişeyi bakalım, belki cömertliğin tutar. Müthiş bir düşünce bu. Daha önce bu kadar parlağı gelmemişti aklıma."

"Ne gelmemişti?"

"Sırtıma senin bir resmini çizmesi. Sakıncası olduğu söylenemez, değil mi?"

"Benim resmim mi?"

"Çıplak olarak," dedi oğlan. "Hoş bir buluş doğrusu."

"Çıplak olmaz," dedi kız.

"Müthiş bir düşünce," dedi Drioli.

"Bence saçma," dedi kız.

"Yine de bir düşünce neresinden baksan," dedi oğlan. "Kutlanmaya değer."

Bir şişe şarap daha bölüştüler. Oğlan söze girdi: "Ama gerçekleştiremez. Dövme yapmak elimden gelmez. Dövme yerine, sırtını boyarım, sen yıkanmadıkça resim de silinmez. Yaşamın süresince yıkanmaya kalkışmazsan hep sırtında kalır."

"Olmaz öyle şey," dedi Drioli.

"Pekâlâ olur – ayrıca yıkanmaya karar verdiğin gün, ben de sanatıma artık değer vermediğini öğrenmiş olurum. Sanatımı ne kadar önemseydiğinin bir ölçütü olur bu."

"Hiç hoşuma gitmiyor," dedi kız. "Senin sanatına o kadar tutkun ki, yıllar yılı kirli dolaşabilir. Hadi, dövmeye razıyım. Ama çıplak olmasın."

"Öyleyse yalnız başını çizer," dedi Drioli.

"Beceremem."

"Son derece kolay. İki dakikada öğretmeyi üstleniyorum. Göreceksin. Koşup gereçleri getiriyorum şimdi. İğnelerle mürekkepleri. Renk renk mürekkep var bende – sende ne kadar boya varsa, üstelik daha da güzel renkler..."

"Olamaz."

"Çeşit çeşit mürekkebim var. Renk renk mürekkebim yok mu Josie?"

"Var."

"Göreceksin," dedi Drioli. "Gidip gereçleri getireyim." Kalktı hafifçe yalpalayarak, ama kararlı adımlarla odadan çıktı.

Yarım saat sonra dönmüştü. "Hepsini getirdim," diye haykırdı elindeki kahverengi çantayı sallayarak. "Bir dövmecinin bütün gereçleri şu çantanın içinde."

Çantayı masanın üstüne koydu, açtı, elektrikli iğneyi, renkli, küçük mürekkep şişelerini dizdi. Elektrikli iğnenin kordonunu fişe taktı, aleti eline aldı, bir düğmeye bastı. Bir vızıltı yükseldi, altı milimet-

re uzunluğundaki iğne hızla titreşmeye, inip çıkmaya başladı. Drioli, ceketini çıkarıp kollarını sıvadı. "Bak şimdi. Beni izle, ne kadar basit olduğunu göreceksin. İşte koluma bir desen çiziyorum, şuraya."

Bileğinin çevresi mavi lekelerle kaplıydı, sonunda taslağı çizebileceği boş, küçük bir yer buldu.

"Önce mürekkebi seçerim –hadi düz maviyi kullanalım– sonra iğnenin ucunu mürekkebe batırırım... işte şöyle... iğneyi dik tutarak tenin üstünde hafifçe gezdiririm... şöyle... gördüğün şu küçük motorla elektrik iğneyi çalıştırır, iğne teni deler, mürekkep deriye sızar, hepsi bu. Ne kadar basit, değil mi?.. Şimdi de bir tazi çizeceğim koluma, bak nasıl..."

Oğlanın gözleri iri iri açılmıştı. "Bırak, biraz da ben deneyeyim senin kolunda."

Vızıldayan iğneyle Drioli'nin koluna mavi çizgiler çizmeye başladı. "Çok basitmiş," dedi, "mürekkeple resim yapmaktan farkı yok. Biraz daha uzun sürüyor tabii, o kadar."

"Basit demiştin ya. Hazır mısınız? Başlıyor muyuz?"

"Hemen."

"Modelimiz!" diye haykırdı Drioli. "Hadisene Josie!" Bir coşku kaplamıştı içini, odada dört dönüyor, heyecanlı bir oyuna hazırlanan bir çocuk gibi çevreyi kendince düzenlemeye çabalıyordu. "Josie'nin nerede durmasını isterdin? Nereye geçsin?"

"Şurada dursun işte, konsolun önünde. Saçlarını fırçalasın. Omzuna dökülen saçlarını fırçalarken çizeceğim onu."

"Harika bir buluş. Sen bir dahisin."

Kız, isteksizce yaklaştı, elinde şarap kadehi, konsolun yanında durdu.

Drioli gömleğini çıkardı, pantolonunu indirdi. İç çamaşırlarıyla kaldı, ayağında çorapları pabuçları; hafifçe yalpalıyordu hâlâ, küçük gövdesi dimdik, teni beyaz, hemen hemen tüysüzdü. "Hadi bakalım," dedi, "Ben tuvalim şimdi. Nereye yerleştireceksin tuvalini?"

"Her zamanki gibi, sehpaye."

"Saçmalama, tuval benim."

"İyi ya, sehpaye otur öyleyse. Yerin orası."

"Nasıl?"

"Tuval misin, değil misin?"

"Tabii tuvalim. Şimdiden tuvalmişim gibi gelmeye başladı bile."

"Öyleyse sehpayaya yerleş. Pek güç olmasa gerek."

"Gerçekten beceremem."

"Peki, iskemleye otur. Ters otur da sarhoş kafanı arkalığa daya bari. Çabuk ol, başlamak üzereyim."

"Hazırım. Bekliyorum."

"Önce," dedi oğlan, "gelişigüzel çizeceğim. Sonra hoşuma giderse üstüne dövme geçerim." Enli bir fırçayla adamın çıplak sırtını boyamaya başladı.

"Ayy! Ayyy!" diye haykırdı Drioli. "Canavar bir kırkayak dolaşiyor sırtımda sanki!"

"Kıpırdama! Sakın kıpırdama!" Oğlan, hızla çalışıyor, sonradan dövmeyi engellemesin diye ince bir boya tabakası sürüyordu. Resme başlar başlamaz kendini öylesine işine vermişti ki, sarhoşluğu geçmiş gibiydi.

Fırçayı bileğini bükmeden kullanıyordu hızla, yarım saat sonra resim bitmişti.

"Pekâlâ. Tamam," dedi kıza, kız hemen sedire koştı yine, uzandı, uykuya daldı.

Drioli uyumadı. Oğlanın iğneyi mürekkebe daldırışını izledi, iğne sırtında dolaşmaya başlayınca içi gıcıklandı. Duyduğu acı tatsızdı gerçi, ama dayanılmaz değildi, yine de uyumasını engelliyordu. İğnenin sırtında dolaşışını izleyerek, oğlanın seçtiği mürekkep renklerine bakarak arkasında neler olup bittiğini gözlerinin önüne getirmeye çalışıyordu. Oğlan, şaşılacak biçimde kendini kaptırmıştı. Elindeki küçücük aletten ve aletin olağanüstü becerisinden başka bir şey görmüyordu gözü.

Tan ağarana kadar alet vızıldayıp durdu, oğlan çalıştı. Sonunda geriye çekilip, "Bitti işte," dediğinde, gün ağarmıştı; Drioli'nin anımsadığı kadarıyla, sokaktan ayak sesleri geliyordu.

"Görmeye can atıyorum," dedi Drioli. Oğlan bir ayna tuttu arkasına, Drioli boynunu yana eğip baktı.

"Tanrım!" diye haykırdı. Yüreği ağzına gelmişti. Sırtı, boydan boya, omuzbaşlarından omurgasının dibine kadar bir renk cümbüşü içindeydi – altın sarısı, yeşil, mavi, kara, kırmızı. Dövme öyle derindi ki kalın bir boya tabakası izlenimini veriyordu. Oğlan, özgün fırça iz-

lerini elinden geldiğince korumuş, derinlemesine doldurmuştu, hele belkemiğini ve omuz başlarını çizimin birer parçası olarak değerlendirmişti olağanüstüydü. Dahası, her nasılsa –bu sıkıcı çalışma sırasında bile– bir tür kendiliğindenlik katmıştı resme. Portre oldukça canlıydı; Soutine'in öbür çalışmalarında görülen o marazi acı çekmişlik duygusu bunda da baskındı. Aslının tıpatıpı değildi. Benzerlikten çok bir ruh durumu iletmek amaçlanmıştı, modelin yüzü silik ve esrikti, kıvrılıp bükülen koyu yeşil çizgilerden bir kütle, başının çevresinde savruluyordu.

"Müthiş!"

"Ben de beğendim." Oğlan geriye doğru bir adım attı, eleştirel bakışlarla inceledi resmi. "Biliyor musun," dedi, "bence altına imzama atabileceğim kadar iyi oldu." Sonra yine iğneyi alıp adını sağ yana, Drioli'nin böbreğinin tam üstüne gelen noktaya kırmızı mürekkeple yazdı.

Drioli adındaki ihtiyar, kendinden geçmiş, galerinin vitrinindeki resme bakıyordu. Ne kadar zaman geçmişti aradan, bütün bunlar başka bir yaşamda olup bitmişti sanki.

Ya oğlan? Ne olmuştu acaba ona? Şimdi anımsıyordu da, savaştan döndükten sonra –ilk savaş– onu bulamamış, Josie'ye sormuştu.

"Benim sevgili Kalmuk'um nerede?"

"Gitmiş," demişti Josie. "Nereye bilmiyorum ama dediklerine göre galericinin biri onu kanatları altına almış, resim yapsın diye Céret'ye yollamış."

"Belki de döner."

"Belki. Kim bilir?"

Bu konuşmadan sonra ondan hiç söz etmemişlerdi. Kısa bir süre sonra Le Havre'a göçmüşlerdi, denizcisi bol bir kentti orası, işleri daha da düzelmişti. Rahat yıllardı o yıllar, iki savaş arasındaki yıllar, rıhtım yakınındaki küçük dükkân, geniş odalar, geçim sıkıntısı yok, her gün üç, dört, beş denizci kollarına dövme yaptırmaya geliyor. Gerçekten güzel yıllardı.

Sonra ikinci savaş patladı, Josie'nin öldürülüşü, Almanlar'ın gelişi derken işler kesat gitmişti. O günden sonra kimse koluna resim çizdirmek istemiyordu artık. Drioli, başka bir iş tutamayacak kadar yaşlıydı. O umutsuzlukla kapağı yeniden Paris'e atmış, büyük bir

kentte işlerin daha yolunda gideceğini ummuştı. Ama boşa çıkmıştı umudu.

Şimdiyse, savaş bittikten sonra yeniden kolları sıvayıp dövmeciliğe dönebilmek için ne parası vardı ne gücü. Dilenmekten özellikle kaçınan bir ihtiyarın bu durumda ne yapacağını kestirmesi pek kolay değildi. Ama başka türlü nasıl geçimini sağlayabilirdi?

Yaa, diye düşündü resme bakarak. Demek bizim küçük Kalmuk bu. Böyle ufacık bir ayrıntı, nasıl da birdenbire çalıştırıyordu belleği. Birkaç dakika öncesine kadar sırtında bir dövme olduğunu bile unutmuştu. Yıllar yılı aklına gelmemişti. Yüzünü vitrine yaklaştırıp galeriye bir göz attı. Duvarlarda başka resimler de vardı, hepsi aynı sanatçının elinden çıkmış gibiydi. Sürüyle insan dolaşıyordu ortalıkta. Besbelli, özel bir sergiydi bu.

Drioli, düşünmeksizin kapıyı açtı, galeriye girdi.

Şarap rengi kalın bir halıyla kaplı dar uzun bir salondur. Nasıl güzel, sıcacıktı. Herkes geziniyor, resimlere bakıyordu, tertemiz, saygın kişilerdi besbelli, hepsinin elinde bir katalog vardı. Drioli kapının eşiğinde durdu, tedirgin bakışlarla çevreyi kolaçan etti, acaba birkaç adım daha ilerleyip kalabalığa karışsa mıydı? Gelgelelim cesaretini toplamasına kalmadan, yanibaşından bir ses duydu, "Ne istiyorsun bakalım?"

Konuşanın üstünde siyah bir spor ceket vardı. Tıknaz, bodur bir adamdı, teni sapsarıydı. Yüzü o kadar etliydi ki yanakları ağzının iki yanından aşağılara sarkıyordu, spanyel köpeklerin yanakları gibi. Drioli'ye iyice sokuldu, yine sordu, "Ne istiyorsun, dedim."

Drioli kımıldamadan durdu.

"Lütfen," diyordu adam, "galerimden çıkar mısınız?"

"Resimlere bakmama izin yok mu?"

"Sizden gitmenizi rica ettim."

Drioli direndi. Birdenbire anlatılmaz bir öfke kabarmıştı içinde.

"Durup dururken olay çıkartmayalım," diyordu adam. "Hadi yürüyün, şuradan." Beyaz, etli pençesiyle Drioli'nin kolunu kavradı, onu sertçe kapıya doğru itmeye başladı.

Bardağı taşıran damlaydı bu. "Şu allahın cezası ellerini çek üstünden!" diye haykırdı Drioli. Sesi galeride boydan boya çınladı, bütün başlar aynı anda o yana döndü – şaşkın bakışlar, salonun ta öbür

ucundan, bu gürültüyü çıkaran adama dikildi. Bir koruma görevlisi koştu yardıma, iki adam, Drioli'yi ite kaka kapıdan çıkarmaya çalıştılar. Kimse kıpırdamıyor, itişmeyi izliyordu. Yüzlerinden, pek de fazla ilgilenmedikleri okunuyordu, "Tamam," diyorlardı sanki, "bize yönelik bir tehlike yok ortalıkta. Gereken de yapıldı."

"Bende de var!" diye bağıırıyordu Drioli. "Bende de bu ressamın bir resmi var! Benim dostumdu o, bana bir resmini vermişti!"

"Adam deli düpedüz."

"Çılgın canım. Zırdeli."

"Polis çağırırsalar ya."

Drioli, hızla dönerek adamların ellerinden kurtuldu birdenbire, kimsenin durdurmasına kalmadan galerinin içlerine doğru koşmaya başladı, bir yandan da bağıırıyordu, "Göstereceğim size! Göstereceğim! Göstereceğim!" Önce paltosunu çıkarıp attı, sonra ceketıyla gömleğini, çıplak sırtını salondakilere döndü.

"İşte!" diye haykırdı soluk soluğa. "Görüyorsunuz, değil mi? İşte!"

Salona ansızın tam bir sessizlik çökmüştü, herkes kıpırdamadan, tedirgin bir şaşkınlıkla, gözlerine inanamadan, yerinde kalakalmıştı. Dövmeli resme bakıyorlardı. Resim, yerli yerindeydi, renkleri eskisi kadar parlaktı, ne var ki ihtiyarın sırtderisi pörsümüştü artık, omuz-başları daha sivriydi; çok görkemli bir etki olmasa da bu garip bir ep-rimişlik, eziklik katıyordu resme.

"Gerçekten de o!" dedi biri.

Sonra bir heyecan dalgası yükseldi, ihtiyarın çevresini kuşatanların sesleri kapladı galeriyi.

"Hiç kuşkusuz o!"

"İlk dönemi, değil mi?"

"Olur şey değil, müthiş!"

"Bak, imzası da var!"

"Öne doğru eğil de resim iyice gerilsin."

"Ne zaman yapıldı bu ihtiyar?"

"1913'te," dedi Drioli arkasına dönmeden. "1913 güzünde."

"Soutine'e dövmeyi kim öğretmişti?"

"Ben öğrettim."

"Kadın kim peki?"

"Karımdı."

Galeri sahibi, kalabalığı yararak Drioli'ye sokuldu. Yatışmışdı şimdi, ölümcül bir ciddiyete bürünmüştü, gülümser gibiydi. "Mösyö," dedi, "bu resmi alıyorum." Drioli, çenesi oynarken, adamın ablak yüzündeki sarkık etlerin titreştiğini görebiliyordu. "Resmi alacağımı söyledim Mösyö."

"Nasıl alabilirsiniz ki?" diye sordu Drioli yumuşak bir sesle.

"İki yüz bin frank vereceğim." Galerinin gözleri küçücük, kapkaraydı, geniş burnunun kanatları titremeye başlamıştı.

"Sakın!" diye mırıldandı kalabalıktan biri. "Yirmi katı eder bu resim."

Drioli, konuşmak için ağzını açtı. Ağzından ses çıkmayınca durdu, bir daha denedi yavaş yavaş konuştu, "Ama nasıl satabilirim bunu?" Ellerini kaldırdı, çaresizlikle iki yana indirdi. "Nasıl satabilirim Mösyö?" Dünyanın bütün hüznüleri sinmişti sesine.

"Doğru ya!" diyorlardı kalabalıktakiler. "Nasıl satabilir? Gövdesinin bir parçası o!"

"Dinle beni," dedi galerici daha da sokularak. "Sana yardım ederim. Zengin ederim seni. Birlikte bu resim için özel bir anlaşmaya girebiliriz, değil mi?"

Drioli, usul, ürkek gözlerle inceledi onu. "Yine de nasıl alırsınız Mösyö? Tutun ki satın alınız, ne işinize yarar? Nereye koyacaksınız onu? Sözelimi bu gece nereye götüreceksiniz? Yarın nereye?"

"Evet, nereye koyacağım? Nereye sahi? Bakalım, neresi olabilir? Demek..." Şişman, beyaz parmağıyla burnunun köprüsünü sıvazladı. "Galiba," dedi, "resmi alırsam, seni de almak zorundayım. Bu tatsız işte." Durdu, yine burnunu sıvazladı. "Sen ölene kadar resmin kendi başına bir değeri yok. Kaç yaşındasın dostum?"

"Altmış bir."

"Ama pek zinde değilsin galiba, ne dersin?" Elini burnundan çekti, Drioli'yi tepeden tırnağa, uzun uzun inceledi, eski bir ata paha biçen bir çiftçi gibi.

"Hoşuma gitmedi öneriniz," diye kaydardı Drioli. "Açık konuşmak gerekirse, hiç hoşuma gitmedi." Oradan savuşmak isterken uzun boylu bir adama tosladı, adam omuzlarından tutup kibarca onu ayağa kaldırdı. Drioli dönüp özür diledi. Adam gülümsedi, ihtiyarın çıplak

omuzunu kanarya sarısı eldivenli eliyle okşadı, güven verircesine.

"Dinle beni dostum," dedi gülümsemeyi sürdürerek. "Yüzmeyi, güneşlenmeyi seviyor musun?"

Drioli, başını kaldırıp ona baktı, şaşırmıştı.

"İyi yemeklerden, nefis Bordeaux kırmızı şaraplarından hoşlanır mısın?" Adam hâlâ gülüyor, sağlam beyaz dişleriyle altın dolgusu görünüyordu. Yumuşak, alttan alan bir havası vardı, eldivenli elini Drioli'nin omuzundan çekmemişti. "Sever misin bu tür şeyleri?"

"E-evet," dedi Drioli, ikircikler içindeydi. "Tabii severim."

"Ya güzel kadınları?"

"Kim sevmez ki?"

"Ya üstüne göre dikilmiş takımlarla gömlekleri, hem de bir gard-rop dolusu? Giysiden yana epey yoksulsun galiba?"

Drioli, bu zarif adamı izliyor, önerinin gerisini duymaya can atıyordu.

"Şimdiye kadar hiç ısmarlama pabucun oldu mu?"

"Hayır."

"İster miydin olmasını?"

"Bilmem ki..."

"Ya sabahları seni traş edip saçlarına biçim verecek özel bir berberin olmasını?"

Drioli'nin ağzı açık kalmıştı.

"Ya parmaklarına manikür yapacak tombul, sevimli bir kıza ne dersin?"

Kalabalıktan biri hafifçe kıkırdedi.

"Ya yatağının yanındaki zile basıp hizmetçine kahvaltını getirmesini buyurmayı? Bu tür şeylerden hoşlanır mısın dostum? Sana çekici geliyorlar mı?"

Drioli, kıpırdamadan durdu, ona baktı.

"Ben Cannes'daki Hotel Bristol'ün sahibiyim de. Şu anda seni otelime çağırıyorum, ömrünün geri kalan günlerini lüks ve erinç içinde benim konuğum olarak geçirmen için." Durdu karşısındakine bu keyifli tasarımı sindirme olanağı tanıyarak.

"Sana düşen tek görev –yoksa tek zevk mi demeli– benim kum-salımda markamı taşıyan deniz eşyalarıyla sere serpe uzanmak, konuklarımın arasında salınmak, güneşlenmek, yüzmek, kokteyl yu-

dumlamak. Ne dersin?"

Yanıt gelmedi.

"Anlamıyor musun – böylelikle bütün konuklar Soutine'in bu göz kamaştırıcı yapıtını yakından görmüş olacaklar. Ünleneceksin, herkes, 'Baksana,' diyecek birbirine, 'işte sırtında on milyon frank taşıyan adam şu.' Nasıl buluyorsun bu düşüncemi Mösyö? Hoşuna gidiyor mu?"

Drioli, kanarya sarısı eldivenli, uzun boylu adama baktı, şaka yapıp yapmadığını anlayamamıştı daha. "Eğlenceli bir şey," dedi ya-vaşça. "Ciddi misiniz?"

"Tabii ciddiym."

"Bir dakika," diye araya girdi galerici. "Baksana ihtiyar. Sorunu-muza bir çözüm buldum sonunda. Resmi ben satın alacağım, sonra bir cerrahla anlaşp sırtındaki deriyi bozmadan ona çıkarttıracağım, ondan sonra canının çektiği gibi yaşarsın benden alacağın parayla."

"Sırtımda deri olmadan mı?"

"Yok canım, lütfen! Yanlış anlıyorsun. Cerrah, eski derinin yeri-ne yenisini koyacak. Basit bir işlem."

"Yapabilir mi acaba?"

"Çocuk oyuncağı."

"Olamaz!" dedi kanarya sarısı eldivenli adam. "Böyle ağır bir de-ri yüzme ameliyatını kaldıramayacak kadar yaşlı. Ölür. Ölürsün dos-tum."

"Ölürüm mü diyorsunuz?"

"Elbette. Asla kaldıramazsın. Yalnızca resim kurtulur, o kadar."

"Tanrı aşkına!" diye haykırdı Drioli. Kendisini gözleyenlerin yüzlerine, ağzı bir karış açık, bakakaldı, izleyen sessizlikte, kalabalı-ğın arkalarından birinin usul sesi duyuldu, "Kim bilir, belki de bu ih-tiyar para karşılığında anında ölmeye de razıdır." Birkaç kişi kikirde-di. Galerici, halının üstünde tedirgince oynattı ayaklarını.

Kanarya sarısı eldivenli el, yine Drioli'nin omzuna dokundu. "Ha-di," diyordu adam, beyaz, ışıklı gülücüğüyle. "İkimiz nefis bir akşam yemeği yiyelim baş başa, yerken bir yandan konuyu enine boyuna tartışırız. Ne dersin? Aç mısın?"

Drioli kaşlarını çatarak onu inceledi. Adamın uzun, esnek boynu-nu hiç gözü tutmamıştı, konuşurken boynunu yılan gibi uzatışını da.

"Ördek kızartma ve Chambertin," diyordu adam. Sözcüklere zengin bir çeşni katarak, dilini şapırdatarak, "Sonra da bir *soufflé aux marrons*, hafif, köpük köpük."

Drioli, gözlerini tavana dikmişti, dudakları aralık, ıslaktı. Ağzının sulandığı ortadaydı.

"Ördeği nasıl istersin?" diye sürdürdü adam.

"Çok kızarmış çıtır çıtır mı olsun, yoksa..."

"Geliyorum," dedi Drioli hemen. Gömleğini kapmış, telaşla sırtına geçiriyordu. "Bekleyin Mösyö, geliyorum." Bir dakika dolmadan yeni işvereniyle birlikte galeriden çıkmıştı bile.

Bu olaydan topu topu birkaç hafta sonra, Soutine'in bir resmi, alı şılmadık biçimde boyanmış bir kadın başı tablosu, güzelce çerçeve-lenmiş, üstünde kalın bir cila tabakasıyla, Buenos Aires'te satışa çıkarıldı. Bu haber –bir de Cannes'da Bristol adında bir otelin olmayışı– kişiyi kuşkulandırıyor ister istemez, ihtiyar adamın sağlığına dua etmekten, şu anda neredeyse, yanında tırnaklarına manikür yapan tombul, sevimli bir kız, sabahları kahvaltısını yatağına getiren bir hizmetçisi bulunduğunu içtenlikle ummaktan başka şey gelmiyor elimizden.

•

ÇEVİREN: TOMRİS UYAR

Juan Osvaldo Viviano'ya

BU HİKÂYE, Henry James'in –ki onun dünyasını bana ilk tanıtan da bu hikâyenin kişilerinden biri, Clara Figueroa'dır– ilgisini çekebilirdi. O, ince bir ironiyle yüz küsur sayfa kadar doldurur, bunu da karmaşık ve özenle anlaşılmaz hale sokulmuş konuşmalarla zenginleştirirdi. Ne hikâyenin sonuna melodramatik bir süs eklemesi şaşırtıcı olur, ne de değişik bir dekor –Londra ya da Boston– hikâyenin özünü değiştirirdi. Hikâyedeki olayların geçtiği yer Buenos Aires'tir. Bırakacağım orada kalsınlar; çünkü hikâyenin ağır gelişimi ve incelikli bir kültür ortamı olan dekoru benim edebi alışkanlıklarıma uygun düşmüyor. Bu hikâyeyi yazıya geçirmek benim açımdan alçakgönüllülükle girişilmiş, rasgele bir serüvendir. Daha şimdiden, hikâyedeki olayların hikâye kişileriyle onların aralarındaki ilişkiden daha a7 önemli olduğunu belirterek okuru uyarmak isterim.

Clara Glencairn de Figueroa yapılı, uzun boylu bir kadındı, ateş kırmızısı saçları vardı. Entelektüel olmaktan çok anlayış sahibiydi, esprili değildi, ama başkalarının –hatta başka kadınların– mizah duygusunu değerlendirmesini bilirdi. Tek tutkusu konuk ağırlamaktı. Farklılıklar hoşuna giderdi; belki o kadar çok yolculuk etmesinin nedeni de buydu. Dünyanın son derece rastlansal bir törenler ve töreler örgüsü olduğunu anlamıştı, öte yandan bunları bir kraliçe edasıyla yerine getiriyordu. Ailesi, onu daha çok genç yaşta Isidora Figueroa adlı seçkin bir avukatla evlendirmişti. Avukat ileride Kanada'ya büyükelçi olacak, daha sonra da telefonla telgrafın icat edildiği bir dönemde elçiliklerin birer anakronizma, gereksiz bir kamu külfeti oldu-

ğunu söyleyerek görevinden ayrılacaktı. Bu karar bütün meslektaşlarının itirazlarıyla karşılandı; Clara, Ottawa'nın iklimini seviyor –ne de olsa İskoç kökenliydi– ve elçi karısı olarak görevlerinden hiç de hoşnutsuzluk duymuyordu, ama karşı çıkmayı düşünmedi bile. Figueroa kısa bir süre sonra öldü. Yıllar süren kararsızlık ve kimlik arayışından sonra, Clara resim yapmaya karar verdi – belki biraz da arkadaşları Marta Pizzaro'dan cesaret almıştı.

Marta Pizzaro'nun özelliği, ondan söz eden herkesin Marta'yı bir kere evlenip boşanmış o eşsiz Nélida Sara'nın kız kardeşi olarak hatırlamasıydı.

Marta Pizzaro paletle fırçada karar kılmadan önce yazma seçeneğini de aklından geçirmişti. Okuma dili olan Fransızca'yı büyük kıvraklıkla kullanıyordu gerçi, ama İspanyolca onun için –Corrientes bölgesindeki hanımlar için Guaranca neyse– evde kullanılan bir aletten farksızdı. Gazetelerin edebiyat ekleri ona Lugores ya da İspanyol yazar Ortega y Gasset'le dolu sayfalardan başka bir şey sunmuyorlardı; bu ustaların üslubu onda, anadilinin düşüncelerini ya da duygularını dile getirmekten çok, çene yarıştırmaya yarayacağı kuşkusunu pekiştirdi. Müzik konusunda bildikleriyse, bir konser dinleyicisinin bilmesi gereken kadarıydı. San Luis'in batısındaki bir kentten geldiği için, resme, Juan Crisostoma Lafimur'la Albay Pascual Pringles'in asıllarına sadık birer portresini yaparak başladı, bunlar da Kent Müzesi tarafından satın alındı – başka türlü olması da beklenemezdi zaten. Yörenin ünlülerinin portrelerinden Buenos Aires'in eski evlerinin resimlerine geçti, bunların sessiz sedasız avlularını, başkalarının kullandığı canlı tiyatro dekoru renkleri yerine sessiz sedasız renklerle canlandırıyor. Birileri –kesinlikle Clara Figueroa değil– onun sanatının tüm esinini 19. yüzyılın anonim İtalyan duvarcılarından aldığını söyledi. Clara Glencairn'le Nélide Sara arasında (dedikodulara bakılırsa, bu ikincisi bir zamanlar Dr. Figueroa'ya âşık) her zaman elli bir rekabet olmuştu; belki de düello onlar arasındaydı da Marta yalnızca buna alet edilmişti.

Bilindiği gibi, birçok şey başka ülkelerden çıkar ve ancak neden sonra Arjantin'e ulaşır. Mantıkla dili mutlak biçimde horgördüklerini belirtmek istercesine, kendilerine somut ya da soyut adını veren, bugün haksız yere unutulmaya terk edilmiş ressam geleneği de, bun-

lardan yalnızca biridir. Hatırladığım kadarıyla, müzikten nasıl kendi ses dünyasını yaratması bekleniyorsa, kız kardeşi olan resmin de gerçekte varolan fiziksel nesnelere herhangi bir göndermede bulunmaksızın bir renk ve biçim dünyası yaratmaya hakkı olduğu savunuluyordu. Dallaslı sanat eleştirmeni Lee Kaplan, bu geleneği izleyen ressamların yaptığı, burjuvaları öfkeliendiren tabloların, İncil'in, insana canlı şeylerin benzerini yapmayı yasaklayan bir buyruğundan ortaya çıktığını, aynı buyruğun İslam dinince de paylaşıldığını yazmıştı. "Bu putkırırcılar," diyordu Kaplan, "Dürer ve Rembrandt gibi sapkınlarca yolundan çıkarılan gerçek resim geleneğine geri dönüyorlar." Kaplan'ın düşmanları onu kilimler, çiçek dürbünleri ve erkek fularlarından başka bir şeyden etkilenmemiş olmakla suçladılar.

Bütün estetik devrimler insanı sorumsuzluğa ve kolaycılığa kıskırtır; Clara Glencairn de soyut ressam olmayı seçti. Oldum olası Turner'e hayranlık duyduğu için de, soyut sanatı, Usta'nın tuval üzerine nokta nokta serpiştirdiği görkemi örnek alarak zenginleştirmeyi kendine hedef belledi. Çalışmalarında herhangi bir baskıyla karşılaşmıyordu, belli sayıda tuval doldurdu, birçoğunu da yok etti ve sonunda bir dizi guvaş tablosunu 1954 kışında Suipache Sokağı'ndaki galeride sergiledi. Bu galerinin özelliği, o zamanlar pek moda olan askeri terimle ("ön safları zorlayan") tabloları sergilemesiydi. Garip bir terslik oldu. Eleştiriler genel olarak olumluydu, ama grubun resmi yayın organı, Clara'nın figüratif olmamakla birlikte nokta ve çizgilerle de yetinmeyen, külçe halinde bir günbatımını, girift bir ormanı ya da denizi andıran biçimlerini acımasızca yargıladı. Bu yargıya belki de ilk gülümseyen Clara Glencairn oldu. Modern olmak için elinden geleni yapmış, modernler ise onu dışlamışlardı. Ne var ki, resim yapma olayı onu resimle kazanılacak ünden daha çok ilgilendiriyordu, onun için de çalışmayı sürdürdü. Sanat da bu olaya aldırış etmeksizin sürdü gitti.

Gizli düello başlamış bulunuyordu. Marta yalnızca sanatçı değil; aynı zamanda haksız bir yakıştırmayla sanatın "idari yönü" olarak adlandırılabilen konularla da ilgileniyor ve Giotto grubu denilen bir derneğin sekreter yardımcılığını yapıyordu. 1955 ortalarına doğru, Marta, gruba çoktan kabul edilmiş bulunan Clara'nın, grubun yeni üyeleri arasında sivrilerek komite üyeliğine seçilmesini sağladı.

Tek başına ele alındığında önemsiz sayılabilecek bu olayın üzerinde durmaya değer. Marta, arkadaşına yardımcı olmuştu, ama şurası –son derece anlaşılmaz da olsa– kesin ki, başkasına iyilik yapan, her zaman için kendisine iyilik yapılanın üstünde bir yerdedir.

1960 sıralarında "uluslararası üne sahip iki plastik sanatçı" –mesleki terimler için özür dilerim– bir birincilik ödülü için yarışıyorlardı. Adaylardan yaşlıca olanı, bütün ağırbaşlılığıyla sürdürdüğü yağlıboya sanatını İskandinavlar boyunda *gaucho** resimleri yapmaya adanmıştı. Yirmi yaşlarındaki oldukça genç rakibiye resimlerinde bilerek yarattığı karmaşa yüzünden hem övülmüş, hem de yerilmişti. Hepsi de elli yaşını aşmış jüri üyeleri, kamuoyu tarafından modası geçmiş olmakla suçlanmaktan korktukları için ikinci ressamı yeğler görünmekle birlikte, içten içe ondan hiç hoşlanmıyorlardı. Önce kibarca, sonra da can sıkıntısından epeyce bir tartışmışlar, gene de bir karara varamamışlardı. Üçüncü oturumda içlerinden biri şöyle dedi: "B. oldukça kötü bana kalırsa; doğrusunu isterseniz Clara Figueroa'dan bile kötü."

"Oyunu Figueroa'ya verir miydin?" dedi başka bir jüri üyesi, biraz horgörüyle.

"Evet," dedi ilki, tepesi atmıştı.

O gece ödül oybirliğiyle Clara Glencairn'e verildi. Clara zarif ve canayakındı, adı en ufak bir rezalete karışmamıştı. Kentin dışında, Piar'daki villasında en gösterişli dergilerin bile fotoğrafçı yolladıkları partiler veriyordu. Onuruna verilmesi beklenen yemek Marta tarafından düzenlendi ve verildi. Clara özenle seçilmiş bir iki sözle, gelenekselle yeni ya da düzenle serüven arasında gerçek bir karşıtlık bulunmadığını ve gelenek dediğimiz şeyin yüzyıllardır örülegelen bir serüvenler ağı olduğunu söyledi. Yemekte sosyeteden birçok kişi, hemen bütün jüri üyeleri ve bir iki tane de ressam vardı.

Hepimiz, içinde bulunduğumuz koşulları dar bir açıdan değerlendirme ve komşumuzun tavuğunu kaz görme eğilimindeyizdir. *Gaucho*'larla köy manzaralarına bayılmak, kentli olmaktan ileri gelen bir özentidir; ardı arkası gelmeyen zenginlik ve keyif şölenlerinden bıkan Clara Glencairn'le Marta Pizzaro da yaşamlarını güzel şeyler ya-

* usta atbinicisi (ç.n.)

ratmaya adanmışlardı. Bana öyle geliyor ki, cennetteki cennetlikler bölgenin olumlu özelliklerinin orayı hiç görmemiş din bilginleri tarafından oldukça abartıldığı görüşünde olmalıdırlar... Cehennemdeki lanetliler bile her zaman durumlarından hoşnut olmasalar gerek.

Bir ya da iki yıl sonra Cartagena kentinde Amerika Kıtası Birinci Resim ve Heykel Kongresi yapıldı. Her ülke kendi temsilcisini yollamıştı. Konferans konuları –mesleki terimler için bir kere daha özür diliyorum– küçümsenemeyecek önemdeydi; sanatçı yerel öğeyi yok sayabilir mi? Doğal bitki ve kuş örtüsünü dışlayabilir mi? Toplumsal nitelikli sorunlara karşı duyarsız kalabilir mi? Sakson emperyalizminin boyunduruğu altında inleyenlerin sesine katılmalı mı? Vesaire, vesaire. Kanada'ya büyükelçi olmadan önce Dr. Figueroa, Cartagena'da diplomatik bir görev yerine getirmişti. Kazandığı ödülle biraz övünen Clara, oraya bir kere daha –bu defa sanatçı olarak– girmekten hoşnutluk duyacaktı. Ama umudu boşa çıktı; hükümet, Marta Pizzaro'yu görevlendirdi. Buenos Aires'li yansız gözlemcilerin verdiği haberlere bakılırsa, Marta Pizzaro temsilci olarak, Kongre'nin birçok aşamasında –her anında inandırıcı olmasa bile– oldukça parlak başarılar kazandı.

Yaşama bir tutku gerek. Her iki kadın da bunu resimde, daha doğrusu resmin onlara yüklediği ilişkide bulmuşlardı. Clara Glencairn Marta'ya karşı ve bir anlamda Marta için resim yaptı; ikisi de birbirlerinin yargıcı ve tek seyircisiydi. O zamanlar bile hiç kimsenin alıcı gözüyle bakmadığı resimlerinde karşılıklı bir etkileşim –kaçınılmaz olarak– gözlemlenebilir sanıyorum. Clara'nın günbatımı pırıltıları, Marta Pizzaro'nun avlularındaki yerini buldu. Marta'nın düz çizgilere olan sevgisi, Clara'nın son döneminin süslülüğünü sadeleştirdi. Her iki kadının da birbirlerinden gerçekten hoşlandıklarını ve giriştikleri gizli düello süresince birbirlerine eksiksiz bir bağlılıkla davrandıklarını unutmamak gerek.

Artık pek de genç sayılmayacak Marta'nın bir evlilik önerisini geri çevirmesi, o yıllarda oldu. Onu tek ilgilendiren şey, kavgasıydı.

1964 yılının 2 Şubat günü Clara Glencairn, kalp yetmezliğinden öldü. Kadınlara birer birey olarak değil, bir cinsin üyesi gözüyle bakılan Arjantin'de âdet olduğu üzere gazeteler onun ölümüne sütunlarla yer ayırdılar. Yazılarda ucundan kenarından resme bulaşmış olu-

şuyla ince zevkinin benzersizliğinden şöyle bir söz ediliyor, dindarlığı, iyiliği, sürekli, ama kendini açığa vurmaktan kaçınan yardımseverliği, gözkaştıran soyağacı –General Glencairn Brezilya Savaşı'nda çarpışmıştı– sosyetenin en üst tabakalarındaki seçkin yeri uzun uzadıya anlatılıyordu. Marta, artık yaşamının bir anlamı kalmadığını anlamıştı. Daha önceleri hiçbir zaman kendini böylesine yararsız bulduğu olmamıştı. Artık iyice geçmişte kalan ilk ressamlık denemelerini hatırlayarak Clara'nın, iki kadının da hayranlık duydukları İngiliz ustalarının üslûbunda, aklıbaşında bir portresini yapıp Ulusal Galerî'de sergiledi. Bazıları bunun en iyi eseri olduğunu söylediler. Marta o tarihten sonra tek bir tablo bile yapmayacaktı.

Yalnızca birçok yakın dostun sezinlediği bu çok ince düelloda, olanca saygıyla kâğıda geçirmeye çalıştığım, görünürdeki olayların dışında, ne yenilgiler, ne zaferler, hatta ne de açıkça bir kapışma oldu. Büyük ödülü yalnızca Tanrı (estetik beğenilerini bilemediğimiz Tanrı) verecektir. Karanlıkta yol alan hikâye karanlıkta son bulur.

ÇEVİREN: FATİH ÖZGÜVEN

WASHINGTON Meydanı'nın batısındaki bir mahallenin sokakları o kadar karmakarışık, o kadar dolambaçlıdır ki bazen bir sokağın kendi kendisiyle kesiştiğini bile görebilirsiniz. Bir ressam, bu sokakta çok işine yarayan bir imkân keşfetmişti. Örneğin boya, kâğıt ve kalem faturalarıyla bir tahsildarın bu sokağa girdiğini düşünün; bir de bakarsınız, adamcağız tek kuruş tahsilat yapamadan sokağın bir yerinde kendi kendisiyle karşılaşmış!

İşte eskilerden kalan bu Greenwich Village'e, kuzey ışıklı pencereleri, Hollanda tipi tavan arası odaları ve düşük kiralari yüzünden ressamlar doluvermişti. Bunlar daha sonra Altıncı Sokak'tan bir-iki bakraç, birkaç tabak getirip bir anda bir "koloni" olmuşlardı.

Üç katlı tuğla bir binanın en üst katındaydı Sue ile Johnsy'nin stüdyoları. Johnsy, Joanna'nın kısaltılmışıydı. Kızlardan biri Maine'den, diğeri Kaliforniya'dan gelmişti. Sekizinci Sokak'ta Delmonico's lokantasında tabldot yerken tanışmışlar, sanat görüşlerinin, zevklerinin birbirlerine uyduğunu görünce de birlikte bir stüdyo tutmuşlardı.

Bunu mayıs ayında yapmışlardı. Kasım ayında bölgeye doktorların zatürre adını verdikleri, gözle görünmeyen soğuk bir yabancı gelip buz gibi parmaklarıyla orayı burayı yoklamaya başladı. Bu yıkım-sever kişi kentin doğu kesiminde kurbanlarını toptan yere serivermesine karşılık köyün yosun tutmuş dar sokaklarına gelince hızı kesilerek ağır ağır yürümeye başladı. Zatürre Efendi "erkek" olarak nitelenen insanlardan değildi. Kaliforniya rüzgârlarıyla kanı sulanmış ufak tefek, ince yapılı bir kızcağız onun gibi kırmızı yanaklı, sert mi sert bir yaşlıyla boy ölçüşemezdi kuşkusuz. Ama bu yaşlı efendi hiç acı-

maksızın Johnsy'yi yatak döşek seriverdi. Zavallı kızcağız demir kar-yolasına uzanmış, yandaki evin tuğla duvarlarını seyrederek kıpırdamadan yatıyordu doktor geldiğinde.

Doktor kır düşmüş kaşlarını sağa sola oynatarak Sue'yu dışarı çağır-
dı.

Elindeki termometrenin cıvasını düşürmeye çalışırken, "Kurtul-
ma olasılığı onda bir," dedi. "O da içinde yaşama isteği varsa. Doğ-
rusunu istersen insanların mezarcıdan yana olmaları tıp bilimini gü-
lünç bir hale düşürür aslında. Sizin hanım arkadaşınız da hiç iyileş-
meyeceğine inandırmış kendini. Aklına takılan bir saplantısı mı var
acaba?"

"Napoli Körfezi'nin resmini yapmak isterdi," dedi Sue.

"Resim mi? Hayır hayır, öyle demek istemedim... Bir erkek falan
gibi."

Sue acı acı başını salladı. "Erkek mi? Yani insana saplantı olacak
bir erkek... yoo, hayır doktor bey, erkek falan yok."

"Şu halde zayıf düştü demek. Bilimin bana verebildiği her şeyi
yapacağım. Ama hastalarım, cenazelerine gelecek arabaları saymaya
başladılar mı, umudumu yüzde elli keserim ben. Eğer ona manto kol-
larının kış modası konusunda bir soru sordurabilirseniz, olasılığı
yüzde yirmiyeye yükseltiriz."

Doktoru uğurlayan Sue eve dönünce bir Japon mendilinin hak-
kından gelene kadar doya doya ağladı. Sonra resim sehpasını kolu-
nun altına sıkıştırdı, dudaklarına bir ısıklık yerleştirdi, Johnsy'nin oda-
sına girdi.

Johnsy yüzünü pencereye çevirmiş, hiç kıpırdamadan yatıyordu.
Sue arkadaşının uyuduğunu sanarak ısıklığı kesti.

Sehpayı önüne yerleştirip bir dergide yayımlanacak hikâye için
resim yapmaya koyuldu. Genç yazarların edebiyatla giden yolları aç-
mak için yazdıkları hikâyeleri resimleyen genç ressam, sanata gi-
den yolları da kendilerine böyle açarlar işte.

Sue, Idaho'lu bir kovboya süslü pantolon giydirip gözlük takar-
ken birkaç kere tekrarlanan bir mırıldanma duyunca hemen yatağın
yanına koştu.

Jonsy'nin gözleri açıktı. Pencereden dışarı bakıyor ve geriye doğ-
ru bir şeyler sayıyordu.

"On iki," dedi. Biraz sonra, "On bir", daha sonra, "On" ve onun ardından sırayla "Dokuz, sekiz, yedi..."

Meraklanan Sue dışarı baktı. Ortada sayılacak ne vardı ki? Çıplak ve insanın içini kapatan bir avlu ile beş metre ilerdeki evin dümdüz tuğla duvarı. Kökleri çürümüş yaşlı bir sarmaşık, duvarın yarısına kadar ancak tırmanabilmişti. Sonbaharın soğuğuyla yaprakları dökülen bitki yıkılmak üzere olan duvara iskeletiyle tutunuyordu sanki.

"Ne var, canım?" diye sordu Sue.

"Altı," diye fısıldadı Johnsy. "Şimdi daha hızlı dökülüyorlar artık. Üç gün önce yüz taneydi. Sayarken başım dönüyordu. Ama şimdi iş kolayladı. İşte... Bir tane daha gitti. Beş tane kaldı..."

"Beş tane kalan ne? Haydi, söyle Sue kardeşine, Johnsy."

"Yaprak. Sarmaşığın yaprakları. Sonuncu da düşünce ben öleceğim. Üç gündür biliyorum bunu. Doktor sana söylemedi mi?"

"Yaşamım boyunca bu kadar saçma bir şeyi ne duydum ne de gördüm," diye Sue arkadaşını azarladı. "Sarmaşık yapraklarının senin iyileşmenle ne ilgisi var? Aptallaşma, Johnsy. Sen eskiden o sarmaşığı ne kadar severdin, unuttun mu? Doktor daha bu sabah iyileşmen için tam onda bir olasılık olduğunu söyledi. New York'ta yeni yapılan bir binanın altından geçerken ya da otobüse bindiğimizde bu kadar bile yaşama şansımız yoktur. Haydi yavrum, sen şimdi çorbanı iç, ben de resmimi tamamlayayım. Resmi satınca sana şarap, kendime de pizola alacağım."

Johnsy gözlerini pencereden ayırmadan, "Şarap almana gerek yok," dedi. "İşte bak, bir tane daha düştü. Hayır, çorba da istemem. Dört tane kaldı şimdi. Karanlık basmadan sonuncusunun da düşmesini görmek istiyorum. O zaman ölebilirim artık."

Sue hastanın üzerine eğildi. "Johnsy, ben şu işimi bitirinceye kadar gözünü kapatıp dışarı bakmayacağını söz verir misin? Yarın bu resimleri teslim etmek zorundayım. İşığa ihtiyacım olmasaydı perdeyi çoktan indirirdim yoksa."

"Öteki odada çizemez misin?" diye soğuk bir sesle sordu Johnsy.

"Senin yanında oturmak istiyorum. Ayrıca o yapraklara bakmanı da istemiyorum."

Johnsy gözlerini kapattı, yere devrilmiş bir heykel gibi bembeyaz ve kıpırtısız yattı. "Bitirir bitirmez haber ver ama. Sonuncu yaprağın

düştüğünü görmek istiyorum. Beklemekten bıktım artık. Düşünmek-ten de. Her şeyden kurtulup o zavallı yapraklar gibi döne döne boş- luğa uçmak istiyorum."

"Uyumaya çalış. Ben yaşlı Behrman'ı modellik yapması için ça- ğırmaya gidiyorum. Hemen dönerim. Ben gelene kadar sakın yerin- den kıpırdama."

Yaşlı Behrman en altta oturan ve yere kadar uzanan sakalıyla Mi- kelanj'in Musa'sını andıran, altmışını çoktan geçmiş bir ressamdı. Behrman başarıya ulaşamamış, kırk yıldır resim yapmasına karşın başarının eteğine bile dokunamamıştı. Her zaman bir başyapıta baş- layacağını söylerse de henüz ortalıkta böyle bir şey yoktu. Yıllardır yalnızca reklam resimleri, afişler falan yapmıştı. Profesyonel model tutmaya paraları çıkışmayan genç resamlara modellik yaparak geçi- nirdi. Bol bol cin içer, hâlâ bıkıp usanmadan gelecekteki şaheserle- rinden söz ederdi. Hiç kimsede yumuşaklık görmeye katlanamayan ve kendini üst katta oturan iki genç kızın koruyucusu olarak kabul eden ateşli bir adamcağızdı.

Sue, Behrman'ı loş stüdyosunda buldu. Bir köşedeki sehpasında yirmi beş yıldır şaheserinin ilk çizgisini bekleyen boş bir kâğıt duru- yordu. Sue adama Johnsy'nin hayallerini, gerçekten bir yaprak kadar zayıf ve güçsüz olan kızı dünyaya bağlayan bağların gittikçe inceldi- ğini anlattı.

Behrman gözlerinden yaşlar boşanarak böylesine budalaca hayal- lere olan nefretini belirtti.

"Ne? Kahrolası bir sarmaşğın yaprakları dökülüyor diye ölecek budalalar var mı bu dünyada? Hayır, ben sana modellik falan yapamam. Neden kızcağızın kafasına böyle saçmasapan düşüncelerin gir- mesine izin verdin bakayım? Zavallı Bayan Johnsy'cik!"

"Çok hasta ve güçsüz," dedi Sue. "Ateşin etkisiyle bu korkunç ha- yallere kapılıyor. Peki, istemiyorsanız, bana modellik etmeyin, Bay Behrman, ama şunu da bilin ki siz çenesi düşük yaşlı bir kadından bi- le betersiniz."

"Tam bir kadın gibi konuştun şimdi!" diye bağırdı Behrman. "Kim demiş modellik etmeyeceğim diye? Yürü gidelim, haydi. Ya- rım saattir sana hazır olduğumu söylemeye çalışıyorum. Burası Ba- yan Johnsy kadar iyi bir insanın hasta yatacağı yer değil. Bir gün şa-

heserimi bitirince, hep birlikte taşınacağız buradan."

Yukarı çıktıklarında Johnsy uyuyordu. Sue perdeyi indirip Behrman'a yan odaya geçmesini işaret etti. Oradan sarmaşığa, sonra da birbirlerine korkuyla baktılar. Karla karışık soğuk bir yağmur başlamıştı. Behrman tersine çevrilmiş bir kovanın üstüne oturup madenci pozunu aldı.

Sue ertesi sabah ancak bir saatlik bir uykudan uyanınca Johnsy'nin kapalı yeşil perdeye bakmakta olduğunu gördü.

"Perdeyi aç, görmek istiyorum," dedi Johnsy.

Sue bitkin bir halde kalkıp arkadaşının emrini yerine getirdi.

Hayret! Bütün gece devam eden yağmura ve şiddetli rüzgâra rağmen sarmaşığın üstünde bir tek yaprak kalmıştı. Kenarları çürümüş, sararmış yaprak hâlâ yeşil olan şapıyla yerden beş-altı metre yüksekte bir dalın ucunda sallanıyordu.

"Sonuncu," dedi Johnsy. "Dün gece nasıl olsa o da düşer demiştim. Rüzgâr çok sert esiyordu. Ama bugün düşecek, ben de aynı anda öleceğim."

Sue yanağını kızın yanağına dayadı. "Kendini düşünmüyorsan beni düşün bari. Ben sensiz ne yaparım?"

Johnsy karşılık vermedi. Dünyanın en kimsesiz şeyi, esrarlı yolculuğa hazırlık yapan ruhtur. Kendisini dünyaya ve arkadaşlığa bağlayan bağlar birer birer gevşeyip koptukça kızın hayal gücü daha da kuvvetleniyordu.

Gün sonuna yaklaşmıştı. Alacakaranlıkta bile o tek sarmaşık yaprağının dalına sımsıkı yapışık olduğunu görüyorlardı. Geceyle birlikte poyraz ve yağmur yeniden başladı.

Sabahın ilk ışıklarıyla Johnsy acımasızca perdenin yine açılmasını istedi.

Sarmaşık yaprağı hâlâ oradaydı.

Johnsy uzun uzun baktı yaprağa. Sonra gazocağının üstünde çorba kaynatan Sue'ya seslendi.

"Ben çok kötü bir kıyım, Sue. Benim ne kadar kötü olduğumu göstermek için bir güç o son yaprağı orada bıraktı. Ölümü istemek günahdır. Bana biraz çorba ile süt ve şarap getirebilirsin şimdi. Ama hayır, önce bir ayna getir, arkama da birkaç yastık yerleştir ki senin yemek hazırlamanı seyredeyim."

Bir saat sonra, "Sue, bir gün gidip Napoli Körfezi'nin resmini yapacağım," dedi.

Doktor öğleden sonraki muayenesini yapıp çıkarken Sue da bir bahane uydurup arkasından çıktı.

Doktor kızın elini sıktı. "Yüzde elli olasılık var. İyi bakarsanız siz kazanırsınız. Şimdi aşağıda yeni bir hastayı görmeye gidiyorum. Behrman diye biri... Ressam sanırım. O da zatürre. Zayıf ve yaşlı bir adam, hastalığı da çok şiddetli. Hiç umut yok, ama biraz rahat etmesi için bugün hastaneye kaldıracağız."

Doktor ertesi gün, "Artık tehlike kalmadı, siz kazandınız," dedi. "Şimdi beslenme ve dinlenme gerek... Hepsi o kadar."

Sue öğleden sonra yatakta mavi yünden gereksiz bir şal ören Johnsy'nin yanına oturdu.

"Beyaz farem benim, sana bir şey söylemek istiyorum. Bay Behrman bugün zatürreden öldü. Hastalığı yalnızca iki gün sürdü. Kapıcı ilk günü sabahı onu sancıdan kıvrandırken bulmuş. Üstü başı ve ayak-kabıları sıırıslıklamış. Öylesine korkunç bir fırtınada nereye çıkmış olacağına akıl erdirememişler. Sonra hâlâ yanmakta olan bir fener, birkaç fırça ve üstünde yeşil ve mavi boyalar olan bir palet bulmuşlar. Pencereden bak, şekerim, son sarmaşık yaprağını görüyor musun? Rüzgâr estiği zaman neden sallanmadığını merak etmedin mi hiç? Bu Behrman'ın son şaheseri işte! Son yaprağın düştüğü gece yapmış."

•

ÇEVİREN: MEHMET HARMANCI

Gabriel Garcia Marquez'e

ALEJANDRO'NUN hayatı otellerde geçmişti. Yirmi iki yaşında Coahuila'dan geldiğinden beri, yol uğrağı olmayan aydınlık bir stüdyo-
la basit, loş bir otel odasının, işle özel yaşamı kısa devre yapmadan
bağdaştırmanın en akıllıca yolu olduğunu düşünürdü. Stüdyoda dost-
lar, eleştirmenler, meslektaşlar; otel odasında metresler, kısa süre
sonra, çoğunun bu adamların karısı ya da nişanlısı olduğunu gördü.
Öbür ölümlülerden daha çok kendini beğenmiş sayılmazdı, aynanın
karşısında –pek çoklarının Peter Lorre ile bir sürü ortak nokta bul-
dukları oynak suratını buruşturarak– çoğu zaman kendi kendine so-
rardı, kadınların kendisini niçin bu kadar beğendiğini.

"Şimdi canavar modası," dedi genç eleştirmen Rojas gülererek.
"Karloff, Lugosi ve senin benzerin Lorre'un geriye dönük bir büyü-
leri var. Özlemle anılıyorlar. Kötünün, vampirler, mummyalar ve şeh-
vet düşkünü Düsseldorf canavarları gibi aşırı imgelerle dile getiril-
meyi gerektirdiği bir döneme aitmişler gibi. Bugün uzun saçlı her-
hangi bir delikanlıda, Lon Chaney'in bin çeşit maskeyle canlandırdı-
ğını sandığı kötülüklerin daha çoğunu bulabilirsin. Üstelik kadınlar,
orta sınıftan bir Dracula gelse de, saatler gece yarısını vururken ka-
nımı emse diye dört gözle bekliyorlar. Canavarın en yüce korkutma-
cası –günahsızın günaha zorlanması– böylece gönülden kabul edil-
miş oluyor."

Alejandro gülümsemedi. Rojas'a bakmadan resim yapmaya de-
vam ediyordu. Bu tez bir tek zamanlama bakımından doğru değildi:
Rojas'ın karısı, Libertad, otel odasında onunla buluşmak için hiçbir

zaman akşamın yedisinden sonra gelmemişti. Ressam fırçayla, tuvale kızıl-kahverengi dokundurdu ve genç kadının açık hava delisi olduğunu düşündü. Bu sevdanın tek sonucu hava akımı içinde geçen iki aydan sonra, ağır bir zatürre oldu. Alejandro içini çekti, Meksiko Vadisinin kalın duman örtüsü altında, daha sabahın on birinde apaçık belirgin olmaktan çok yazınsal bir saydamlık alan ışığına sırtını dönerek şövaleden uzaklaştı. Yukarılarda, Olivar de los Padres yörelerinde, sabah, kentten yükselmekte olan buğudan ve mart ayının, kurutulmuş gaddar bir gölün intikamı olan sürekli sağnaklarından¹ birkaç saydam saat kurtarmış olabilirdi. Ve özportresinin gözlerinde, *Orlac'ın Elleri*'ni gördükten sonra tadına doyumaz karabasanlarla dolu bir çocukluk çağı geçiren yumurta biçimi kafalı canavarın komik denecek kadar yoğun bakışını keşfetti.

"Bak, konuşurken bana ne yaptırdın!" dedi ressam.

Rojas, tabloya dokunmasını önlemek için elini uzattı; bu ömründe ilk kez olarak bir fırça vuruşunu doğrudan etkileyebilmiş olan bir eleştirmenin dileği idi ki, bu fırsattan yararlanarak bir taşla iki kuş vuruyor, Alejandro Sevilla'nın, bu, temsili ve romantik duvarcılığın celladının, yerli heykelin soğuk ve yaban kaynağını yeniden bulan ilk Meksikalı sanatçı olan bu yenilikçi, harika çocuğun yeni özportresini yorumlamak için gerekli temayı da yakalamış oluyordu.

"İlk yaptıklarını hatırlıyor musun?" dedi Rojas, gülümseyerek. "Hep ikinci sıradan bir Siqueiros diyorduk. Ben seni hep tuttum; Sevilla, Coatlicue'yi gördü ve anladı ki Meksika'nın özgünlüğü, bizim –küçük ama mutlak– özgünlüğümüz batının elinin değmemiş olduğu yerdedir. O yazıyı hatırlıyor musun?"

Alejandro, başını eğerek doğruladı. Gözlerini kapayıp parmağının ucuyla resmi okşadı. İşaret parmağından bir damla prusya mavisi, hafif, çok hafif, tablonun gözlerine sürüldü, kadınları, bir ve birçok kadını, kilise taşları gibi karanlık, dağların buğusu gibi solgun kadınları anımsayarak bakan, ufaktan ufağa gülümseyen kendi gözlerine. Üzerlerinde renkli yaprakların oynadığı, bir hayaletin bu solkulgan tutsakları, Meksikalı gövdeler.

Kendi hayalet bakışına bir fırça sürdü.

1. Meksiko'nun büyük bölümü, eski bir göl üzerine kurulmuştur. (ç.n.)

"Anlaşıldı, sana artık Lola demeyeceğim."

"Ama öyle söyleme. Ben Lola *değilim*. Hiçbir zaman bir etiketim olmadı. Sana da hiçbir zaman 'Alejandro' demedim, değil mi? Sen benim zevkimsin, ben de senin. Bana 'zorlu' de, ben de sana 'zorlum' derim."

"Peki, 'zorlu'."

Gülünç kıyıcılık, etin şahane gölgesinde erimeye başladı:

"Bir şey söylemeyecek misin, Lupe? İşte bunun için hoşlanıyorum senden. Ne işe yaradığını biliyorsun. Seni gördüğüm ve odama çağırdığımdan, senin de tek söz söylemeden benimle geldiğin andan beri ağzını açıp da bir şey söylemedin, biliyor musun? Bu kadar sustuğuna göre kim bilir neler, ne aptalca şeyler kuruyorsun, ilerisi için! İşte böyle, derisi ürpertili melek! Şu gözlerin pırlıtısına bak! Taş tanrıça, ince, tatlı, ideal, benimle oynamayan, üzmeyen hiç..."

Uzak ve alaycı bakış, sonunda bir rezillığe vardı ki, görünürdeki yırtıcılık, görülmesine engel oluyordu:

"Seni masum sanmıştım. Herkes oldukça budala olduğunu söyler."

"Elbette Alejandro, ben masum bir insanım. Bundan daha aşağılık bir şey var mıdır?"

"Gel, bu püskürtme benli maskeyi bozabilecek bir şey var mı, bir bakayım. Bu kadar şeyi nereden öğrendin Adela?"

"Nereden olacak, annemden elbet. Benden daha çok fingirdiyordu. O zamanlar nereye baksan günah görürdün. Yaşasın eğitim!"

"Bu Montessori yöntemine aykırı, sevgilim."

Hiçbir şey anlamadan yanğını kaşdı.

"Hep Mor-Ayakların büyük şefi gibi yaparsın..." dedi eleştirmen, gülerek ve ressamın yüzünü süzerek, madenci botlarını, kara kadife pantolonu, mavi bez gömleği, kısa kesilmiş sarı kıvrıcık saçlı kafayı, uykulu parlak gözleri, kartal gagasını andıran kısa burnu, dolgun ve çarpık dudakları: Şakacı, kurnaz şaşkınlığın yüzünü hatırlamak istiyormuş gibi.

Şimdi Olivar de los Padres'te, yukarılarda tünemiş bir mezarlığın yanında, kendi yaptırdığı bir evde oturuyor. Yapay bir yalınlıkta bir ev: Kaba sıva çekilmiş duvarlar, bir tek kat, içinde Magrip stilinde odalar ve sofalar, koyu ahşap rengi ve çok sayıda keçua seramiği, Ol-

*meko*² heykelcikleri ve karton delikler beyaz badanalı duvarların acı ışığını süzüyor, onu gözenekli bir kesinliğe dönüştürüyor.

63 yılındaki sergi sırasında otelden ayrıldı. Alejandro her sergiden sonra hasta düşer, ateşi çıkar, şimdi, pek öyle yaratıcı bir atılımı olmadığı konusunda çıkarılan söylentiler, dönüp dolaşıp hep aynı şeyleri yapmakta olduğu korkusu, bu iki üzüntüyü aşma çabası, ressamı, yakası ve içi koyun postu kaplı geniş bir paltoya sarılı bir paçavra haline getirmişti. Tek söz söylemeden ve titreye titreye çıkmıştı sergiden; düzensiz gerçekliğin karşısında, bunalımın düzenini doğrulamak için dış düzenle iç düzensizlik arasındaki çatışmayı tersyüz eden bu uçuk renkli tablolar, neredeyse bayılmak üzere olan bir Alejandro'yla konuşuyorlardı; Luis Moya Sokağı'ndaki otel odasına koşup kapandı.

Soyundu, alkolle göğsünü, bacaklarını, alnını ovdu ve çarşafı açtı. Yatakta, saçlarının rengiyle iki kez Arjantinli olan o küçük kadın, dertop olmuş yatıyordu; Alejandro çok sıkıntılı olduğunu söyledi; kadın, kendini tanıttı –Tatlı Cuneo– bir otomobil yolculuğunu bahane edip Patagonya'dan yola çıkmıştı, sırf kahramanıyla tanışmak için, ondan bir şey istemiyordu, yalnızca ona kendini vermek istiyordu. Ölümcül bir yorgunluk hayali ressamın zihnini sarstı; yanan gözlerinin önünden, büyük harfle bir Başlangıcın ve metafizik yoğunluğun resimleri geçti; Başlangıçsız ve Sonsuz Dönüş, her zaman olduğu gibi istenmeyen, ama bu kez, kabul edilemez olan. Bakıp şaşıtı, küçük Arjantinli bir dans adımı deniyormuş, ya da Bizet türü bir sıçrama, ya da kendi icadı bir spor yapıyormuş gibi (ve aklına boğa güreşi cambazlıkları yapan çıplak göğüslü kadınlar gösteren Girit freskleri geldi) iki elini kalçalarına dayadı ve bir kızlığını bozma hareketiyle eteğinin fermuarını çözüp attı. Bacakları çıplak küçümcik bir kadın, çorap bağları karmaşık, gırtlığına kadar ilikli bir küçük ceket, dudakların kenarları ve kaşları bir dizi kemerlerle süslü bir kadın; ressamın gönlü bulandı, kendini yatağa attı, yüzünü yastıklara gömüp inledi:

"Gidin buradan, ne olur gidin. Çok kötüyüm. Şimdi yapamam bu-

2. İspanyollar'ın gelişinden çok önce Pueblo bölgesinde yaşamış en eski Meksika yerlileri. (ç.n.)

nu..." Bu arada, içinde her zaman Alejandro Sevilla'nın gizli geometrik çizgilerinin uzantı değilse bile, gözle görülebilir –nesnel olarak gizli– dış yansımaları olan kadınlar bulunan bir aynayı ayırt etmeye çalışıyordu.

Sevdalı bir sanatçıyla gözle görülürcesine yüzü gözü açılmış, duygularını kışkırtan, yatağın üzerinde zıplayan ve Victoria Ocampo'dan beri, İspanyol dünyasının eski derebeylik kurallarına saygı gösteren aydın bir Arjantinli kadın kalmadığını söyleyen bu minik, çalçene kadın arasında, boş yere bir bağlantı kurmaya çalışıyordu:

"Che, bırak seni şaşırtayım biraz, ha?"

Alejandro boğuk bir soluk salıverdi, kendini olurluna bıraktı.

Uyandığı zaman Tatlı Cuneo, bir çarşafa sarınmış olarak, çoktan hafif bir Güney Amerikan kahvaltısı ismarlamış, şimdi de elindeki ay çöreğini sütlü kahveye batırıyordu. Sırtından ter sızan Alejandro, bir sürü haber dinlemek istemiyordu. Tatlı Cuneo, odaya girmenin zor olacağını sanmıştı; uşak işini kolaylaştırmıştı; anlaşılan kadınlar buraya elini kolunu sallaya sallaya girip çıkıyorlardı; her şeyin bu kadar kolay olabileceğini düşünmemişti; Alejandro kımıldamadan duruyordu; her işi onun ellerine bırakmıştı: Bu, oyunda kazananın koyduğu parayı geri almasıydı, erkek gibi davranmak, kadın gibi duymak; kadın feminist ve modern di. Ömrünün en mutlu gecesi olmuştu bu; ortam utanmasız, içten geldiği gibi ve uygardı; ona *A bout de soufflé*'un aşk sahnelerini hatırlatıyordu; Meksiko'da gösterilmemiş miydi o film? Evet. Buenos Aires daha Avrupaiydi.

Alejandro gözlerini kapadı, Tatlı, gelip ensesinin ve kollarının altındaki yastıkları düzeltti. Sesini çıkarmadan kadının gitmesini bekliyordu. Arada bir sol gözünü açıyordu, arada bir sağ gözünü. Arjantinli banyodaydı. Giyiniyor olmalıydı. Gidecekti. Çarşafa sarınmış olarak, dudakboyası elinde, çıktı. Sayıklama halinde bir minik dişi şeytan gibi gülümsedi; uzun saç bukleleri yapmış, yapıştırıcı bir bantla sarıp sarımsı yanaklarına yapıştırmıştı. Bir iskemlenin üzerine çıkıp duvarları boyamaya başladı. Alejandro gözünü açtı ve bağırdı. Küçük kadın kırmızı şiirler yazıyordu, aşk itirafları, Buenos Aires yönteminde on bir hecelik koşuklar ki *vos*³ (Alejandro Sevilla) ile *at-*

roz⁴ (Tatlı'nın bunalımı), *querés*⁵ (yararsız soru) ile vez⁶ (gelecek sefer, belli ve kaçınılmaz) uyaklı düşünüyordu. Tablolar ve aynalar düş-tüler; şiir bir duvardan öbürüne atlayarak gidiyordu ve Alejandro, ter ve ateş içinde ve korkunç sürprizi kabul etmek istemeden, yeni bir tablo, son çalışmasından en sonunda dün akşam çıkarabilmiş olduğu özetten başlayarak bir dizi tablo tasarlamaya çalışarak, bir yığın as-pirin çiğnedi. *Vos, querés, vez, atroz*. Elinde gazete kesikleriyle Ro-jas geldi. Bücür; "Ciao, küçük" dedi ve yazmaya devam etti, sonra yoruldu ve yatağa dönüp Alejandro'nun yanına uzandı.

"Götürün şunu," demeyi başarabildi ressam. Tatlı, çarşafın altın-da onunla oynuyordu; Rojas sergiyle ilgili eleştirileri okuyordu; Ale-jandro saygısızlığa uğrayan bir sincap gibi küçük ve kısa çığlıklar atıyordu.

Üç gün sonra, hükümet, Tatlı'yı sınırışı etti; Alejandro ağzını aç-madan, gözlerinin altı kararmış olarak, zararı ödedi, otelden ayrıldı ve Olivar de los Padres'deki arsayı satın aldı.

Ev yapılırken Avrupa ve Amerika'yı dolaştı. Mimar Boyer'e olan güveni ona Flaubert'in *la plus grande débauche*⁷ dediği şeye sekiz ay ayırmasına olanak sağlıyordu, Alejandro için bu "sefahat" kötü otel-lerde sürünmek, ağır yemekler yemek, para bozdurmak, gümrükte, yolculuk acentelerinde beklemek, uçaktan trene, trenden taksiye koş-mak, bahşiş, kapıcı, hizmetçi, şoför... vb. demekti. Sonra ikinci plan-da, bölük pörçük unutulmuş kent ve sokak profilleri belirlemeye baş-ladı: Oscar Wilde giyimli Soho Square *mod*'ları⁸; Paris'in en civcivli yol kavşağı Saint-Germain Bulvarı, Bonaparte Sokağı, Rennes Soka-ğı – Lippe'den başlayarak; Bleeker Caddesi, cumartesi akşamı bir modern Genet'ye yapılan işkence maskaralığı, zenciler, Yahudiler, dinsizler, Kızılderililer; sürgünde hayalî bir Plymouth kayası üzerin-deki sürekli bir dinsel vakfın yobazları; gizli üçüncü planda bilerek bilinç dışında tutulan, kirpikler arasından kısaca görülen sergiler, her Allahın günü iki üç film –Palais de Chaillot, Academy Cinema, The New Yorker–; Antonioni'nin kişilerinden biri gibi konuşan Parisli bir hanım ("Seni hiçbir zaman sevmeyeceğimi biliyorum. Seni bu yıl se-

4. Korkunç. (ç.n.) 5. İstersin. (ç.n.) 6. Kez. (ç.n.)

7. Sefahatin daniskası. (ç.n.) 8. Şık. (ç.n.)

vemem. Belki gelecek yıl. O zaman Malaga'da olacağım. Doğru değil bu. Çıkıp yürüyelim. Eğer yeteri kadar canın sıkılıyorsa, seni hemen şimdi de sevebilirim"); D. H. Lawrence'ın kişilerinden biri gibi konuşan Londralı bir hanım ("Kaslarında Güney'i getiriyorsun, gözlerinde altın ve içimdeki buğuyu dölemek için bir kurban güneşinin kara kanı var; halının üzerine yat Alec"); Jack Richardson'un kişilerinden biri gibi konuşan New Yorklu bir hanım ("Babam olsaydın hiçbir şey yapamayacaktım, Alex. Bunu kâğıtlarının arasına koy. Ünümüzü korumak için çaba harcamamız gerekiyor. *Ooops*, şimdi oradan değil, yok, öbür türlü.") *Guinness is good for you. Dubo, Dubon, Dubonnet. The pause that Refreshes. Je Vous Ai Compris! Don't Let Labour Ruin It! Go with Goldwater!*⁹

Üstün bira, kalite; Meksika, Anahuac Çimentosu ile kurulmuştur; Demokrasi ve Sosyal Adalet. Alejandro hava limanından bindiği takside küçük kara camların arkasında gözlerini kırıştırdı, geniş, ıssız yollar, vakit erken, çok erken, duman ve yanık *tortilla*¹⁰ kokularıyla dolu bir sabah. Bez torbayı yere atıp döndü, Olivar de los Padres'teki yeni evde, kör ve beyaz evde.

Rojas kollarını kavuşturdu, şaşarak bakıyordu yeni palete: Kırmızılar, karalar, aklar, katışıksız alüminyum grileri.

"Çokça sinemaya gidebildin mi?"

El değmemiş tuvalin karşısında Alejandro ensesini kaşıdı.

"Devinen çizgi, anlıyor musun beni? Danstaki gibi değil, o allegoriktir. Hayır, hayır, hayır. Sinemayla birlikte gerçek devinim bir sanat oldu: Kapı açmak, yolda yürümek, kaşığı fincanın içerisinde döndürmek, işte, Rojas. Doğal ve yapma, sinemada aynı şeydir. Demek ki kafa patlatmaya gerek yok. Dış dünyayla sanat yapıtının dünyası birbirinin aynı. Seyrettiğin sanat yapıtlarının dünyasını anlamadığın bir anda sırf bir şeyler anlamak zorunluluğuyla, sanatı toplumsal olarak açıklamana gerek yok. İşte bu kadar. Açıkla yeter; yapıt gerçektir, onun imgesi, anlatımı ya da anlamı değil. Ama nasıl, Rojas? Onu bulmalıyım."

Adela aradı.

9. Çeşitli reklam tümceleri. (ç.n.)

10. Kızgın tuğla üzerinde pişirilen, ince açılmış yufka ekmeği. (ç.n.)

"Eşyaların nerede olduğunu biliyorsun, meleğim. Buzdolabında sandviç, ezme falan var. İstersen getirdiğim plakları koy. Banyo arkada. Şişeler stüdyoda, perdenin arkasında. Sen keyfine bak. Ben biraz uyuyacağım."

Tırnağını kemirdi ve tablodaki ilk taslağa bakıp suratını buruşturdu.

"Disiplinle bitireceğim bunu, Rojas. Biliyor musun ne oldu? Görmeye başladım. Altı yüz yıldan beri resim yapacağız diye göz nuru döküyoruz. Her şey bir optik sorunu. Sınırlarımızın farkında mısın? Çizgi, renk, model, perspektif, gölge – ya da geometri, izlenim, form; hepsi de gözle ilgili, sanki başka organlarımız yokmuş gibi. Kendi kendime kızıyorum, inan olsun. On yıl harcadım bunu keşfetmek için. Giotto'dan Mondrian'a kadar kimse saydam görmedi, hepsi de gözlerini tükettiler, resim artık körler için kör değneği olmaktan çıktı. Bu böyle Oedipus, kör oluncaya kadar hiçbir şey anlamadı, öyle değil mi? Gözleri görürken hiçbir şey öğrenmedi. Gerçekten resim yapmak için şimdi gözlerimi oymak zorundayım."

Lupe geldi.

"Bak, Johnny Belinda, mutfağa gel lütfen. Tamam. Sabahları ne yaparsın? Hadi şimdi hepsini baştan anlat. Yalnız kaldığın zamanlar kendi kendine konuştuğunu, şarkı söylediğini söylememiş miydin? İsa Babaya şükürler olsun. Hadi şimdi kahvaltını hazırlar gibi yap. Portakal kes, dilim dilim. Güzel! Şimdi daha çoğunu isteyeceğim. Yumurtaları kır. Tamam, daha hızlı. Büyük etki. Ekmekleri koy kızırsın, küçük ızgaraya. Şu kutuyu aç, Lupe! Dur, tamam. Sessiz, sessiz, sessiz."

Tablo gece ışıklarıyla kaplandı: Karanlık yapılar üzerinde bir reklamlar ormanı.

"Bir işe yaramaz, biliyorum; bakma bana öyle. Dur. Sonradan soyacaklarımızı baştan giydirmemiz gerek. Daha ne kadar zaman geçmesi gerekecek Cézanne kürelerinin ve konilerinin elmalar ve armutlar olduğunu fark etmeleri için? Daha ne kadar zaman geçmesi gerekecek Seurat'ın noktalarının kumsallar ve Monet'nin ışıklarının da demiryolu garları olduğunu ayırt etmeleri için? Sağlam bir endüstri duygusu vermek için bir fabrika resmi yapmanın yetmeyeceğini biliyorum. Sabun ve bira reklamlarıyla bu gece görüntüsünün, yetmeye-

ceğini biliyorum; dur, Rojas, lütfen bekle. Anı, zaman, esin gibi yapay saygınlıkları atmadan önce onları göstermek zorundayım. Hep-sini gebertmek zorundayım. Şu andan başlayarak, resimde ilerleme vardır demeyi, sen ona 'umut' desen de, kendime yasak ediyorum ve senin 'bellek' diyeceğin geleneği yasak ediyorum ve bir tabloyu nesnel yapan bu ikisi arasındaki zamanı yasak ediyorum. Yasak ediyorum. Dur, bak."

Lola geldi.

"Kapa çeneni. Bir kez daha söylersen adımızı bilmiyoruz diye, and olsun, çeneni dağıtıyorum. Diz çok. Öp elimi. Zavallı naylon oyun-cak. Seni eve abuk sabuk şeyler söyleyesin diye mi aldığımı sanıyor-sun? Kaldır kafanı. Bak, yüzüme bak. Ne istiyorsun? Yaşamöykümle ya da daha kötüsü özyaşamöykümle resim yapmamı mı? Benim esin meleşim ya da ruhsal durumum olma lüksüyle yetineceğini mi sanı-yordun? Ya da dikkatimi dağıtmayı mı? Hadi ordan. Sen olsa olsa be-ni çıldırmaktan ya da kendimi öldürmekten koruyabilirsin. Seninle yatıyorum, sırf kendi kendimi hadım etmemek ya da titreye titreye deli doktorunun karşısına çıkmamak için. Seninle yatıyorum, Lupe'y-le, Adela'yla, sırf sizin üstünüzde yaşamöykümü tüketmek ve resmi-min sakat kalmasını önlemek için. Ve baştan başlamamak için. Bir aşka başlamak neye mal oluyor biliyor musun, aynı sözleri bir kez daha söylemek ve bu hareketleri yeni sanmak? Vaktini babalardan, erkek kardeşlerden ve kocalardan gizlenmekle geçirmek? Ve sanma ki kulağımla ben de Van Gogh'u oynayacağım. Sıyrır şu paçavraları, hadi. Beni aşktan koru. Buradasın, çünkü başıma iş açmıyorsun."

Biraz geri bastı, ikinci tablonun karşısında, elleri dudaklarının üzerinde, gözleri parlayarak.

"Anladın mı şimdi Rojas? Eskiden aramızda kutsal bir sanatın var olabileceğini söylemek istiyordum. Bütün resimlerim, birliğimiz içe-risinde belli bir biçimde, belli bir görüntüde yarı saklı ve kutsal ola-rak bulunan şeyin, karanlık olan yönün, betimlemeleriydi. Siz hak-lıydınız: Günümüzde saltanat süren Coatlicue'ydi, bir meyhanede oturan Tezcatlipoca, Penitenciaría – Panteones hattında işleyen oto-büsteki Xipe Totec'ti. Gerçek değildi, Rojas, sana yemin ederim. Sa-nat yalnızca korkulu bir doğa karşısında kutsaldır. Bir cenneti, bir ce-hennemi gereksindirir, en uçta ve evrenötesi bir seçim. Peki. O za-

man evren ve insan, zaman içinde kendi kendilerini kutsallaştırmaya kalkıştlar. Ona da peki. Daha da uzağa gideceğim. Ne evren ne de insan şimdiden daha kutsal oldular. Kutsal olan bu işte. En son kutsal olana karşı çıkmak. İşte onlara bunu sunuyorum. İyi duygular değil, ne insan resimleri, ne özgür kılınmış madde, ne ışık, ne de bir geometrik biçim. Hayır. Burada kutsal olan tek şey var: Kutsalın yadsınması. *Onların* kullandıkları şey."

Alejandro parmağını biten tabloya uzattı. Kusursuz bir çekilmiş kahve hokkası. Cam bir şişe, bir kapak, kırmızı etiket, üzerinde harfle *Nestlé Café Instantaneo Sin Cafeina Hecho en Ocotlan, Jal. Marca Reg.*

"Ben elimden geleni yaptım. Ne olursa olsun," dedi Rojas, gülümseyerek.

Bir tablo yalnızca bir tabloydu. Alejandro sonunda Olivar los Padres'teki evinde rahata kavuşabilmişti. Kentte uzun uzun yürüdü, duvarların önünde durup saatlerce resmi partinin propaganda afişlerini ve parti adayının resmini seyretti, Meksika filmlerinin afişleri, bir Minimax'ta sergilenen mallar. Eski kitaplar satın aldı, komik ve romantik öyküler ve stüdyosunun duvarlarına Don Catarino, Chupamirto ve Mamerto'dan bu yana, arada Pepin, Chamaco Chico ve Üstün Bilginler'den geçerek ta Burron ailesine ve José G. Cruz'a kadar, Meksika çizgi romanının tarihçesini anlatan sayfalar çiviledi. Sabırsızlıkla televizyonda otuzlu yılların o canım filmlerini utanıp arlanmadan kesip araya sıkıştırdıkları reklamları bekledi. Bogart, Bacall, Errol Flynn, Joan Crawford, kişisel kutsanmanın –duruş, giyim, metafizik– örnekleri değil miydiler? Gelişigüzel resimler çizmeye başladı, bir çizgi romanın çok sade çizgileriyle, *The Big Sleep*'teki Humphrey ve Lauren yüzleri ve kendi portresine geçmeden önce arka arkaya Raymond Chandler'in romanlarını okudu. Adela, Lola ve Lupe düzenli olarak geliyorlardı, her zamanki gibi tam zamanında ve uysal, ailenin bireyleri olarak Alejandro Sevilla'nın uğraşısına karşı yabancı ve ağzı sıkı – yine de onun tenis pabuçları, gazoz şişesi ya da halk türküsü plağının kabı karşısında hiç kımıldamadan, düşünceli, hemen hemen tapınircasına, uzun uzun durup bakmasına şaşmıyor değillerdi.

"Biraz sokağa çıksan. Hiç aynaya baktın mı?" dedi Rojas ve onu

omuzlarından yakalayıp iri, sarı bir *pulque*¹¹ şişesinin karşısına sürükledi; Alejandro, şişede, hiçbir zaman olmadığı kadar, küçük kızlara şeker veren içbükey bir satır olarak yansıdı.

Loş apartmanda, büyük bir ciddiyetle karşı karşıya durup *surf* çalılan çiftlerin üzerinde, Trini Lopez'in çekici hüküm sürüyordu. Alejandro bir içki aldı, sonra gergin bacaklar, titrek kalçalar ve sinirli kollar arasından kendisine bir yol açarak salonun dibindeki duvara yaslandı. Rojas'ı gördü, karısı tutmuş sürüklüyordu; Libertad elleriyle göğsünü yelpazeledi ve Elba Sokağı'na bakan pencereleri açtı. Yedinci kattan kent, ön sahne maskalarının geleneksel dip perde yönünü – ayrıca, bilinen, kendine has oyununu vurgulayan bir sahne yarı çemberiydi. Alejandro ipek bir kimono giymiş ev sahibini gördü. Vargas'tı bu, genç tiyatro müdürü ve odanın duvarları Lotte Lenya'nın, ta *Üç Kuruşluk Opera*'nın gözaltları çürük genç orospusundan daha dün ajan 007'nin yanında görülen kaşarlanmış sevicî karıya kadar gelen uzun meslek yıllarının maskalarını eriterek barındırıyordu. Salon bir Brecht ve Weill mihrabı –ve mezarı– idi; yalnızca iki savaş Berlin'inin büyük müziği ve bir de dün gülünçlüğü'nün sınırlarına kadar sürülen, bugün de eskiye özelemlerle onurlanıp geri getirilen mobilya ayrıntıları ve süslemeleriyle bir önem kazanıyordu: Yalancı bir altın çağ ve onun, modern apartmanın kullandıkça yıpratılan, tüketen niteliğinden yararlanarak sağa sola, kadife perdeler kalabalığı arasına serpiştirilmiş uzun ayaklı lambalar, saçaklı koltuklardan oluşan uzantısı.

Vargas'ın kızıl sarı saçlı güzel karısı kara danteller, file çoraplarla, başında melon şapka, tam plak sona ererken çıkageldi ve kara saçlı mavi gözlü bir kız dans grubundan ayrılıp döne döne gitti, dipteki duvarın dibinde durdu, ellerini karının üstünde kavuşturdu. Alejandro kıza baktı ve içki içmeye devam etti. Genç kız, Vargas'ın, çağırılırların gülüşleri ve alkışları arasında *Alabama Song*'u söyleyen karısının zarafetine bakarak, hayran hayran içini çekti. Alejandro'nun içindeki sıkıntı bir saniye sürdü: Bir ananas konservesi kutusunun yerine, ussal bir yer değiştirmeye genç kızın, boyanmamış dudakların birleştikleri yere kadar uzanan uzun, sert ve kara saçlarının he-

11. Sabırotundan yapılan bir içki. (ç.n.)

men hemen bütününü sakladığı profilini koyacak kadar bir zaman. Kız, yorgun, gülümsüyordu. Birisine dalgın bir selam gönderdi ve kollarını kavuşturdu. Alejandro gözünü ayırmak ve yeniden ananas kutusu hayalini yakalamak istedi. Genç kız çevresine bakındı. Alejandro'ya rastlayınca iki parmağını oynattı ve gülümsedi. Ressam si-gara paketini çıkardı ve kıza bir *Raleigh* ikram etti.

Kız, "Thanks," dedi, "I'm Joyce."¹²

Alejandro kibriti çaktı ve Joyce'un yüzüne doğru tuttu.

"Size bir şey söyleyebilir miyim?"

Joyce gözlerini kaldırdı. Alejandro bu mavi gözleri başka hiçbir şeyle, hatta denizin Attika'da, adı anılmaz bir burunda karaya atmış olduğu bronz delikanlının anısıyla bile ölçüştürmek istemedi – önemliydi çünkü hiçbir anlama gelmiyordu, bir zaferi kutlamak ya da bir ölüye ağlamak için değildi, yalnızca gündelik inceliği içinde yakalanmış kendisiydi. Uzun parmaklar, dar kalçalar. Joyce sigarayı ateşe tuttu.

"Sanırım siz şimdiye kadar görmüş olduğum kadınların en güzeli-siniz."

Joyce bir nefes çekti. Yüzüne renk veren şaşkınlığı gizleyemedi.

"Kocam şu," diye gösterdi sigarasıyla. "Şurada bağdaş kurmuş şarkı söyleyen."

"Bunu sana hiç söylemedi mi?"

Joyce, Alejandro'ya dimdik baktı:

"Saksonlar hiçbir zaman uluorta konuşmazlar." Gülümsedi. "Onun içindir ki Latinler hoşuma gider." Gözlerini indirdi. "Evet bu-nu bana ilk siz söylüyorsunuz."

"Burada ne yapıyorsunuz?"

"Biz arkeologuz. Bu yıl doktoramızı veriyoruz. Burada tezimizi hazırlıyoruz. Daha şimdiden Yucatan, Palenque ve Xochicalco yöre-lerini gezdik. Yarından sonra Tula'ya gidiyoruz."

Joyce kaşlarını çatı. Alejandro elini tuttu.

"Canımı sıkma," dedi genç kız, kuru bir sesle. "Gerekli serüven-lerin hepsini geçirdim, bitti. Aşk bir müzikli iskemleler oyunu de-ğil-dir. Bunu ciddi olarak söylüyorum sana. Bunu bir tek adamla anlaya-

12. Sağol, adım Joyce. (ç.n.)

bilmek oldukça zordur. Aşk dolaysız, gizli, çelişkilidir ve çok belirgin heyecanlarda bulunmaz. Büyük Latin tutkusuna karnım tok."

"Joyce, öndeyişlerden hoşlanmam. Şimdi benimle birlikte çıkabilir misin?"

"Kocamla gitmem gerek. Yarın on ikide National City Bank'ta buluşuruz."

Gitti, leylak rengi tüllere sarılı, dekolte, uzun kıvrak ve ciddi. Herkes alkışladı ve birisi bir *bossa nova* plağı koydu. Alejandro yavaş yavaş basamakları indi. Asansör on birden sonra çalışmıyordu.

Öğleyi biraz geçe barok cepheli yapıya girdi, biraz daha modern görünümlü olan iç kısımda ahşap tezgâhlar ve deri iskemleler arasında kızı aradı. Bir görevlinin önünde oturuyordu. Başına bir örtü sarmış, kara gözlükler takmıştı. Makyaj yapmamıştı, yüzündeki çiller belli oluyordu. Yanına gitti, el sıkıştılar.

"Para bozduruyordum. İşim bitince çıkarız."

Parayı alıp kalktı. Ayağındaki sandaletlerle çok daha kısa boylu görünüyordu ve elinde bir file, filenin içinde birkaç konserve kutusu, bir de buğday sapından örülmüş bir atlı vardı.

"Oğlana aldım," dedi kör edici ışığa çıktıkları zaman "Meksika oyuncaklarına bayılıyor."

"Araba şuradaki parkta," dedi Alejandro. Kızı dirseğinden tuttu, karşıya geçtiler.

"*Excelsior*'dan geçip bir ilan vereceğim," dedi Joyce, Opel, peşlerinde bitmez tükenmez piyango satıcılarıyla 5 de Mayo Caddesi'ni çıkarken.

"Birlikte bir kahve içecek vaktimiz var mı?" Alejandro kara gözlüklerini çıkardı ve Joyce'un elini sıktı.

"Önce gidip ilanı yazdırayım. Çocuğa bakacak birini arıyoruz."

Joyce da Alejandro'nun elini sıktı; Alejandro, Joyce'un elini dudaklarına götürdü. Klaksonlar delirdiler. Gülümseyerek bakiştılar, Opel yeniden yola koyuldu.

"Kim olduğunu söylediler. Gerçekten hayranım yaptığın işe. Herkes bunun çağdaş hayat bağlamı içinde yerli sanata yakın tek şey olduğunu söylüyor. Yalnız şunu da itiraf edeyim ki senden, bunu öğrenmeden önce hoşlanmışım."

"Joyce senden korkunç hoşlanıyorum. Sana yemin ederim. Bak

ne hale getirdin beni. Sana dokunuyorum ve deliriyorum."

"Hayır, rica ederim. İşte gazeteye geldik. Sen de iniyor musun benimle."

"Arabayı park ettikten sonra seni Fransız Kitaplığında beklerim. Sonra kahve içmeye gideriz."

"Olur."

Joyce indi ve gazeteye doğru koştu. Alejandro bir araba parkına girdi, sonra birkaç adımda kitabevine ulaştı.

"Günaydın," dedi Lisette, "kitaplarınız geldi."

Alttaki raflara eğilip kitapları çıkardı. Alejandro, Delaunay'nin gravürlerini karıştırdı, kendi kendine, hep ışık, nesne yok, dedi; son Rembrandt'lar gibi. Saatine bir göz attı. Sonra gözlerini üst raflarda dolaştırdı; tekerlekli küçük merdivenler, sigara tablaları, ortadaki yuvarlak masanın üstünde duran zambaklar, kitapçı dükkânının sevimli havası. Koltuğunun altında kitaplarla kasaya gidip hesabı ödedi.

Kitapçı dükkânından çıkıp Paseo de la Reforma'ya saptı.

Bir an durdu; sonra hızlı hızlı arabaya doğru yürüdü, parayı ödeyip Opel'e atladı. Yan sokağa çıktı ve Bucareli'de sağa döndü.

Alejandro'nun yeni sergisi geçen hafta açılmış ve skandal yaratmıştı. Onu kendini yadsımakla, ülkeye sırt çevirip utanmadan *Pop Art*'tan aşırımlar yapmakla suçlamışlardı. Rojas, Sevilla'yı savunmak için bir yazı yayımladı. Başlık: "*Değersiz Kutsallaştırılması*." Ade-la, Lola ve Lupe toz oldular. Sergi başka birçok kadın topladı, Olivar de los Padres'teki evde, haftanın günlerini paylaştılar. İyi ressam, kötü ressam, o önemli değil de, herkesin üzerinde birleştiği nokta, Alejandro'nun iflah olmaz ve mutlu bir Don Juan olduğu. Geçenlerde kendisine hatırlattım, yaş otuz üç dedim, evlenmeyi düşünmenin tam zamanı.

ÇEVİREN: MÜNTEKİM ÖKMEN

EN SEVDİĞİM eşyaların arasında bir kadın resmi var, bizim oralardan dönen bir sanatçıdan satın almıştım. Bu kim olduğu bilinmeyen kadını alıp yabancı gözlerden gizlemeyi kendime neredeyse bir görev bilmiştim, toprağımın tutkularını neredeyse anımsamaz oldum ama, içimde ta iliklerime kadar işlemiş bir dayanışma kalmış o yerlerle. Benim halkımın çoğu kadınları hiç resimlerini aldırمامışlardır, bilirim; bizim sokaklardan birine elinizde bir fotoğraf makinesi ile gir-diniz mi, ne kadar kadın varsa başlarını hemen duvardan yana çevirirler. Annemin bir tanecik resmi var bende, gelin olduğunda çekilmiş, ömründe bir kez kendini objektifin karşısında buluverince ürkmüş, ayakta kendisini korur gibi duran kocasının yanında. Diyeyceğim şu ki, bende de vardır bu ilkel çekingenlik, yaşamın kalıbı paramparça olup gitmeden önce, bir daha asla değişmeyecek bir şeye poz veriyormuşum gibi gelir. Ama bir kadın için bu çekingenlikte bir başka duygunun payı olmalı, henüz yolunun üstüne çıkmamış olan, ama kendi görüntüsünü ta küçüklüğünden beri bir sır gibi açtığı, kendi güzelliğini çağrısız, tanıksız, anısız sunduğu birine ait olmak duygusunun. Resmimiz ne de olsa bizim bir parçamız sayılır; insan bir resimden nefret edebilir, iğne ile gözlerini oyabilir ya da öpüp sevebilir, o ise kimıldayamaz bile, belki ta uzaklarda bir yerde bedeni duyar bunu, kim bilir.

Her neyse, bu kadının görüntüsü kâğıtlarımın arasında. Ellerini kavuşturmuş duruyor burada; sanki daha cılız ve savunmasızmış gibi sol elini sağ eliyle örtmüş, henüz el değmemiş parmaklarını gözler önüne seriyor, parmak uçları birazcık basılmış, avuçladığı şeylerin izlenimini taşıyor hâlâ; testi, ekmek, minik kardeşleri, ömrünün

ilk ağırlıkları. Köy yaşantısının sırları yansıyor onda, basık, düz alınlı, sakın yüzünde; kuşaktan kuşağa kadınların uzun uzun başlarında taşıdıkları bir ağırlığın altında ezilmiş gibi bu alın; güçlü, düz burnu alnının uyumunu izliyor, kaşları, birbirinden ayrıldıkları noktada, heykelsi bir şaşkınlıkla şaşıyor bu uyuma. Yalnızca şişkin ağzı yuvarlacak çenesinden taşarak uyumunu bozuyor, habersiz bir yüzde kötü bir öpücük gibi. Bu ağızla yaralanmış gibi sanki. Acılar içinde, zorla kalakalmış kadın; resminin ellerimin arasında oluşu bile ihtiyarlatıyor, solduruyor, öldürüyor onu. Basık alnının içinde düşünüyordur kuşkusuz, nerelerde olduğunu bilmediği bu ikinci kendisini düşünüyordur. Evlendiğinde söz etmeyecek bundan erkeğine; kendisinin bile akıl erdiremediği tek sırrı bu ömrünün.

Köyünü biliyorum, gitmiştim bir kez. Bembeyaz bir kayalığın tepesine tünemiştir, adı da La Rocca'dır.* Bu yüzyıllardır yükseklerle sığınmış köyün halkı yirmi yıl var ki aşağılara, deniz kıyısındaki kente göç etmektedir. Alışverişin, yeni uğraşların peşi sıra yavaş yavaş hemen herkes çekip gitmiş, ilkin senyörler** dimdik kayanın üzerine çakılmış saraylarını terk etmişler, yanı sıra sardunyalar açan demiryolu boyundaki uzun, alçak evleri yaptırmışlar. Rocca'da en yoksullar, çobanlarla köylüler kalmış, oradan yoncaların çiçeklendiği yaylaya ve toprağın kıvrımları arasına gizlenmiş nemli, gölgelik bostanlara kolayca ulaşabiliyorlar. İhtiyarlar kalmış, artık talihlerini denemek zorunda olmayanlar, bir de evlatları ve torunları; ama onların da aklına çekip gitmek düşüncesi yer etmiş bile. Resimdeki kadın da kalmış. Adı Melusina. Evinde yüz yaşına merdiven dayamış büyükbabası büzüşmüş bacakları, maymunlar gibi uzamış kolları ile gün boyu oturur durur, kapı eşiğinde güneşlenir. Yaşamını ona bağlamış gibi körleşmiş gözleriyle öyle, inatla, bakar kalır güneşe. Kapının yüksek eşiğinde bir ufaklık tökezler, ağlar, burnunu taze otlardan kaldırır keçî, ağır ağır yanıt verir. Melusina'nın küçük kardeşidir çocuk, ikisi evin en küçükleridir, babalarının ihtiyarlığında doğmuşlardır.

* "Kaya" ya da kayalık dağ tepelerine yapılmış "kale" anlamına gelen bu küçük yalın ya da birleşik biçimleriyle İtalya'da birçok köy ya da kasabaya ad olmuştur. (ç.n.)

** Derebeylik çağının günümüze dek uzanmış son kalıntıları olan toprak sahipleri. (ç.n.)

Ağabeyleri yeni köyde birer uğraş edinmiştir; toprağa yalnız iki küçük evlat sadık kalmıştır. On beşinde yoktur Melusina.

Melusina kapının eşiğine oturduğunda, insanların yok olup gittikleri, kuşakların soylarının tükenmeye yüz tuttuğu bir dünyanın kadını gibidir. Çevresinde terk edilmiş köy hızla dağılıp gitmektedir; yıkılan evlerin kapılarını, pencerelerini, tuğlalarını, kiremitlerini alıp götürmüşlerdir; içlerine açılan dehlizler ıssız meydanları, sokakları genişletmiştir. Mutfaklarda, ahırlarda damlar, döşemeler incecik bir toz olup çökmektedir her yağmurda. Sanki gelip geçmiş soluklar, sözler havada donup kalmış, ağarmışlar gibi apak olmuştur her yan. Azgın ısırgan otundan başka şey büyümmez olmuştur. Duvarda lamba, yağ ve şarap testisi, reçineli meşale konulan oyuğu güneş ve rüzgâr silip süpürmüştür, yağ lekesi taştan yok olmakta, çatlaklar evin çevresinde bir varis ağı örmektedirler.

Yaban otları damlarını başlarından atmış duvarların tepesini, boş pencereleri, yıkılan pervazları bürümüş, yabani incir, aslanağzı, çavdar başakları evlerin ilikleriyle beslenerek boy atmışlardır. Sönmüş ocaklar vardır; kapılarda, insanoğlunun geçerken aşındırdığı eşiklerde yağmur suyu eski ayak izlerinde birikir, tekdüze merdivenler yalnızlıktan başları dönmüş gibi yuvarlanırlar tepeden aşağıya. Mevsimden mevsime insanlar başlarını alır giderler köyden, evlerinin eşyasını eşiğin sırtına vururlar, hayvanın yakınması bomboş kalmış ahırlarda yankılanır. Bir damar gibi çatlamıştır çeşme, kiremit parçalarından uydurulmuş kanallardan incecik akar su. Kilisenin kapısı ardına kadar açıktır, mihrap çıplak kalmıştır, yıkılan duvar acılarıyla doludur burada, sanki mihrapların altüst edildiği, şamdanların, kupaların yerlere çalındığı sonu gelmez bir Kutsal Cuma* sürüp gider gibidir. Çan seslerinin, ilahilerin yankısı kırılan vitraylardan kaçıp gitmiştir. Parçalanmış tavandan sızan güneş mezar taşlarına vurur.

Melusina'nın kaldığı köy budur işte; onun güzelliği bu yerde bitmiş bir yaşamın, vazgeçilmiş bir geleneğin, sönmüş, kokusunu yitirmiş bir doğanın simgesini taşıyormuşçasına şaşırtır insanı. Belki günün birinde bir çoban çalacaktır kapısını, alçak sesle bir şeyler diye-

* İsa'nın çarmıha gerildiği dinsel yas gününe ilişkin yerel geleneklere değiniliyor. (ç.n.)

cektir babasına, Melusina ayağı ocağın taşında, dizi yüksekte, dirseği dizine dayalı, yüzünü elinin açık avucuna koymuş, dolgun yanağından, ağır giysisinin birazcık açıkta bıraktığı yuvarlak ayak bileğine dek güçlü ve dingin, güzel bir duruşla ateşi gözleyecektir. Belki de onun hatırına köyün yaşamı yeniden canlanacaktır, iyi tutuşmamış bir ateş gibi; sonra çocukları onun güzelliğinin kalıntılarını paylaşacaklar, kimisi ağzını, kimisi gözlerini alıp derelerde, tarlalarda sürükleyeceklerdir.

Ressam gelip de gördüğünde evinin eşiğinde oturuyordu Melusina. Adam durdu, şaşkınlıkla baktı kıza. Ressam oraların en büyük senyörünün konuğuydu; hayvanlar da, tarlalar da, insanlar da senyörün buyruğundaydı. Ertesi gün pazardı, herkes evindeydi, senyör yanında yabancı ile çıkageldi. Melusina kapıya çıkınca ürkütü, "Ne istiyorsunuz?" diye sordu. "Babanı görmek istiyorum," dedi senyör. Bunun üzerine babası çıktı dışarıya, yüzü kireç gibiydi, bu alışılmadık ziyaretten kötü bir havadis bekliyordu. "Bu yabancının kızının resmi yapmasına izin vermen gerek. Almanya'dan gelen bir ressamdır ve resmi buradan çok uzaklara götürecektir. Hiç kimse bir şey bilmeyecek." Baba yalnızca, "Nasıl isterseniz, nasıl emrederseniz efendim," dedi ve çaresizlikle iki yana açtı kollarını. Kızını çağırdı, kız pazara çıkarılmış bir hayvan gibi ayak direyerek geldi. "İşte, burada," dedi baba, en iyi malını elinden zorla almasını diye kendi isteğiyle sunar gibiydi. Kız eşiğe oturdu, babası yanına oturdu, ihtiyar da öte yana sokulmuş, söylenenlere kulak veriyordu.

Ressam çantasından koskocaman, bembeyaz bir kâğıt tabakası çıkardı, resmi yapmaya koyuldu. Gözlerini ayırmadan bakıyordu Melusina'ya. O gözlerini yummuştu. Baba bir ona, bir ötekine çeviriyordu bakışlarını, gençlerin tılsımlı dilindeki anlaşılmaz bir söyleşiyi anlamaya çalışır gibiydi. İşte ressam kaşların, gözlerin, alnın üzerinde duruyordu, işte kızın ağzına dikmişti gözlerini. Tek söz işitmiyordu. Senyör de durmuş bakıyordu. Bir Tanrı gibi bakıyordu ressam, bir Tanrı gibi yeniden yaratıyordu kızın görüntüsünü. O ise göz kamaştırıcı bir ışık altındaymış gibi duyuyordu kendini, damarları ile, kıvrımları ile, sırları ile, her şeyi ile. Bir elini örterek ötekini gösteriyordu, sonunda ikisini de güvercin gibi önlüğünün altına gizledi. Her noktasından gelip geçiyordu o göz, tüketiyordu sanki bedenini. Res-

sam kendisi de onun bakışını, o asık suratlı çekingenliğini taklit ediyordu, gülümsüyordu. Kız yavaş yavaş çözüldüğünü, bir uçuruma gömüldüğünü, yitip gittiğini, evrenin içinde eridiğini duyuyordu, başka bir kalıpla bir başka bedene giriyordu sanki. İhtiyar kalemin cızırtısını, çizgileri çizen elin sanki bıçakla canlı bir maddeyi keser gibi sert hareketlerini işitiyordu. Büyücülere kayıyordu Melusina'nın aklı, üzerine büyüler yapılan resimlere, daha şimdiden kalıbından, yaşamından, yazgisından sıyrılmış görüyordu kendini, öç almak için iğneler batırılırmışçasına yansiyordu gözleri. Gülüyordu senyör, "Tıpatıp benzedi, tam kendisi işte," diyordu. Kız o adama bakmaya başladı, yazgıları akıl almaz biçimde birleşmiş gibiydi; sanki o kendisini kaçırmış, kendisi de ona bir sır vermiş, sonsuza dek varlığını ona emanet etmişti.

O adama gelin gitmiş gibiydi kafasında, ve bir düğünün şafağında ona bağlandığını bir ancık unutmuş gibi. Onun erkeği buydu işte, masallardaki gibi beklenmedik çıkagelmişti günün birinde, kendisi de yalınayak, yüzü yerde, hizmetine koşuyordu. Resmi onunla birlikte yollara düşecekti, adam onu uzak bir kentte bir odaya koyacaktı, kendisi de sonsuza dek orada kalacaktı, onu alıp kaçırmış birinin mistik eşi olarak. Erkeğin ellerini, soluğunu, çelik gözlerini yakınında duydu. Ve ona bir şey bağışlarmış gibi dışarıya çıkardı elini, gözlerini açtı, baktı ona. Güneş adamın sarışın başının üzerinde bir ayla gibi parlıyordu, bunca yabancılığıyla bile onun birilerine benzediğini anımsadı, belki kilisede görmüş olduğu bir resme. O bekleyişte ilk kez zamanı duydu, çevresindeki şeylerin alçak seslerini, güneşle devrilen saatler boyu aziz heykellerinin kıpırtısızlığını, adamın soluğunu, başparmağının altında kendi nabzının atışını. Bir noktaya diktiği gözlerinin önünde ufalıyordu dünya, uykuda duyulduğu gibi günbatımına dönüyordu. Uyurmuş gibi, yukarılara doğru çekilirmiş gibi oldu.

Bir ses, ressamın sesi "Bitti," dedi, "Teşekkür ederim." Melusina silkindi o zaman. Baktı, resmi incelerken gülümsüyorlardı, senyör şaşıyordu. İki de artık kendisini tutsak edip içine tıktıkları o kâğıt parçasından başka şey görmez olmuşlardı; cansız bir beden gibi kalakalmıştı eşikte kız. "Görmek ister misiniz?" Melusina evine gizlendi. Köylü hayır işareti yaptı. Ressam kâğıdı dürdü. Köylü o hışırtıyı

RESSAMIN İKİNCİ SÖZLEŞMESİ

gözleri güvensizlikle, kuşkuyla dolu dinliyordu. Evin gölgelerine sığınmış Melusina'nın ağladığı işitildi, bir ölüme ağlayan, ve daha nice zaman ağlayacak birinin uzun, sakın ağlamasıydı bu.

•

ÇEVİREN: GÜL IŞIK

I

Gillette

1612 yılının sonuna doğru, soğuk bir aralık sabahı, çok ince giyinmiş olduğu fark edilen genç bir adam, Paris'teki Grands-Augustins Sokağı'ndaki bir evin kapısı önünde dolaşıyordu. İlk sevgilisinin evine girmeye, kadın istediği kadar tavlanmaya hazır da olsa, bir türlü cesaret edemeyen bir âşığın kararsızlığıyla uzun süre bir aşağı bir yukarı yürüdü sokakta. Sonunda kapının eşliğini aşabildi ve üstat François PORBUS'un¹ evde olup olmadığını sordu. Küçük bir salonu süpürmekte olan yaşlı bir kadından evde olduğu cevabını alınca, basamakları ağır ağır çıktı genç adam. Saraya yeni kabul edilmiş, bu yüzden de kralın kendisine nasıl davranacağını kestiremeyen biri gibi her basamakta durdu. Döner merdivenin sonuna ulaştığında bir an eşikte bekledi. Atölyenin kapısını süsleyen o tuhaf kolu çevirip çevirmemekte kararsız kaldı. IV. Henri'nin² ressamı, sonradan Marie de Medicis'nin Rubens'i tercih etmesi üzerine kıymetten düşen sanatçı içerideydi kuşkusuz. Büyük sanatçıların, gençliklerinin ve sanat aşklarının en ateşli çağında bir dâhiye ya da bir başyapıta rastladıkların-

1. Genç lakaplı François Porbus, 1570 yılında Anvers'de doğan, 1622'de Paris'te ölen Flaman ressamı. Bir süre Roma'da yaşadktan sonra Fransız sarayına bağlandı. Yaptığı birçok portrenin arasında IV. Henri'nin ve XIII. Louis'nin portreleri de vardır. (ç.n.)

2. Genç Porbus'ün yaptığı bu kral IV. Henri portresi Louvre müzesinde bulunmaktadır. R. Guise aynı ressamın yaptığı ikinci bir IV. Henri portresinden söz etmektedir. (ç.n.)

da hissettiklerine benzer derin bir duyguyla çarpıyordu yüreği. Bütün insani duygularda soylu bir heyecanla büyüyen saf bir yan vardır; bu heyecan, mutluluk bir anıdan, şöhret de bir yalandan ibaret kalınca ya dek giderek azalır. Bu kırılğan duygular içinde aşka en çok benzeyeni, başarılar ve yenilgilerle dolu bir kaderin o nefis işkencesini çekmeye başlayan sanatçının taze tutkusudur; bu tutku, hem cesaret hem utangaçlık, hem belirsiz bir güven hem de belirgin kaygılarla yüklüdür. Daha cepleri boş, dehası tazeyken, bir üstatla ilk kez karşılaşan biri, tepeden tırnağa titrememişse, yüreğinde bir tel, resminde bilmem hangi fırça darbesi, eserinde bir duygu, şiirinde belli bir ses her zaman eksik kalacaktır.

Geleceklerine kısa sürede güvenen kimi kendini bilmez farfara-ları ancak aptallar akıllı sanır. Bu nedenle, eğer dehayı bu ilk utangaçlıkla, bu tanımlanmaz çekingenlik duygusuyla ölçüyorsak, genç yabancının da gerçek bir yetenek olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü gelecek vaat eden insanlar, bu utanma duygusunu sanatlarını icra ederken ortadan kaldırmayı bilirler; tıpkı güzel kadınların işve oyunlarında bunu kaybettikleri gibi. Zafer alışkanlığı kuşkuyu azaltır. Çekingenlik de bir tür kuşkudur belki.

Sefaletinin altında ezilen, gösterdiği cesareten şaşkın o gariban genç, IV. Henri'nin o muhteşem portresini borçlu olduğumuz ressamın odasına hiç giremeyecekti belki. Rastlantının ona olağanüstü yardımı oldu ve yaşlı bir adamın merdivenleri çıktığını gördü. Giysilerinin tuhaflığına, gösterişli yaka danteline, kendinden pek emin yürüyüşüne bakarak, bu yaşlı adamın ressamın koruyucularından ya da dostlarından biri olduğunu tahmin etti. Yol vermek için geri çekildi; onda sanatçılara has bir sevecenlik ya da sanatseverlere has yardımsever bir mizaç görmek ümidiyle merakla süzdü yaşlı adamı. Ne var ki gördüğü yüzde şeytansı bir şey, sanatçılara pek cazip gelen anlaşılmaz bir ifade fark etti. Ucu Rabelais ya da Sokrates'inki gibi kal-kık, ezik, küçük bir burnun üstünde bombeli, açık ve kel bir alın düşünün; sırtkan ve kırışmış bir ağız; kibirli, küt bir çene; kır, sivri kesilmiş bir sakal; yaşının ilerlemesiyle ferî sönmüş olmasına rağmen, yine de öfke ve heyecan anlarında, sedef beyazlığın ortasındaki siyah gözbebeğinin yarattığı zıtlığın tuhaf çekimiyle bakabilecek deniz yeşili gözler. Yüzü yaşın verdiği yorgunlukla, ama daha çok ruhu ve

gövdeyi kemiren düşüncelerle çökmüştü. Gözlerinde kirpik kalmamıştı. Çıkık kavislerin üzerinde tek tük kaşlar seçiliyordu. Şimdi bu yüzü cılız ve güçsüz bir gövdenin üstüne oturtun, balık sırtı gibi işlemeli, beyazlığı ısıtılar saçan dantel bir yakayı omuzlarına dolayın, yaşlı adamın siyah cepkenine ağır zincirli altın bir de köstek takın, merdivenin loşluğunun daha da tuhaf bir renk verdiği bu adam hakkında eksik de olsa bir fikir edinmiş olursunuz. Sanki Rembrandt'ın bir resmi, bu büyük ressamın yarattığı koyu bir atmosferde çerçevesini terk etmiş, yürüyor... Yaşlı adam, delikanlıya zekâsını gösteren keskin bir bakış fırlattı, kapıya üç kez vurdu ve kapıyı açan kırk yaş dolaylarında, hasta gibi görünen bir adama, "Günaydın üstat," dedi.

Porbus saygıyla eğildi, yaşlı adamla birlikte geldiğini sanarak delikanlıyı da içeri aldı. Sonra da onunla pek ilgilenmedi. Zaten genç sanatçı, sanatçı doğanların sanat eserlerinin olduğu bir atölyeyi ilk görüşlerinde duydukları heyecan içindeydi. Üstat Porbus'un atölyesi kubbeli tavandaki küçük bir pencereden gelen ışıkla aydınlanıyordu. Bir şövaleye dayalı duran, üstüne yalnızca üç dört beyaz çizgi çekilmiş tuvalin üstünde toplanmıştı bütün ışık; büyük odanın köşelerindeki karanlıklara ulaşamıyordu. Yine de yolunu şaşırmışa benzeyen bazı yansımalar bu koyu kızıl gölgenin içinde duvara asılı eski bir süvari zırhının karın kısmında gümüş rengi parıltılar yansıtıyor, tuhaf tabak çanağın durduğu eski bir büfenin oymalı ve cilalı tahtasından bir ışık çizgisi geçiriveriyor ya da kat yerleri olduğu gibi duran, oraya örnek gibi asılmış brokar perdelerin pütürlü yüzeyinde ışıklı noktalar oluşturunuyordu. Alçıdan heykeller, yüzyılların aşkla parlattığı antik tanrıça büstleri, çeşitli parçalar küçük masaların ve konsolların üstünü dolduruyordu. Duvarlar yerden tavana kadar siyah, kırmızı, beyaz kalemle ya da yalnızca kankalemiyle ve yalnızca çini mürekebiyle çizilmiş taslaklarla kaplıydı. Porbus'un solgun yüzüyle, o tuhaf adamın fildişi kafatasını aydınlatan tepe penceresi, ortaya bir ışık huzmesi düşürüyordu. Boya kutularından, yağ ve tiner şişelerinden, devrilmiş üç ayaklı taburelerden, bu ışık huzmesine ulaşmak için ancak dar bir geçit kalıyordu geriye. Bir süre sonra genç adamın dikkatini bir tablo çekti. Bu tablo, ülkedeki o karmaşa ve ayaklanma günlerinde bile meşhur olabilişti, kutsal ateşi kötü günlerde de korumayı bilen birkaç inatçı da tabloyu görmeye geliyordu. Bu tablo Mı-

sırlı Meryem'i gemiye binmek için yol parasını vücuduyla ödemek üzereyken gösteriyordu. Marie de Medicis için yapılan bu tablo, yine onun tarafından yoksulluk günlerinde satılmıştı.

"Azize tablon hoşuma gidiyor," dedi yaşlı adam Porbus'e. "Kraliçenin verdiğiinden on altın daha fazla verirdim ama, onu bu konuda geçmeye kalkışmak mı?.. Allah korusun."

"Demek hoşunuza gidiyor."

"Hem evet hem hayır... Hımm... Kadın iyi çizilmiş ama yaşamıyor. Sizler her şeyi anatomi kurallarına uygun olarak yerli yerine koyup, düzgün bir yüz çizdiniz mi oldu bitti sanırsınız! Çizdiğiniz gövdenin içini paletinizde önceden hazırlamış olduğunuz ten rengiyle boyar, bir yanını daha koyu bırakmayı unutmaz, ara sıra da masanın üstünde ayakta duran çıplak modele bakarsanız, tamamdır. Artık ressam olduğunuzu, doğayı yansıttığınızı ve Tanrı'nın gizine erdiğinizi düşünebilirsiniz. Brrr... İyi bir şair olmak için sözdizimini iyi bilmek ve dil yanlış yapmamak yetmez! Şu Azize'ne bak Porbus! İlk bakışta harika görünüyor. Ama daha iyi bakıldığında tuvale yapışık olduğunu, gövdesinin etrafını dönemeyeceğini fark ediyor insan. Tek cepheli bir silüet bu, hatları çizilmiş bir görüntü, ne dönebilir ne de yer değiştirebilir. Bu kolla tablonun yüzeyi arasındaki havayı hissedemiyorum ben. Derinlik de eksik, mesafe de. Hoş perspektif açısından, şekillerin uzaklaştıkça küçülmelerine filan dikkat edilmiş. Yine de bu kadar takdire şayan çabalara rağmen, ben bu gövdenin ılık bir yaşam soluğuyla harekete geçebileceğine inanmıyorum. Elim şu yuvarlaklığı böylesine dipdiri boyna götürsem, bir mermer soğukluğu duyacağımdan eminim. Hayır dostum, bu fildişi gövdenin içinde kan dolaşmıyor, şakakların ve göğsün kehribar rengi şeffaflığının altındaki damarlar yaşamla şişip pembeleşmiyor. Şurada bir hayatıyet var, ama şurası hareketsiz. Bütün ayrıntılarda yaşam ve ölüm mücadele ediyor. Şuraya baktığımızda bu bir kadın, şurası bir heykel, başka bir yeri ise tam bir kadavra. Yarattığın eser tamamlanmamış. Sevgili eserine ruhunun çok küçük bir parçasını üfleyebilmişsin. Prometheus'un meşalesi birçok kere sönüp durmuş elinde, eserin birçok yeri bu tandır ateşine değmemiş."

Delikanlı, yaşlı adamı dövmemek için kendini zor tutuyordu. Porbus saygılı bir sesle, "Ama neden üstadım?" diye sordu.

"Çünkü şundan: Sen iki akım arasında, resimle renk arasında, eski Alman ustalarının o titiz soğukluğu, o şaşmaz keskinliğiyle, İtalyan ressamların o hayranlık verici canlılığı, coşkusu arasında gidip gelmişsin. Aynı anda hem Hans Holbein'i hem Tiziano'yu, hem Albrecht Dürer'i hem Paul Veronese'i taklit etmeye kalkmışsın! Hiç kuşkusuz saygı duyulacak bir hırs. Ama ne olmuş? Ne kuruluşun o soğuk çekiciliğini, ne de ışık-gölgenin yanıltıcı büyüsunü yakalamışsın. Kızgın bronzun kabını erittiği gibi, Tiziano'nun zengin, sıcak renkleri de şurada Albrecht Dürer'in dar çerçevesini kırmış. Başka yerlerde çizgiler direnmiş ve Venedik paletinin o müthiş taşkınlığını korumuş. Resmin ne tam olarak çizilmiş, ne tam olarak boyanmış; her yerinde bu talihsiz kararsızlığın izlerini taşıyor. Bu iki zıt akımı kendi dehan içinde eritecek kadar güçlü değilsen, o zaman açık açık birini ya da öbürünü benimsemen gerekirdi. Yaşamın koşullarından biri olan bütünlük ancak böyle elde edilir. Resmin ortalarında doğrusun, ama dış çizgiler yanlış. Birbirleriyle örtüşmüyorlar. Arkalarında bir şey olduğu duygusu vermiyorlar." Yaşlı adam Azize'nin göğsünü göstererek, "Burada gerçek olan bir şey var," dedi. Omuzun bittiği bir noktayı işaret ederek, "Burada da," diye sürdürdü. "Ama şurada," diyerek boynun orta yerini gösterdi, "her şey yanlış. İnce ayrıntılara girmeyelim. Bu, seni ümitsizliğe düşürmek olur."

Yaşlı adam üç ayaklı tabureye oturdu, başını ellerinin arasına alarak sustu.

"Üstadım, oysa ben çıplak model üzerinde uzun uzun inceledim o boynu; ancak talihsizlik belki ama, doğada öylesine çarpıcı şeyler var ki, tuvale yansıtmak imkânsız onları..." dedi Porbus.

"Sanatın görevi doğayı birebir kopya etmek değildir, onu ifade etmektir. Sen sıradan bir kopyacı değil, bir şairsin!" diye haykırdı yaşlı adam, Porbus'ün sözünü despotça bir hareketle keserek. "Yoksa bir heykeltraş bir kadın gövdesi yoğurduğu zaman görevini yapmış olurdu! Sevdiğin kadının elinin kalıbını çıkarmayı bir dene, önüne koyup bak bu kalıba. Bu elle hiçbir ilgisi olmayan korkunç bir kadavra parçası görecektir ve o elin birebir kalıbını çıkarmak yerine, ona hayat verebilecek sanatkarın yontu aletini arayacaksın. Eşyaların ve varlıkların ruhunu, anlamını, fizyonomisini kavramalıyız biz. Doğada öyle şeyler var ki, diyorsun. Bunlar hayatın küçük kazalarıdır, hayatın

kendisi değil. Madem ki el örneğini seçtik, devam edelim: El, yalnızca gövdeye bağlanan bir organ değildir. Bizim sezip aktarmamız gereken bir düşüncenin devamıdır. Birbirinin içinde erimiş etkileri ne ressam, ne şair, ne heykeltıraş ayırmaya kalkışmalıdır. Asıl mücadele budur. Sanatın bu kuralını bilmeden, birçok ressam sezgisel bir güçle başarıyor bunu. Bir kadın çiziyorsunuz ama, çizdiğiniz kadını görmüyorsunuz. Doğanın sırrı böyle aralanmaz. Eliniz, hocanızın atölyesindeki modelin aynısını hiç düşünmeksizin çiziyor. Biçimin içine girmiyorsunuz, kıvrımlarına ve saklısına yeterince aşk ve azimle bakmıyorsunuz. Güzellik ciddi ve zor bir iştir; ona öyle kolay ulaşılmaz. Zamanını beklemeniz, gözlemeniz, sınıksız şarılmanız lazım ki, size teslim olmaya zorlayabilesiniz onu. Biçim bir Proteus'dur. Üstelik efsanedekinden çok daha zor ele geçer, kendini gizlemekte daha hünerlidir. Ancak uzun bir mücadeleden sonra gerçek yüzünü göstermeye zorlayabilirsiniz. Sizlerse, onun size gösterdiği ilk, hadi bilemediniz, ikinci, üçüncü yüzüyle yetiniyorsunuz. Gerçek savaşçılar böyle davranmaz! O yenilmez ressamlar öyle kaçamak görüntülere kanmazlar! doğa, kendini çırılçıplak, gerçek ruhuyla gösterene kadar sabrederler..."

"Raphaello da böyle yapmıştı," diye sürdürdü yaşlı adam. Sanatın Kralı'na duyduğu saygının ifadesi olarak siyah kadife şapkasını çıkardı. "Onun üstünlüğü Biçim'i parçalamak istiyormuş duygusu veren o içsellikten gelir. Onun çizdiği yüzlerde Biçim, biz insanlarda neyse odur, yani bir düşünceyi, bir duyguyu, büyük bir şiiri aktarma aracıdır. Her yüz bir dünyadır. Sizler çizdiğiniz kadınlara, insan etinden güzel elbiseler giydiriyor; kıvrımlı kumaşları andıran saçlarla beziyorsunuz. İyi de, hem sükûneti hem de tutkuyu ortaya çıkaran, insanda çok özel duygular uyandıran o kan nerede? Senin azizen esmer bir kadın, ama şurası sarışın bir kadına ait sevgili Porbus! Sizin çizdiğiniz figürler, gözümüzün önünde gezdirdiğiniz, sonradan boyanmış soluk hayaletler aslında ve siz de buna, resim ve sanat diyorsunuz. Çünkü çizdiğiniz kadının bir eve değil de, bir kadına daha çok benziyor olması yetiyor size; amaca ulaştığınızı düşünüyorsunuz. İlk ressamlar gibi tablolarınızın altına *currus venustus* ya da *pulcher homo*³ yazmak zorunda kalmadığınız için de kendinizi müthiş ressamlar sanıyorsunuz. Gülerim size: Hayır sevgili dostlarım, böyle ol-

maktan çok uzaksınız daha, amaca ulaşmak için daha nice kalemler eskitmeniz, nice tuval boyamanız gerekir. Evet, doğru, bir kadın başını böyle tutar, eteğini böyle kaldırır, gözleri, tatlı bir boyun eğiş havasıyla böyle mahmurlaşır, kirpiklerinin gölgesi yanaklarında böyle titreşir. Hem böyledir, hem de değil. Eksik olan nedir peki? Ufacık bir şey. Ama ufacık bir şey, her şeydir. Resimlerinizde hayatın görünüşü var ama onun taşkın, dopdolu ruhunu, dışarıdan görünenin etrafında dalgalanan o ruhu, Tiziano ve Raffaello'nun yakaladıkları o hayat çiçeğini yansıtamıyorsunuz. Sizin geldiğiniz bu son noktadan hareketle belki artık mükemmel resme varılır, ama çabuk pes ediyorsunuz. Sıradan insanlar hayran oluyor ama, resimden gerçekten anlayanlar gülümsüyor."

Bu tuhaf yaşlı adam birdenbire, "Hey gidi Mabuse, ah benim üstadım!" diyerek sesini yükseltti. "Sen bir hırsızsın, hayatı da kendinle birlikte götürdün!"

Yeniden bir önceki tonuyla sürdürdü konuşmasını. "Yine de bu tablo, o soytarı Rubens'in üstlerine kızıl boya püskürtülmüş, dalgalı saçlı, et yığını Felemenk kadınlarından, o renk karmaşasından daha iyi. Hiç değilse burada sanatın üç kuralı olan renk, duygu ve çizgi var."

Derin bir hülyadan uyanan delikanlı, "Ne diyorsunuz siz! Bu azize olağanüstü bir eser!" diye sert bir sesle çıktı. "Şu iki yüzde, azizenin ve gemicinin yüzünde İtalyan ressamların bilmediği öyle bir niyet, öyle bir incelik seziliyor ki... Bence hiçbir gemicinin bu karsız ifadesini böyle yansıtamazdı."

"Bu küçük aptal sizinle mi geldi?" diye sordu Porbus ihtiyara.

"Cüretimi bağışlayın," dedi kıpkırmızı kesilen delikanlı. "Ben bir yabancıyım. İçimden geldiği gibi resim yaparım. Her türlü bilginin kaynağı olan bu şehre de yeni geldim."

"Hadi o zaman, iş başına," dedi Porbus. Delikanlıya bir kâğıtla kırmızı bir kalem uzattı.

Genç yabancı Azize resminin hatlarını ustalıkla kopya etti.

"Vay vay vay!" diye bağırdı yaşlı adam. "Adınız nedir?"

3. *currus venustus* ya da *pulcher homo*: zarif/güzel atlı araba ya da güzel erkek. (ç.n.)

Delikanlı yaptığı resmin altına Nicolas Poussin yazdı.

Biraz önce o çılgın nutukları atan tuhaf yaşlı adam, "Yeni başlayan biri için hiç de fena değil," dedi. "Sanırım seninle resimden söz edebiliriz. Porbus'un Azize'sini beğendiğin için seni ayıplamıyorum. Ona herkes hayran kalır. Bu resimdeki eksikliği yalnızca sanatın sırrının derinliklerine inebilmiş insanlar anlar. Ama sen ders vermeye degecek, anlama yeteneği olan birisin. Bu eseri tamamlamak için ne kadar az şey gerektiğini göstereceğim sana. Gözünü dört aç, bak. Böyle bir fırsatı her zaman bulamazsın. Paletini ver Porbus."

Porbus gidip paleti ve fırçaları getirdi. Yaşlı adam ateşli bir coşkuyla kollarını sıvadı, parmağını Porbus'un uzattığı alacalı bulacalı boyalarla dolu palete geçirdi. Çeşitli kalınlıklardaki fırçaları Porbus'un elinden koparır gibi çekip aldı. Sivri sakalı aşk dolu bir galeyanı gösteren bu tehditkâr girişimin etkisiyle titredi. Bir yandan fırçasını boyaya daldırırken, diğer yandan da, "Bu renkleri ve imalatçısını pencereden fırlatıp atmalı, böyle çiğlik, böyle sahtekârlık olmaz! Bunlarla resim mi yapılır?" diye ağzının içinde geveliyordu. Derken fırçasının ucunu ateşli bir biçimde çeşit çeşit renklere batırıyor, hatta bazen palettteki bütün renklere bir anda sürüyordu. Bunu o kadar hızlı yapıyordu ki, Paskalya ayını sırasında *O Fili*'yi çalan bir katedral orgçusu bile klavyesinin tuşları üstünde bu kadar hızlı gezenemezdi.

Porbus ve Poussin tablonun iki yanında hareketsiz durmuşlar, büyük bir dikkatle seyrediyorlardı.

Yaşlı adam arkasını dönmeden, "Görüyor musun delikanlı," dedi, "birkaç fırça darbesi ve biraz mavi saydam boya, azizenin başının etrafında canlı bir hava estirmeye yetti. Zavallı azize o kalın, ağır hava içinde herhalde boğuluyordu. Bak şu kumaşa, nasıl da dalgalanıyor şimdi! Hafif bir esintiyle dalgalandığı anlaşılıyor artık. Daha önce sanki kolalanmış ve iğnelerle tutturulmuş gibi duruyordu. Göğüse verdiğim şu parlaklık, genç kız teninin biraz tombul yumuşaklığını nasıl da yansıttı. Kızıl-kahve ve toprak renginin karışması, biraz önceki gri soğukluğu nasıl sıcaklaştırdı. O koca gölgenin gri soğukluğunda kan akmak yerine donmuş gibi duruyordu. Delikanlı, benim şu anda sana öğrettiğimi hiçbir hocadan öğrenemezsin. Yüzlere hayat vermenin sırrını bir tek Mabuse bilirdi. Mabuse'ün tek bir öğren-

cisi oldu, o da benim. Benimse hiç olmadı, şimdi de yaşlandım artık. Şimdi sana bu sırrı araladım, gerisini kendin bulacak kadar akıllısın."

Tuhaf yaşlı adam bir yandan konuşuyor, bir yandan da tablonun her yerine dokunuyordu. Şuraya iki fırça darbesi, buraya bir. Bütün bu darbeler öylesine yerini buluyordu ki, sonuçta yepyeni bir tablo çıkmıştı ortaya; hem de ışıklar içinde bir tablo. Yaşlı adam öyle büyük bir tutku ve ateşle çalışıyordu ki, çıplak alnında ter damlaları parlıyordu. Düzensiz ve sabırsız dokunuşlarla son derece hızlı hareket ediyordu. Genç Poussin, yaşlı adamın içinde onun ellerini yöneten bir şeytan olduğunu düşündü. Gözlerinin doğaüstü parlaklığı, nöbet tutmuş gibi davranışları, genç bir insanın hayal gücünün ürünü olan bu düşünceye gerçeklik katıyordu.

Yaşlı adam, "Paf, paf, paf! Bak delikanlı gördün mü nasıl da iyi oluyor, hadi benim küçük dokunuşlarım, şu buz gibi renkleri ısıtıverin!" diye söyleniyor, hayatın eksik olduğu yerlere sıcaklık veriyor, bazı renklerle ısı farkını yok ediyor, ateşli bir Mısır kadını için gereken renk uyumunu oluşturunuyordu.

"Gördün mü küçüğüm, önemli olan son fırça darbesidir. Porbus yüz darbe vurmuş, bense bir tane. Altta ne olduğuna kimse bakmaz, bunu iyi bil!"

Sonunda yaşlı şeytan durdu ve hayran hayran bakan Porbus'le Poussin'e dönerek, "Henüz benim *Kavgacı Güzel*'im düzeyinde değil. Yine de böyle bir eser altına artık imza atılabilir," dedi. Kalkıp bir ayna aldı, resme bir kez de aynadan baktıktan sonra, "Evet, böyle bir esere ben imza atardım," diye ekledi. "Haydi şimdi gidip bir şeyler yiyelim. İkiniz de bana gelin. Füme jambon ve iyi şarabım var. Zamanın kötülüğünü unutur, resimden söz ederiz! Biz bunu yapabilecek insanlarız."

Nicolas Poussin'in omzuna vurarak, "Aferin delikanlı," dedi. "Elin yatkınmış."

Ardından Normandiyalı delikanlının giysisinin eskiliğini fark ederek kemerindeki deri keseyi karıştırdı ve içinden iki altın çıkarıp uzattı.

"Biraz önce yaptığın resmi satın alıyorum."

Poussin'in yoksullara has gururla kızarıp, utançtan titrediğini gören Porbus, "Al, al," dedi, "ondaki servet iki kralı esirlikten kurtarır."

Üçü birlikte atölyeden çıktılar. Saint-Michel köprüsü yakınındaki tahtadan, güzel bir eve kadar hem yürüyüp hem sanattan konuştular. Poussin evin süslerine, oymalarına, kapı tokmağına, pencerelerine hayran olmuştu. Ardından genç ressam, kendini birdenbire bir şöminenin gürül gürül yandığı bir salonda buldu. Masanın üstü enfes yiyeceklerle donanmıştı. Bütün bunlar, üstelik iki büyük sanatçıyla orada bulunmak inanılmaz bir mutluluktu.

Onun bir tablonun önünde şaşkın şaşkın durduğunu gören Porbus, "O tabloya çok fazla bakma," dedi. "Aksi halde cesaretin kırılır."

O tablo, Mabuse'un, alacaklıları yüzünden uzun süre kaldığı hapisneden kurtulmak için yaptığı *Adam* tablosuydu. Bu yüz, öylesine güçlü bir gerçeklik yansıtıyordu ki, Nicolas Poussin, o andan itibaren yaşlı adamın karmaşık sözlerinin ne demek olduğunu anlamadı. Yaşlı adamsa tabloya takdirle bakıyor, ama özel bir coşku göstermiyordu. "Ben daha iyisini yaptım!" der gibiydi.

"Evet, bunda hayat var," dedi. "Sevgili hocam bu eseriyle kendini aştı. Ama tablonun zemininde biraz daha gerçeklik olması lazım. Adam çok canlı, kalkıyor ve bize doğru geliyor. Ama gördüğümüz, hissettiğimiz, içimize çektiğimiz hava, gökyüzü, rüzgâr yok burada. Hem bu insan sıradan bir insan. Oysa Tanrı'nın elinden çıkmış bir ilk insan çok daha tanrısal bir şey taşımalıydı; bunda yok. Sarhoş olmadığında bunu Mabuse de söyler, kendi kendine kızardı."

Poussin, tedirgin bir merakla bir Porbus'e, bir yaşlı adama bakıyordu. Ev sahiplerinin kim olduğunu sormak ister gibi Porbus'e yanaştı. Ama Porbus esrarengiz bir havayla parmağını dudaklarına götürdü. Poussin sesini çıkarmadı, ressamlığının büyüklüğü, zenginliği, Porbus'un gösterdiği saygı ve salondaki harikulade şeylerle kanıtlanmış bu adamın adını er geç öğreneceğini düşündü.

Delikanlı meşe kaplama duvara asılı son derece güzel bir kadın portresi görünce, "Ne müthiş bir Giorgione!" diye bağırdı.

"Hayır," dedi yaşlı adam, "bu benim ilk karalamalarımın biri."

"Demek ki ben, bir resim tanrısının evindeyim," dedi Poussin saf saf.

Yaşlı adam bu tür övgülere alışık biri gibi gülümsedi.

Porbus, "Üstat Frenhofer," dedi, "benim için o güzel Rhin şarabınızdan getirebilir misiniz?"

"İki fıçı getirsinler. Biri bu sabah gördüğüm, senin o günahkâr kadınının verdiği zevke karşılık. İkincisi ise bir dostluk hediyesi olarak."

"Ah! Sürekli böyle hasta olmasaydım, siz de bana *Kavgacı Güzel* tablonuzu gösterseydiniz, belki ben de şekillerin doğal büyüklüklerinde olduğu, yüksek, derin ve geniş tablolar yapabilirdim," dedi Porbus.

"Eserimi göstermek mi!" diye bağırdı yaşlı adam. "Hayır, hayır, daha mükemmelleştirmem gereken yerleri var. Dün, akşama doğru bitti gibi geldi. Gözlerinde bir ıslaklık vardı, eti titriyordu, saç örgüleri sallanıyordu. Soluk alıyordu! Dümdüz bir tuval üzerinde doğanın yuvarlaklığını ve derinliğini vermenin yolunu bulmuştum ama, gündüz gözüyle baktığımda hatamı anladım. Ben bu kadar başarılı bir sonuca gelinceye kadar, rengin bütün ustalarını uzun uzun inceledim, Tiziano'nun, o ışık kralının eserlerinin bütün katmanlarına indim. O büyük ressam gibi, ben de resimlerime açık renkle, yumuşak ve dolgun bir hamurla başladım. Çünkü gölge olsa olsa bir kazadır, bunu unutma küçük. Sonra yine başa döndüm, ara renklerle ve şeffaflığını azalttığım cilalarla en sert gölgeleri, en koyu karanlıkları gösterdim. Sıradan ressamların gölgeleri rengin dışında şeylerdir; tahtadan, tunçtan gölgelerdir onlar, ama asla gölgede kalmış bir ten değildir. Resimdeki yüz, yönünü değiştirecek olsa, gölgeler yine oldukları yerde kalacaklar ve hiçbir zaman ışığa çıkmayacaklar... Birçok ünlünün düştüğü bu yanılgıya düşmemeyi bildim ben. Benim resmimde en koyu gölgenin altında bile tenin beyazlığı görünür. Bütün pürüzlerinden arınmış bir çizgi çekebildikleri için kendilerini iyi ressam sanan bir yığın cahil gibi, çizdiğim yüzün dış çizgilerini vur-gulayıp, en ince anatomik ayrıntıları öne çıkarmaya kalkışmadım ben. Çünkü insan gövdesi çizgilerle bitmez. Bu konuda heykeltıraşlar gerçeğe bizlerden daha yakındır. Doğada birbirine geçmiş o kadar çok yuvarlaklık vardır ki... Daha da doğrusunu söylemek gerekirse, çizgi diye bir şey yoktur! Gülmeyin delikanlı! Bu söz ne kadar garibinize de gitse, günün birinde ne demek olduğunu anlarsınız. Çizgi, ışığın cisimler üzerindeki etkisini anlamanın aracıdır, ama doğada çizgi yoktur. Resim yapmak, eşyanın kalıbını çıkarmak, cisimleri bulundukları yerden çekip almak demektir. Gövdeyi görünür kılan tek şey, ışığın o gövde üzerindeki dağılımıdır. Bu nedenledir ki, sınır çiz-

gilerini belirgin çizmedim, dış çizgileri sıcak, açık renk bir bulutla gösterdim. Bu nedenle de dış çizgilerin zeminle birleştikleri kesin bir hat yoktur parmakla gösterebileceğiniz. Bu resme yakından baktığınızda her şey birbirinin içine geçmiş, hiçbir şeyin kesinliği yokmuş gibi görünür. Ama iki adım geriden bakarsanız her şey tek tek güçlenir, belirginleşir, bütünden ayrılır. Gövde döner, biçimler ortaya çıkar, etraflarında hava estiği görülür. Ama yine de memnun değilim, bazı kuşkularım var. Belki de yüzün çizgilerinin hiçbirini çizmeden, doğrudan doğruya ışıklı yerlerden başlayıp, sonra gölgeli bölümlere geçerek ortadan başlamak daha doğru olurdu belki... Evrenin en büyük ressamı güneş de böyle yapmıyor mu? Ah doğa! Kim yakalayabilmiştir doğanın gizlerini? Görüyorsunuz işte, çok bilmek de hiç bilmemek gibi olumsuz bir şey. Eserimden kuşku duyuyorum!"

Yaşlı adam bir süre sustuktan sonra devam etti: "On yıldır çalışıyorum delikanlı. Ama doğayla mücadele etmek söz konusu olduğunda on yıl nedir ki? Pygmalion Efendimiz yürüyen tek heykeli kim bilir kaç yılda yapmıştır, bilmiyoruz."

Derin bir düşünceye daldı yaşlı adam. Bir yandan da mekanik hareketlerle elindeki bıçakla oynuyordu.

Porbus alçak sesle, "Yine ciniyle konuşuyor," dedi.

Bu söz üzerine Nicolas Poussin'i o açıklanmaz sanatçı merakı sardı. Gözlerinin akı iyice belirginleşmiş, hem dikkatle hem de boş boş bakan bu yaşlı adam, Poussin'in gözünde insandan öte bir şeye, bilinmeyen bir dünyada yaşayan insanüstü bir varlığa dönüşmüştü. İnsanın ruhunda binbir karmaşık duyguya yol açıyordu. Sürgündeyken bir sıra türküsünün insan üzerindeki etkisi nasıl dile dökülemezse, bir insan karşısında böylesine büyülenmek de anlatılamazdı. Büyük sanat olaylarından söz ederken sesindeki o küçümseyici ton, zenginliği, davranışı, Porbus'un ona gösterdiği aşırı saygı, yıllardır üzerinde çalıştığı eseri... Gerçi eserini kimseye göstermiyordu ama, bir deha eseri olduğuna kuşku yoktu. Poussin'in hayran kaldığı, Mabuse'un *Adem* tablosundan bile daha güzel o Meryem başı, yaşlı adamın bir sanat dehası olduğunun kanıtıydı. Bu adamda her şey insanın sınırlarının ötesine taşıyordu. Nicolas Poussin'in zengin hayal gücünün bu insanüstü varlıktan öğrendiği tek şey, kusursuz bir sanatçı ruhunun ne olduğuydu. Eline verilen iktidarı çoğu zaman yersiz kullanan, soğuk-

kanlı, sıradan insanları, hatta birkaç amatörü taşlı dikenli binlerce yoldan geçiren o coşkun doğa. Sıradan insanlar hiçbir şey bulamaz belki ama, kendini çılgın heveslere bırakmaya hazır, beyaz kanatlı kız bu ruhta destanlar, billur köşkler, sanat eserleri bulur. Hem alaycı hem iyiliksever; hem bereketli hem de çorak bir ruhtur bu. Böylece ateşli Poussin'in gözünde o yaşlı adam, ani bir değişime uğrayarak, gizleri, taşkınlıkları ve rüyalarıyla sanatın kendisi olup çıkmıştı.

"Evet sevgili Porbus," diye yeniden konuşmaya başladı Frenhofer, "Bugüne kadar tam anlamıyla güzel bir kadına hiç rastlamadım... Hatları kusursuz, her şeyiyle mükemmel, teni..."

Cümlesini tamamlamadan başka bir cümleye geçti: "Hani ilk çağ sanatçılarının söylediği gibi, uzun uzun aradığımız, güzelliğinin ancak birkaç parçasına rastlayabildiğimiz Venüs nerede yaşıyor acaba? Tanrısallık taşıyan o kusursuz, ideal doğayı bir an görmek için servetimi vermeye hazırım. Ey gökten inen güzellik, seni İsa'nın gelişinden önce ölen iyi ruhların dünyasında arayacak, Orpheus gibi sanatın cehennemine inip hayatı getireceğim!"

Porbus, Poussin'e eğilip, "Hadi gidelim biz," dedi, "artık nasıl olsa bizi ne görür ne de duyar."

Delikanlı hayran hayran, "Atölyesine gidelim," dedi.

"Yaşlı kurt girişi öyle bir korumuş ki! Oradaki hazineyi saklamanın yolunu öyle iyi biliyor ki! O sırra erişmek, ilk kez siz söyleyince aklıma gelmedi elbet!"

"Yani bir sır mı var ortada?"

"Evet," diye cevap verdi Porbus, "Frenhofer, Mabuse'ün yetiştirmek istediği tek öğrenci oldu. Frenhofer, onun dostu, koruyucusu, hatta babası oldu, servetinin büyük bir kısmını Mabuse'ün tutku duyduğu şeyleri sağlamak için harcadı. Karşılığında da Mabuse ona düz bir zemine derinlik vermenin, yüzlere o olağanüstü canlılığı, doğadaki o eşsiz güzelliği kazandırmanın yolunu öğretti. Bizim bir türlü öğrenemediğimiz, öğrenemedikçe de ümitsizliğe kapıldığımız o şeyi Mabuse öylesine iyi biliyordu ki, bir gün şöyle bir şey olmuş: V. Charles'ın şehre geldiği gün, Mabuse damasko kumaşı desenli bir giysiyle efendisine eşlik edecekmiş. Ancak kumaşı satıp bol bol içmiş. Bunun üzerine bir kâğıdı aynı damasko kumaşının desenleriyle boyamış. Mabuse'ün giydiği kumaşın parlaklığı imparatoru hayran

bırakmış. Bu yaşlı sarhoşu koruyup besleyen Frenhofer'i tebrik etmek isteyince işin aslını anlamış. Frenhofer sanata tutkuyla bağlı, ileriye her zaman diğer ressamlardan daha iyi gören biridir. Renkler üzerine, çizginin mutlak gerçekliği üzerine çok kafa yormuştur. Ama araştıra araştıra, sonunda araştırdığı şeyin nesnesinden kuşkuya düştü. Yoğun ümitsizlik anlarında resim diye bir şeyin var olmadığını, çizgilerle ancak geometrik biçimler yapabileceğimizi iddia eder. Bu doğru değildir tabii, çünkü bir renk olarak sayılmayan siyahla ve çizgiyle, pekâlâ bir yüz çizebiliriz. Bu da bizim sanatımızın, doğa gibi, birçok unsurun birleşimi olduğunu gösteriyor. Çizgi, bir iskelet oluşturur; renk, hayat verir, ama iskeletsiz hayat, hayatsız bir iskeletten daha eksiktir. Aslında bütün bunların hepsinden daha doğru bir şey var, uygulama ve gözlem bir ressam için her şeydir. Şiir ve akıl fırçalarla didişmeye başlarsa, kuşku noktasına gelinir. Ressamdan çok bir çılgını andıran bu adam gibi. O büyük bir deha, ama ne yazık ki zengin doğmuş, bu yüzden de saçmalamaya, sayıklamaya zamanı olmuş. Sakın ona benzemeye kalkmayın! Çalışın! Ressamlar ancak ellerinde fırçalarıyla düşünmelidirler."

Porbus'ü artık dinlemeyen ve hiçbir şey umurunda olmayan Poussin, "Atölyeye girmenin yolunu buluruz!" diye bağırdı.

Porbus yabancı delikanlının heyecanına gülümsedi, yanından ayrılırken de kendisini görmeye gelmesini söyledi.

Nicolas Poussin, Harpe Sokağı'nda ağır ağır yürüdü, kaldığı mütevazı oteli geçtiğini bile fark etmedi. Geri dönüp otelin köhne merdivenini tedirgin bir telaşla çıktı. En üst katta, eski Paris evlerinin o narin ve sade çatılarına benzeyen, tavanı eğik bir odaya girdi. Odanın ışık almayan tek penceresinin yanı başında bir kız oturuyordu. Kapının açıldığını duyunca büyük bir sevgiyle yerinden fırladı. Ressamın geldiğini kapının tokmağını çevirişinden anlamıştı.

"Neyin var?" diye sordu kız.

"Neyim yok ki!" diye bağırdı heyecandan boğulurcasına. "Kendimi ilk kez ressam hissettim! Bugüne kadar kendimden hep kuşku duymuştum, ama bu sabah güvenim geldi. Ben büyük bir adam olabilirim! Gillette, belki zengin ve mutlu olabiliriz. Bu fırçalarda altın gizli."

Sustu birden. O ağırbaşlı ve güçlü yüzü, kendi imkânlarının va-

satlığıyla ümitlerinin büyüklüğünün bağdaşmadığını görünce, biraz önceki sevinç ifadesini kaybetti. Duvarlar kurşunkalemle çizilmiş taslaklarla dolu basit kâğıtlarla kaplıydı. Dört temiz tuvali bile yoktu. Boyalar çok pahalı olduğu için, zavallı delikanlının paleti neredeyse boştu. Bu yoksulluğun ortasında inanılmaz bir gönül zenginliği ve içi içini yiyen bir dehanın bereketini hissediyordu Poussin. Paris'e belki dostlarından bir beyefendinin aracılığıyla ya da kendi yeteneği sayesinde gelmiş, kısa zamanda da bir sevgili bulmuştu. Asil ruhlu ve verici bazı kadınlar vardır, büyük bir adamın acılarını paylaşır, yoksulluğuna katlanır, kaprislerini anlamaya çalışırlar. Kimi kadınlar nasıl lükse düşkünseler ve duyarsızlıklarını göstermekten çekinmezlerse, bu kadınların da gücü yoksulluktan ve aşktan gelir. Gillette'in dudaklarındaki gülümseme bu tavan arası odasına ışık saçıyor, gökyüzünün parlaklığıyla yarışıyordu. Güneş her zaman parlamayabilirdi, ama o hep oradaydı; aşkına gömülü; mutluluğuna da, kederine de sınırsız bağlı, sanata atılmadan önce aşkla coşan bir dehayı teselli ediyordu.

"Dinle Gillette, gel," dedi.

Uysal ve neşeli kız, ressamın dizlerine oturuverdi. Öylesine şirin, öylesine güzel, öylesine bahar gibiydi ki! Kadınlığın bütün zenginliğine sahipti ve bu zenginliği asil bir ruhun ateşiyle aydınlatıyordu.

"Aman Tanrım! Nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum!" diye bağırdı Poussin.

"Bir sır mı?" diye sordu kız. "Hadi söyle, bilmek istiyorum."

Poussin rüyaya dalmış gibi duruyordu.

"Konuş hadi!"

"Gillette, zavallı sevgilim benim!"

"Benden bir şey mi isteyeceksin?"

"Evet."

"Geçen günkü gibi sana poz vermemi istiyorsan," dedi kırılgan bir sesle, "bunu kabul etmem. Böyle zamanlarda gözlerin başkalaşüyor. Bana bakıyorsun ama beni düşünmüyorsun."

"Başka bir kadına bakmamı, başka bir kadını çizmemi tercih mi edersin?"

"Belki," dedi kız, "eğer çok çirkinse."

"Peki öyleyse," dedi Poussin ciddi bir sesle, "benim gelecekteki

başarım için, büyük bir ressam olmam için başka birine poz vermeni istersem?"

"Beni deniyorsun. Biliyorsun ki yapmam."

Poussin başını öne eğdi. Ruhun kaldıramayacağı kadar büyük bir sevinç ya da büyük bir kederin altında ezilmiş gibiydi.

Gillette, onu yıpranmış kol ağzından çekerek, "Bak Nick," dedi, "senin için hayatımı verebileceğimi söyledim. Ama aşkımdan vazgeçebileceğime dair bir söz vermedim."

"Vazgeçmek mi?" diye bağırdı Poussin.

"Eğer başkasının önünde, sana poz verdiğim gibi poz verirsem, artık beni sevmezsin. Ben de kendimi sana layık görmem. Senin kaprislerine boyun eğmek çok doğal ve çok basit. İsteklerini yerine getirmek benim için büyük bir mutluluk, büyük bir gurur. Ama bir başkası! Allah korusun!"

Ressam kızın önünde diz çökerek, "Bağışla beni Gillette'im," dedi. "Ünlü biri olacağıma sevilen bir adam olayım daha iyi. Benim için zenginlikten de, ünden de daha güzelsin. Hadi git at fırçalarımı, bütün bu taslakları yak. Ben yanıldım. Benim asıl istediğim seni sevmek. Ben ressam değilim, ben bir âşığım. Sanat da, sırları da cehen-nemin dibine batsın!"

Gillette halinden çok mutlu, büyülenmiş gibi hayran hayran Poussin'e bakıyordu. O her şeyin üstündeydi, onun uğruna sanat unutulmuş, tütsü yapılan günlük tohumu gibi ayaklarının önüne atılmıştı. İçgüdüsel olarak hissediyordu bunu.

"Zaten ihtiyarın teki," diye yeniden söze başladı Poussin, "sende yalnızca bir kadın görecektir. Oysa sen öylesine kusursuzsun ki..."

Gillette, kendisi için bunca fedakârlık yapan sevgilisine karşılık vermek için, yüreğindeki korkuları unutmaya hazırды.

"Sevmeyi bilmek lazım," dedi. "Ama bu benim mahvım demek. Senin için kendimi feda etmek ne güzel! Ama unutacaksın beni. Ne kötü bir düşünce gelmiş aklına."

"Evet, hem seni seviyorum hem de aklıma böyle bir düşünce geldi," dedi Poussin pişman bir tavırla. "Demek alçağın biriymişim ben!"

"İstersen bir de Peder Hardouin'e soralım."

"Hayır, sakın! Bu ikimiz arasında bir sır."

"Peki öyleyse, gideceğim. Ama sen de burada kalma. Eline hançerini al ve kapıda bekle. Bağırırsam içeri gir ve o ressamı öldür."

Artık sanattan başka bir şey görmeyen Poussin sımsıkı sarıldı Gillette'e.

Yalnız kalınca, "Artık beni sevmiyor," diye düşündü Gillette.

Verdiği karara şimdiden pişman olmuştu. Ama az sonra, pişmanlığından daha güçlü, daha korkunç bir duyguyla sarsıldı. İçinden yükselen korkunç bir düşünceyi kovmaya çalıştı. Sanki şimdi ressamı daha az seviyor, onu eskisi kadar saygıya layık bulmuyor gibiydi.

II

Catherine Lescault

Poussin ve Porbus'ün karşılaşmalarından üç ay sonra, Porbus üstat Frenhofer'i ziyaret etti. Yaşlı adam insanı bir anda sarıveren, derin bir ümitsizlik içindeydi. Bu tür bir ümitsizliği tıp bilimcileri sindirim sorunuyla, gazla ya da karnımızdaki şişkinlikle açıklarlar; ruh üzerine düşünenlere göre insanın yaradılışının bir kusurudur bu. Oysa yaşlı adam esrarengiz tablosunu kusursuz bir biçimde tamamlayacağı derken yorgun düşmüştü, hepsi bu. Siyah deri kaplı, geniş, meşe bir koltuğa gömülmüştü. Melankolik halini sürdürerek, sıkıntısını artık kabullenmiş bir adamın gözleriyle baktı Porbus'e.

"Ne oldu üstat?" dedi Porbus. "Bruges'den getirdiğiniz lacivert kötü mü çıktı? Yeni beyazınızı iyi ezemediniz mi? Yağınız ya da fırçalarınız size karşı mı çıktılar?"

"Heyhat! Bir an için eserimin tamamlandığını sandım," diye bağırdı yaşlı adam. "Ama bazı ayrıntılarda yanıldığım kesin; kuşkularımı gidermeden rahat etmeyeceğim. Yolculuğa çıkmaya karar verdim. Bir model bulmak ve tablomu farklı insanlarla karşılaştırmak için Türkiye'ye, Yunanistan'a, Asya'ya gideceğim."

Belli belirsiz bir memnuniyet gülümsemesiyle, "Belki de yukarıda doğanın kendisini bulmuşumdur," diye sürdürdü. "Bazen kadının küçük bir rüzgârla uyanacağından ve kaybolup gideceğinden korkuyorum."

Gidecek gibi birdenbire ayağa kalktı.

"Desenize tam zamanında gelmişim," dedi Porbus. "Sayemde yolculuk masraflarına ve yol yorgunluğuna gerek kalmayacak."

Frenhofer şaşkın şaşkın, "Nasıl?" diye sordu.

"Genç Poussin'in bir sevgilisi var. Öylesine güzel ki, bir tek kusur bile bulamazsınız. Yalnız sevgili üstadım, Poussin onu size ödünç vermeye razı olursa, siz de hiç değilse tablonuzu görmemize izin verirsiniz artık."

Yaşlı adam ayakta hareketsiz kalakalmıştı. Üstünde tam bir sersemlik vardı.

"Nasıl?" diye acıyla bağırdı sonunda, "Benim yarattığım varlığı, karımı göstermek mi? Ardına mutluluğumu gizlediğim örtüyü yırtmak mı? Bu korkunç bir ahlaksızlık! Ben on yıldır bu kadınla yaşıyorum, o bana ait, yalnızca bana. Beni seviyor, her fırça dokunuşumda bana gülümsemedi mi? Onun bir ruhu var, benim verdiğim bir ruh. Ona benden başkası bakarsa utancından kıpkırmızı kesilir. Göstermek ha! Hangi koca, hangi sevgili, karısını böyle bir şerefsizliğe sürükleyecek kadar bayağılaşır? Saray için bir tablo yaptığınızda, ruhunuzun tamamını koymazsınız o tabloya. Saray erkânına yalnızca boyalı mankenler satarız biz. Benim tablom ise bir resim değil, bir duygu, bir tutku! Benim atölyemde doğdu, el değmemişliğini koruyarak hep orada kalacak. Dışarı ancak giyinik çıkabilir. Şiir ve kadın yalnızca âşığına soyunuk görünür. Biz Raffaello'ya modellik yapmış kadını, Arioste'nin Angelica'sını, Dante'nin Beatrice'sini tanıyor muyuz? Hayır, yalnızca Biçim olarak görüyoruz onları. Benim yukarıda kilit altında tuttuğum eser, sanatımız için bir istisnadır. Yukarıda tablo değil, bir kadın var. Birlikte ağladığım, birlikte güldüğüm, konuştuğum, düşündüğüm bir kadın. On yıllık bir mutluluğu, üstümdeki paltoyu çıkarır gibi çıkarıp atmamı mı istiyorsunuz? Baba, âşık ve Tanrı olmaktan bir anda vazgeçeyim, öyle mi? Bu kadın bir varlık değil, bir yaratı. O genç arkadaşına söyle, ona bütün servetimi, Corregio'nun, Michelangelo'nun, Tiziano'nun tablolarını vereyim, ayağının toprakta bıraktığı izi öpeyim. Ama onunla kadınımı paylaşmak büyük utanç benim için. Ha! Ha! Ben ressamdan çok bir âşığım. Evet, son nefesimde *Kavgacı Güzel*'imi yakacak gücü bulurum, ama onu bir erkeğin, genç bir erkeğin, bir ressamın gözleri önünde asla

sergilemem, hayır! Onu bakışlarıyla kirleteni o an öldürürüm. Seni de dostum, eğer onu dizlerinin üzerinde selamlamazsan, seni de o an öldürürüm. Şimdi kalkıp idolümü aptal insanların ahmak eleştirilerine ve soğuk bakışlarına mı terk edeyim istiyorsun? Ah! Aşk bilinmezliktir, ancak yüreğin derinliklerinde yaşar, bir adam bir dostuna, 'İşte benim sevdiğim kadın!' dediği an her şey biter!"

Yaşlı adam gençleşmiş gibiydi; gözleri ıslıl ıslıl, hayat doluydu; soluk yanaklarında kırmızı hareler oluşmuştu. Elleri titriyordu. Porbus, sarfedilen sözlerin taşıdığı tutkulu şiddetten şaşkıındı. Derin olduğu kadar böylesine benzersiz bir duygu karşısında ne diyeceğini bilemiyordu. Frenhofer akli başında bir adam mıydı, yoksa delinin teki mi? Sanatçılara özgü bir fanteziye mi kapılmıştı, yoksa büyük bir eserin ortaya çıkış sürecinde insanı saran o açıklanmaz fanatizmin ürünü müydü bu düşünceler? Bu garip tutkuyu doğal bulmak mümkün olabilir miydi?

Kafası bu düşüncelerle dolu olan Porbus, "Bir kadına karşı bir başka kadın," dedi, "Poussin de kendi sevgilisini sizin bakışlarınıza terk etmeyecek mi?"

"Hangi sevgili?" diye sordu Frenhofer. "Er ya da geç Poussin'e ihanet edecektir o. Oysa benimki bana hep sadık kalacak!"

"Öyleyse bu konuyu kapatalım. Ama unutmayın, Asya'da bile benim söz ettiğim kadar güzel, kusursuz bir kadın bulamazsanız, belki de tablonuzu bitirmeden ölürsünüz."

"Yok canım, bitti bile," dedi Frenhofer. "Onu gören, etrafı perde-li, kadife bir yatakta yattığını sanır. Başucu sehpasındaki buhurdan lıktan güzel kokular yayılır. Perdeleri tutan kordonların püskülüne uzansan, tutuverecekmışsin gibi gelir. *Catherine Lescault*'nun, *Kavgacı Güzel* adlı o dilberin nefes alırken göğsünün inip kalktığını görür gibi olursun. Yine de... emin olmak isterdim."

"O zaman Asya'ya git," diye cevap verdi Porbus. Frenhofer'in bakışında bir tereddüt yakalamıştı. Salonun kapısına doğru bir-iki adım attı. O sırada Gillette ve Nicolas Poussin, Frenhofer'in evinin önüne gelmişlerdi. Genç kız tam kapıdan girecekken, birdenbire ressamın kolundan çıktı ve sezgisel bir kaygıyla geriledi.

Sevgilisine sabit gözlerle bakarak, "Ne yapmaya geldim ki buraya?" diye sordu. Sesi boğuk çıkıyordu.

"Gillette, her konuda kararı sana bıraktım, her konuda sana boyun eğmeye hazırım. Sen benim vicdanım ve zaferimsin. Gel eve dönelim, ben daha mutlu olurum, eğer sen..."

"Sen böyle konuştuğunda karar verebilir miyim sanıyorsun? Kafam bir çocuk kadar bile işlemiyor artık."

Büyük bir güçlkle, "Hadi girelim," diye ekledi. "Eğer aşkımız bitecekse ve ben kalbime büyük bir pişmanlık gömeceksem, senin kazanacağın zafer, benim boyun eğişimin bedeli olmayacak mı? Girelim içeri, senin paletinde hep bir anı olarak kalmaktansa, böyle yaşamak daha iyi."

Evin kapısını açan iki sevgili Porbus'le karşılaştılar. Porbus, gözleri dolu dolu olmuş Gillette'in güzelliği karşısında şaşkına dönmüştü. Titremekte olan kızı, yaşlı adamın karşısına götürdü.

"İşte," dedi, "dünyanın bütün başyapıtlarına değmez mi?"

Frenhofer titredi. Gillette karşısında, haydutların esir tacirlerine getirdikleri saf, ürkek bir Gürcü kızının masum ve sade haliyle duruyordu. Yüzü utangaç bir kırmızılıkla renklenmişti. Başını önüne eğmiş, kollarını iki yanına sarkıtmıştı. Gücü tükenmiş gibiydi, saflığına yapılan saldırıya gözyaşlarıyla tepki gösteriyordu. O sırada, tavan arasındaki eşsiz hazineyi çıkarmış olmanın verdiği ümitsizlikle kendine lanet okuyordu Poussin. Sanatçıdan çok bir âşıktı o şimdi. Yaşlı adamın bir ressamın alışkanlığıyla genç kızı soyan, en gizli hatlarını tahmin etmeye çalışan gençleşmiş bakışını görünce, binbir kaygıyla doldu yüreği. Gerçek aşkın o korkunç kıskançlığını duydu.

"Gidelim Gillette!" diye bağırdı.

Poussin'in sesindeki o kesin ve kararlı tonu, o haykırışı duyan sevgilisi başını kaldırıp ona baktı ve kollarına atıldı.

"Demek beni seviyorsun," dedi gözyaşları içinde.

Acısını susturmak için o kadar çaba sarfetmişti ki, şimdi mutluluğunu gizleyecek gücü bulamıyordu kendinde.

"Onu bir an bana bırakın," dedi yaşlı ressam. "Evet, kabul ediyorum. Catherine'imle karşılaştırm onu."

Frenhofer'in bu haykırışı hâlâ aşk doluydu. Yarattığı sözümona kadınla övünüyor gibiydi. Onun güzelliğinin, gerçek bir genç kızın güzelliği karşısındaki zaferinin tadını daha şimdiden çıkarmaya başlamıştı.

Porbus, Poussin'in omzuna vurarak, "Hazır kabul etmişken vazgeçirmeyin!" diye bağırdı. "Aşkın meyveleri çabuk yok olur ama sanatinkiler ölümsüzdür."

Gillette gözlerini Porbus ve Poussin'e dikerek, "Ben ona bir kaddan daha fazla şey ifade etmiyor muyum?" diye sordu. Başını gururla kaldırdı. Frenhofer'e ateş saçan gözlerle baktığı sırada, sevgilisinin daha önce Giorgione'nin sandığı o portreyi yine hayran hayran seyrettiğini gördü. İç çekerek, "Haydi çıkarım yukarı," dedi, "bana hiçbir zaman bu portreye baktığı gibi bakmadı."

Gillette'in sesiyle daldığı uykudan uyanan Poussin, "Moruk, şu kılıcı görüyor musun?" dedi. "Bu genç kızın ağzından çıkan ilk şikâyet sözünde, bu kılıcı kalbine gömerim. Evini ateşe veririm, kimse dışarı sağ çıkamaz. Anladın mı?"

Nicolas Poussin öfkelenmişti. Ağzından çıkan sözler dehşet vericiydi. Onun bu tutumu, özellikle de bu davranışı, Gillette'i teselli etti. Genç kız, kendisini resim ve parlak bir gelecek için feda eden sevgilisini neredeyse bağışlamıştı. Porbus ve Poussin birbirlerine bakarak, atölyenin kapısında konuşmadan durdular. *Mısırlı Meryem*'in ressamı, "Şu anda soyunuyor, Frenhofer ona ışığa gitmesini söylüyor. Onu kendi eseriyle karşılaştırıyor," türü bir şeyler söylemişti gerçi ama, Poussin'in kederli yüzünü görünce susmuştu. Yaşlı ressamın sanat söz konusu olduğunda böyle kaygılara kapılmazlar ama Porbus, Poussin'in bu kederli halindeki saflığa ve doğallığa hayran olmuştu. Genç ressam elini kılıcının sapından ayırmıyordu, kulağı kapıya neredeyse yapışmıştı. İkisi de karanlıkta ayakta duruyor, zorba bir hükümdarı vurmak için saatin gelmesini bekleyen iki komplocuyu andırıyorlardı.

"Girin içeri, girin," dedi yaşlı adam. Yüzü mutluluktan ışıldıyordu. "Eserim mükemmel, artık onu büyük bir gururla gösterebilirim. Hiçbir ressam, hiçbir fırça, hiçbir renk ya da tuval, *Catherine Lescault* dilberine rakip olacak birini yaratamaz."

Müthiş bir meraka kapılan Porbus ve Poussin, büyük atölyenin ortasına doğru koştular. Her yer toz içindeydi, her şey darmadağınktı, duvarların orasına burasına tablolar asılmıştı. Önce yarı çıplak, doğal büyüklükte bir kadın tablosunun önünde durup, hayran hayran baktılar.

"Onu boş verin," dedi Frenhofer. "Bir duruş üzerinde çalışmak için öylesine karladığım bir şey, bu tablonun en küçük bir değeri yok." Duvarlara asılı birbirinden güzel tabloları göstererek, "Bunlar benim hatalarım işte," diye sürdürdü.

Böylesine güzel tablolar hakkında söylenen küçümseyici sözlerle şaşırان Porbus ve Poussin görmek için geldikleri resmi aradılar ama bulamadılar.

Yaşlı adam, "İşte karşınızda," dedi. Saçları darmadağınık olmuştu, yüzü doğaüstü bir coşkuyla yanıyordu, gözleri pırıl pırıldı, genç bir âşğın sarhoşluğuyla soluk soluğa kalmıştı.

"Bu kadar kusursuz bir şey beklemiyordunuz değil mi? Bir kadının karşısındasınız ve bir tablo arıyorsunuz. Öylesine büyük bir derinlik var ki bu tabloda, buradaki hava öylesine gerçek ki, bizi çevreleyen havadan ayırmak imkânsız. Sanat nerede? Yok, kaybolmuş! Gizlenmiş! İşte genç bir kızın hatları. Rengi, vücudu sınırlayan çizginin canlılığını iyi yakalamışım değil mi? Sudaki balıklar gibi atmosferde duran nesneler de bize aynı duyguyu vermiyorlar mı? Bakın dış çizgiler nasıl da yüzeyden ayrılıyor! Hayranlık verici değil mi? Elinizi şu sırtta dokunduracakmışsınız gibi gelmiyor mu? Bunu başarabilmek için nesnelerin ışıkla ilişkisini tam yedi yıl inceledim. Şu saçlara bakın, ışık bu saçlardan taşıyor... Nefes aldı sanki! Şu göğsü görüyor musunuz? Kim dizleri üzerine çöküp tapmak istemez? Teni titreşiyor. Durun, şimdi kalkacak."

"Siz bir şey görüyor musunuz?" diye sordu Poussin, Porbus'e.

"Hayır, ya siz?"

"Hiçbir şey."

İki ressam, yaşlı adamı duyduğu coşkuyla baş başa bırakarak tabloyu sağından solundan, bir eğilerek bir kalkarak uzun uzun incelediler. Olur ya belki ışık, kimi ayrıntıları görmelerini engelliyordu.

Onların bu titiz incelemelerinin asıl amacını anlayamamış olan yaşlı adam, "Evet, evet bir tuval bu," dedi. "İşte çerçevesi, işte şövale, işte fırçalarım ve boyalarım."

Fırçalardan birini kapıp, saflıkla gösterdi.

"Bu yaşlı uçkâğıtçı bizimle alay ediyor," dedi Poussin. Resim olduğu iddia edilen tuvalin önüne gelmişti yeniden. "Karmakarışık renklerden ve binlerce garip çizgiden başka bir şey görmüyorum ben.

Boyadan bir duvar sanki..."

"Hayır, hayır, yanılıyoruz galiba, bakın şuraya," dedi Porbus.

Biraz daha yaklaşıncı, tablonun bir köşesinde bu renk ve ton karmaşasının, belli belirsiz çizgilerin, biçimi olmayan bir tür sisin içinden, çıplak bir ayağın çıktığını fark ettiler. Son derece canlı, son derece güzel bir ayak! Ağır ağır ilerleyen bir yıkımdan nasıl olmuşsa kurtulmuş bu ayak karşısında hayranlıktan dona kaldılar. Bu ayak yarıp yıkılmış bir şehrin enkazından çıkarılmış, Paros mermerinden bir Venüs büstünü andırıyordu.

Porbus, yaşlı adamın eserini mükemmelleştirmek için üst üste vurduğu boya darbelerini göstererek, "Bunun altında bir kadın var!" diye bağırdı.

İki ressam aynı anda dönüp yaşlı ressama baktılar. Tam olmasa bile onun içinde yaşadığı bu taşkınlık halini anlamaya başlamışlardı.

"İyi niyetle inanıyor," dedi Porbus.

"Evet dostum," diye cevap verdi daldığı uykudan uyanan Frenhofer. "Sanat için inanç şarttır. İnançlı olmak ve böyle bir eser yaratabilmek için yıllarca onunla yaşamak gerekir. Şu gölgelerden kimi bana öyle pahalıya mal oldu ki! Mesela şurada, yanakta, gözlerin altında çok hafif bir gölge var. Doğada gördüğünüz zaman, böyle bir gölgenin resimle aktarılamayacağını sanırsınız. Bunu başarmak için neler çektim. Sevgili Porbus, eserime dikkatli bak, biçimleri ve dış çizgileri nasıl aktarmak gerektiği konusunda söylediklerimi daha iyi anlayacaksın. Şu göğsün ışığına bak, kat kat boya sürerek, resmi boyayla tarayarak asıl ışığı nasıl yakalamışım, bu ışığı açık renklerin parlak beyazlığıyla bir araya getirmeyi nasıl başarmışım. Bazı yerlerde de tam tersine, çıkıntıları, boya pürtüklerini sile sile, yarı gölgede kalmış bu şeklin dış çizgilerini yumuşata yumuşata, bunu bir resim olmaktan çıkardım. Ona doğadaki görünüşü ve yuvarlaklığı verdim. Yaklaşın, yaklaşın, daha iyi görürsünüz. Uzaktan bakınca kayboluyor. Mesela şurada yaptığım çok önemli."

Elindeki fırçanın ucuyla, iki ressama açık renk boyalardan oluşmuş bir kabartıyı gösteriyordu. Porbus yaşlı adamın omzuna vurarak Poussin'e döndü, "Büyük bir ressamın karşısında olduğumuzun farkında mısınız?" dedi.

Poussin ciddi bir havayla, "Büyük bir ressamdan çok büyük bir

şair," diye cevap verdi.

Porbus resme dokunarak, "Sanat işte bu noktada biter," diye sürdürdü.

"Ardından gökyüzünde kaybolur."

"Bu tuval parçası ne coşkular taşıyor içinde!" diye bağırdı Porbus.

Yaşlı ressam onları duymuyor, dalgın dalgın hayali kadını seyrediyordu.

"Ama er ya da geç bu tablonun üstünde hiçbir şey olmadığını fark edecek," dedi Poussin heyecanla.

Frenhofer önce her iki ressama, ardından tablosuna bakarak, "Hiçbir şey olmadığını mı?" diye sordu.

Porbus, "Ne yaptınız!" diye bağırdı Poussin'e.

"Hiçbir şey görmüyorsun demek öyle mi?" dedi yaşlı adam, genç ressamın kolunu sıkıyordu. "Pis herif! Aşağılık adam! Ciğeri beş para etmez seni! İbne! O zaman niye çıktın yukarı?" Porbus'e dönerek, "Sen söyle sevgili Porbus," diye sürdürdü, "sen de mi alay ediyorsun benimle? Cevap ver. Ben sizin dostunuzum, berbat bir tablo mu yaptım?"

Porbus ne diyeceğini bilemeyerek sustu. Ama yaşlı adamın beyaza kesmiş yüzündeki acı öylesine güçlüydü ki, "Kendiniz bakın!" dedi sonunda.

Frenhofer bir an tablosuna baktı ve sendeledi.

"Hiçbir şey yok, hiçbir şey! Bunun için tam on yıl çalıştım!"

Oturdu ve ağlamaya başladı.

"Demek ki aptalın, delinin tekiymişim ben! Ne yeteneğim ne de başka bir şeyim varmış! Zengin bir adamdan başka bir şey değilmişim. Yürürken yürümekten başka bir şey yapmayan zengin bir adam! Demek ki hiçbir şey yaratmamışım ben!"

Gözyaşları içinde tablosuna bakıyordu. Birdenbire büyük bir gururla kalktı, iki ressama ateş püsküren gözlerle baktı.

"İsa'nın kanı, canı üzerine yemin ederim ki siz kıskançsınız. Tabloda bir şey yok diye beni kandırıp çalmak istiyorsunuz onu. Oysa ben görüyorum, inanılmaz güzellikte bir kadın o."

O sırada Poussin, bir köşede unutulmuş Gillette'in hıçkırıklarını duydu.

"Neyin var meleğim?" diye sordu Poussin. Yeniden âşık kimliğini hatırlamıştı.

"Öldür beni!" dedi Gillette. "Bundan sonra seni sevmem iğrenç bir şey olur, çünkü küçümsüyorum seni. Sana hayranlık duyuyorum ama, aynı zamanda ürkütüyorsun beni. Seni seviyorum ama daha şimdiden nefret ettiğimi de hissediyorum."

Poussin, Gillette'i dinlerken, Frenhofer, Catherine'in üstüne yeşil bir kumaş örttü. Kurnaz hırsızlarla birlikte olduğunu düşünerek çekmecelerini kapatan bir kuyumcunun ciddi havası vardı onda. İki ressama da son derece sinsi, küçümseme ve kuşku dolu gözlerle baktı, büyük bir telaşla her ikisini de atölyeden dışarı attı. Kapının eşiğinde, "Elveda dostlarım," diye bağırdı arkalarından.

Bu veda üzerine iki ressam da buz kesti. Kaygılanan Porbus, ertesi gün Frenhofer'i görmeye gitti ve onun gece bütün resimlerini yaktıktan sonra öldüğünü öğrendi.

Paris, Şubat 1832

■

ÇEVİREN: BERRAN TÖZER

ERKEK kardeşim hiddetle, cınlayan duvara çekiçle tekrar vurdu. Duvara bir kez daha vurdu ve büyük bir gürültü duyuldu. Duvarda birden küçük çatlaklar belirdi ve sonra, sanki çekiç anahtar taşına isabet etmiş gibi, duvarın gayri muntazam blokları ayrıldı ve önümüzde karanlık ve tozla kaplı bir oyuk açıldı. İlk başta bu belirsizlikte bir gölge, bu karanlıkta daha koyu olan bir bölge fark ettik. Kardeşim büyük bir hırsla oyuğu genişletmeye başladı ve lambayı yaklaştırdı. O zaman, tüm heybetiyle kaskatı ve dimdik durmakta olan onu gördük. Bir an için, zengin brokar cüppesini, parıltılı mücevherleri, yaldızlı bir haç çevresinde demetlenmiş kemik buketini, uzun bir piskoposluk tacına dayanan kafatasını seçebildik. Kardeşim ışığı yaklaştırdıkça görüntü iyice belirginleşti ve sonunda piskoposun toza dönüşen figürü sessizce yere düştü. Kemikler, piskoposluk tacı ve cüppesi, hepsi toz olmuştu. Ve artık ağır, meşûm, ölümsüz mücevherler bizimdi.

Hepsini büyük bir sabırla tek tek sattığımız hazinenin çeşitli piskopos yüzükleri, son derece güzel taşlarla süslenmiş sekiz monstrens, birkaç ağır siboryum, İsa'lı haçlar, eski paralar ve büyük altın madalyalarla dolu deri bir çantadan oluştuğunu söylemek herhalde değeri hakkında yeterli fikir verir.

Şimdi düşündüğümde bile ayrılmak için neden o kadar acele ettiğimizi hâlâ anlayamıyorum. Kardeşimin sonraki yaşamının seyrini biliyorum, çünkü kendisi, bir süre önce, huysuz ve canı sıkkın bir şekilde, başından geçenleri bana anlattı. Oldukça sakıngan başlıyor ve payına düşen parayı çok tutumlu bir şekilde kullanıyor; sonra, neredeyse amaçladığının bütünüyle dışında serveti artmaya başlıyor. Çok zengin oluyor, evleniyor, çocukları oluyor; sonra daha da zenginleş-

yor ve zirveye ulaşıyor. Daha sonra, yavaş yavaş ama önlenemez bir şekilde serveti yok oluyor, ve anladığıma göre, kardeşim, daha önce parasının artışından duyduğu gibi, yavaş yavaş elinden kayışından da haz duyuyor. Ve sonunda tek bir kuruşu bile kalmıyor. Ama şimdi bütün bunları hiç umursamıyor.

Öte yandan ben kendi payıma düşeni harcayarak başladım. Bir ressam olduğumu –ya da öyle olduğumu sandığımı– söyleyip söylemediğimi hatırlamıyorum; gizli bölmeyi bulduğumuzda eski kentimdeki akademide resim çizmeye başlamak üzereydim. Bu durumda, paramı yeteneğimi geliştirmekte kullanmam çok doğaldı. Avrupa'ya uzun bir yolculuğa çıktım ve bıkip usanmadan üstadım olacak sanatçıyı aradım. Paris'ten Venedik'e, Venedik'ten Madrid'e geçtim. Ve orada on iki yılı aşkın bir süre kaldım, çünkü Üstadımı orada bulmuştum. Onunla oturdum, onunla çalıştım ve onunla birlikte uzun yıllar geçirdim. Ve sanatımı oldukça ilerlettim. Üstad gizliden gizliye –çünkü gizlilik onun yöntemi– sanatını bana aktardı. Tekniğini ve gerçeklik kavramını öğrendim; gördüğü renkleri gördüm, elim sanki onun nabız atışlarıyla birlikte hareket etti. Maestro bana bütün bildiklerini, belki de bildiğinden bile fazlasını öğretti; bazen bana kursesiz bir şekilde aktardığı fikirlerin henüz türettiği düşünceler olduğunu hissediyordum. Ama sonunda, Üstad'ımın çıraklık dönemimin bittiğine karar verdiği zaman gelip çattı; üzgündüm ama artık Üstad'dan ayrılmak ve kendi yoluma gitmek zorundaydım.

Dönüşümün üzerinden sadece birkaç ay geçmişti ki, hiç bitmeyecekmiş gibi gelen bir gece, her şeye rağmen iyi bir ressam olmamış olabileceğim kuşkusuyla kıvranmaya başladım. Diğer ressamlardan haberdardım ama onları pek kaale almamıştım; diğer resimleri görmüştüm ama onları hep küçümsemiştim. Ama şimdi, aniden, kemirici bir tedirginliğe kapılmıştım. İçsel güvensizliğin beslediği bir onur kırıklığı içindeyken, yağlıboya resimlerimi halkın önüne çıkarmaya karar verdim. Bu, ayrılırken Üstad'ımın yetki vermediği bir hareket tarzıydı. Bu durumdayken yapıtlarımı sergiledim. Sonuç olarak, bazıları anlaşılmaz, çoğunluk ise önemsiz buldu. Kısa bir süre içinde, yapıtlarımın değersiz olduğunu ve bir sanatçı olamadığımı kavradım. Üstadıma defalarca yazdım kuşkusuz; ama ondan ne bir yanıt ne de bir haber alabildim.

Teselliye gelmez bir keder içinde, günlerce, bir çocuk ya da bir mahkûm gibi evde dolaştım. Geniş holler ile odaları, sonsuz koridorları arşınlayıp durdum. Evden biri, bir kezinde bana, bir zamanlar işittiğimiz bir öyküye uyarak bir gece duvarını yarmış olduğumuz odayı ziyaret etmek isteyip istemediğimi sordu. Uçsuz bucaksız evin derinliklerinde, gömüt duvarının üstüne, birisi, ya batıl inançla ya da özel bir amaç gütmekten, bana, duvarın içine kapatılmış piskoposa ait olduğu söylenen bir portre asmıştı. Bu portre, Avrupa'ya gidişimden kısa bir süre sonra bulunmuştu.

Resmi görmeye gittiğimde geceydi; bu yüzden fener kullanmak zorunda kaldım. Pürüzlü duvarın önünde feneri dikkatlice kaldırışımı ve tüm heybetiyle aydınlanmış portreyi görüşümü hatırlıyorum. Sanki kayıp sahne yeniden canlanmış gibiydi: Aynı yaldızlı pelerini, uzun tacı gördüm. Oldukça tuhaf ama tek fark portrenin bana çok daha gerçek gelmesiydi. Gözlerim, fark etmemiş olduğum, hatırlamadığım bir şeye takıldı; o anda, piskopos'un yüzünün Üstad'ımın yüzü olduğunu, Piskoposun Üstad'ım olduğunu anladım.

Buenos Aires, Temmuz 1953

•

ÇEVİREN: ERGÜN AKÇA

KASABA meydanında kuyruk, sabahın beşinde, horozlar uzakta, kırağıyla örtülü çayırlarda ötmeye başladığı sırada, henüz hiçbir yerde ocaklar tütmeye başlamadan oluşmuştu. Dört bir yanda, harap yapıların aralarında yer yer hafif sis bulutları asılıydı önceleri, ama şimdi, saat yedide, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte sis yavaş yavaş dağılıyordu. Yolun aşağısında bir sürü insan, ikili üçlü gruplar halinde pazar için, festival günü için toplanmaya başlamıştı.

Küçük çocuk, berrak havada yüksek sesle konuşmakta olan iki adamın hemen arkasında duruyordu; adamların çıkardıkları bütün sesler soğuk nedeniyle iki kat güçlü duyuluyordu. Küçük çocuk ayaklarını yere vurdu, soğuktan kızarmış, çatlamış ellerini nefesiyle ısıtmaya çalıştı; sonra başını kaldırıp adamların toza toprağa bulanmış, çuval gibi giysilerine, önündeki erkekli kadınlı uzun kuyruğa baktı.

"Hey, küçük, bu saatte dışarıda ne arıyorsun sen?" dedi arkasındaki adam.

"Kuyrukta yer kaptım işte," dedi çocuk.

"Hadi sen çek git de yerini bu işten anlayan birine bırak, olmaz mı?"

"Çocuğu rahat bırak," dedi öndeki adam, birden geriye doğru dönerek.

"Şaka yapıyordum." Arkadaki adam elini çocuğun başına koydu. Çocuk, soğuk bir tavırla kafasını sallayarak kurtuldu onun elinden. "Bir çocuğun bu kadar erken bir saatte kalkması bana garip geldi de."

"Bu çocuk bir sanatsever, bilmiş ol," dedi çocuğun koruyucusu; adı Grigsby'ydi. "Adın ne senin, evlat?"

"Tom."

"Bizim Tom tükürüğünü tam yerine savuracak, değil mi Tom?"

"Elbette öyle!"

Kuyrukta bir gülüşme oldu.

İleride bir adam çatlak fincanlarda kahve satıyordu. Tom bakınca küçük, kızgın ateşi ve paslı bir kapta kaynayan kahveyi gördü. Gerçek kahve değildi bu. Kasabanın dışındaki çayırıklarda yetişen bir tür böğürtlenden yapıyordu; içlerini ısıtmak için satın aldıkları bir fincan kahve bir peniydi; ama çoğu almıyordu, çoğunun alacak parası yoktu.

Tom ön tarafa, kuyruğun başladığı yere, bombalanıp yıkılmış bir taş duvarın ötesine baktı.

"Gülümsüyormuş, öyle diyorlar," dedi çocuk.

"Ya, gülümsüyor," dedi Grigsby.

"Yağlıboya ve tuvalden yapıldığını söylüyorlar."

"Doğru. İşte bu da bana onun özgün olmadığını düşündürüyor. Duyduğuma göre aslı, çok uzun bir süre önce, tahta üzerine boyanarak yapılmış."

"Dört yüz yıllık olduğunu söylüyorlar."

"Belki daha da eski. Kimse tam yılını bilmiyor, orası kesin."

"2061 yılındayız!"

"Bu, onların söylediği, evlat, evet. Yalancılar! 3000 ya da 5000 yılı da olabilir; bir süre her şey çok karışıkmiş oralarda. Şimdi elimizde birkaç kırık dökük şey kaldı."

Sokağın soğuk taşları üzerinde ayaklarını sürüye sürüye ilerliyorlardı.

Tom, "Onu görmek için daha ne kadar bekleyeceğiz?" diye sordu huzursuz bir havayla.

"Yalnızca birkaç dakika daha. İnsanlar yaklaşmasın diye onu dört pirinç direğin ortasına koyup kadife iplerle çevrelemişler, müthiş havalı. Unutma Tom, taş yok; ona taş atılmasına izin vermiyorlar."

"Peki efendim."

Güneş iyice yükselmişti; havanın ısınmasıyla adamlar eski püskü ceketlerini, yağlı şapkalarını çıkarmışlardı.

"Niye hepimiz böyle kuyrukta bekliyoruz?" diye sordu Tom en sonunda. "Niye bekliyoruz tükürmek için burada?"

Grigsby dönüp bakmadı ona; güneşi tartmakla meşguldü.

"Bak Tom, bir sürü neden var." Dalgın bir havayla, artık olmayan cebine, bulunmayan sigarasına el attı. Tom bu hareketi milyonlarca kez görmüştü. "Tom, bunun nedeni nefret. Geçmişteki her şeye karşı duyulan nefret. Sorarım sana Tom, nasıl oldu da böyle bir duruma düştük biz; şehirler yıkıntı halinde, yollar bombalardan delik deşik, mısır tarlalarının yarısı geceleri radyasyonla parlıyor. Berbat bir durum değil mi bu, söylesene?"

"Evet efendim, sanırım öyle."

"Evet öyle, Tom. Seni tamamen çökerten, harap eden şeyden nefret edersin. İnsanın doğasıdır bu. Düşünmeden yapar belki, ama gene de insanın doğasıdır."

"Nefret etmediğimiz hiç kimse ya da hiçbir şey yok."

"Doğru! Geçmişte dünyayı yöneten Allahın cezası kişilerin harika marifeti. Şimdi bak şu halimize, bir perşembe sabahı; bir deri bir kemik kalmışız, üşüyoruz, mağaralarda, inlerde yaşıyoruz, sigara yok, içki yok, festival yapmaktan, festivallerimizden başka işimiz kalmamış, Tom."

Tom son yıllardaki festivalleri düşündü. Bütün kitapları alana dökerek yırtıp yaktıkları, sonra herkesin sarhoş olup gülüp eğlendiği yılı. Sonra bilim festivalini düşündü; son motorlu arabayı getirip kura çektikleri, şanslıların çekiçle arabayı parçalama hakkı kazandığı festivali.

"Hiç anımsamaz olur muyum *onu*, Tom? Hem de nasıl *anımsıyorum*! Ön camı ben kırmıştım, biliyor musun, ön camı? Tanrım, ne güzel bir ses çıkmıştı! Şangır!" Tom, yere düşüp tuzla buz olan camların sesini duyar gibi oluyordu.

"Bill Henderson'a da motoru parçalamak çıkmıştı. Çok iyi becermişti doğrusu, tam ortasına. Güm!"

Ama Grigsby'ye göre hepsinden iyisi, hâlâ uçak yapmaya çalışan fabrikayı parçaladıkları zamandı.

"Tanrım, onu parçalarken kendimizi ne kadar da iyi hissetmiştik!" dedi Grigsby. "Sonra da o gazete matbaasını ve silah deposunu bulmuş, ikisini birlikte havaya uçurmuştuk. Anlıyor musun bunları sen, Tom?"

Tom'un aklı karışmıştı. "Sanırım."

Tam ögle vaktiydi. Şimdi harap kentin kokuları havada asılı kalıyor, yıkılmış yapılar arasında bir şeyler sürünerek ilerliyordu.

"Bir daha geri gelmeyecek mi, bayım?"

"Ne, uygarlık mı? Kimse istemiyor ki onu. Ben de!"

"Ben birazına katlanabilirdim," dedi arkalardan biri. "Birkaç güzel yanı vardı."

"Kafanızı yormayın," diye bağırdı Grigsby. "O güzelliklere de yer yok artık."

"Ah!" dedi arkadaki adam. "Bir gün hayal gücü olan biri çıkıp gelecek, yeniden toparlayacak onu. Bu sözümü unutmayın. Yürekli biri."

"Hayır," dedi Grigsby.

"Ben evet diyorum. Güzel şeyleri seven biri. Bize *kısıtlı* bir uygarlığı geri verebilir; huzur içinde yaşamamızı sağlayacak kadarını."

"Göz açıp kapamadan savaş başlayacaktır!"

"Ama gelecek sefere her şey farklı olur belki."

En sonunda ana meydana geldiler. Uzaklardan bir atlı kasabaya doğru hızla at sürüyordu. Elinde bir kâğıt vardı. Meydanın ortasında, iplerle çevrilip ayrılmış bir yer hazırlanmıştı. Tom, Grigsby ve diğerleri tükürüklerini biriktiriyor, ilerliyorlardı – hazır, gözler açık, ileri. Tom yüreğinin heyecandan hızlı hızlı attığını duydu; çıplak ayaklarının altında toprak sıcacıktı.

"Haydi Tom, tükür!"

Dört polis, iple çevrilmiş alanın dört köşesinde duruyorlardı; bileklerinde otorite simgesi olan sarı kordonlar vardı. Taş atılmasını önlemek için oradaydılar.

Grigsby son anda, "Böylelikle," dedi, "herkes onu aşağılama şansını kullandığını hissetmiş oluyor Tom, anlıyor musun? Haydi, tükür şimdi!"

Tom önünde durup uzun uzun seyretti tabloyu.

"Tom, tükürsene!"

Tom'un ağzı kupkuruydu.

"Haydi Tom! Kımılda!"

"Ama," dedi Tom alçak sesle, "çok GÜZEL!"

"Öyleyse, senin yerine ben tüküreyim!" Grigsby tükürdü; tükürüğü gün ışığında mermi gibi parlayarak savruldu. Portredeki kadın öylece durmuş, Tom'a gizlice, sükûnetle gülümsüyordu; Tom da ona baktı, yüreği çarpıyor, kulaklarında bir müzik çınılıyordu.

"Çok güzel," dedi.

Kuyrukta ses kesildi. Bir saniye önce, yürümediği için Tom'u azarlıyorlardı; şimdiyse dikkatleri at sırtındaki adama çevrilmişti.

Tom yavaşça, "Ona ne diyorlar, efendim?" dedi.

"Resme mi? *Mona Lisa* diyorlar sanırım Tom, *Mona Lisa*."

"Bir duyurum var," dedi atlı adam. "Yetkililer, bugün öğleden itibaren, alandaki portrenin parçalanmak üzere halka verilmesine—"

Tom daha bağırmaya vakit bile bulamadan kalabalık onu ezerek, bağrışa çığrışa portreye saldırdı. Cart diye bir yırtılma sesi duyuldu. Polisler kaçıştılar. Kalabalık çığlık çığlığa bağırıyordu; elleri yırtıcı kuş pençeleri gibi portreyi didikliyordu. Tom neredeyse parçalanmış tablonun içine doğru itildiğini hissetti. Bilmeden diğerlerini taklit ederek elini rasgele uzattı, yağlı tuvalin bir parçasını kaptı, çekti, koptuğunu duydu, sonra yere düştü, itilerek, kalabalığın dışına atıldı. Bir yerleri kanamış, giysileri yırtılmıştı; yaşlı kadınların tuvalin parçalarını çiğnediğini, adamların çerçeveyi parçaladığını, lime lime olan tuvalden konfeti yaptıklarını gördü.

İnsanla çalkalanan alanda yalnızca Tom bir kenara çekilmiş, öylece sessiz duruyordu. Eline baktı. Göğsüne bastırıldığı bez parçasını sımsıkı tutuyor, saklıyordu.

"Hey, Tom!" diye seslendi Grigsby.

Tom hiçbir şey söylemeden, hıçkırarak kaçtı. Bombalarla delik deşik edilmiş yoldan aşağıya, bir tarlanın içinden, sığ bir dereden geçerek, hiç geriye bakmadan, eli giysisinin altında sımsıkı yumruk olmuş, koşarak uzaklaştı.

Güneş batarken küçük köye geldi, yürümeye devam ederek öbür ucuna ulaştı. Saat dokuzda yıkık çiftlik evine gelmişti. Hâlâ yıkılmadan ayakta duran tek yer olan arka taraftaki üstü bezle örtülü siloda ailesinin —annesi, babası ve erkek kardeşinin— uyurken çıkardığı ses-

leri duydu. Yavaşça küçük kapıdan içeriye süzülerek soluk soluğa yerine yattı.

"Tom?" diye seslendi annesi karanlıkta.

"Evet."

"Neredeydin?" diye bağırdı babası. "Sabah dayak yiyeceksin."

Biri onu tekmeledi. Küçük topraklarında çalışmak için evde kalan, kendisiyle gelemeyen kardeşiymiş bu.

"Hadi uyu," dedi annesi, yavaş bir sesle.

Bir tekme daha.

Tom yatarak soluğunu yatıştırdı. Her yer sessizdi. Eli göğsünün üstünde sımsıkı, sımsıkı kenetlenmişti. Bu durumda gözleri kapalı, yarım saat öylece yattı.

Sonra bir şey hissetti; soğuk, beyaz bir ışıktı bu. Ay çok yükselmişti; küçük ışık yuvarlağı, silonun içine kayarak yavaşça Tom'un bedeninin üzerine düştü. İşte o zaman, ancak o zaman gevşedi eli. Yavaşça, dikkatlice, etrafında uyuyanları dinleyerek elini göğsünden ayırdı. Durakladı, nefesini tuttu, sonra bekledi, elini açarak küçük tuval parçasını düzeltti.

Ay ışığında bütün dünya uykudaydı.

Ve Gülümseme orada, elinin üstünde duruyordu.

Geceyarısı karanlık gökyüzünden gelen beyaz aydınlıkta ona baktı Tom. Sonra, kendi kendine, sessizce, *Gülümseme*, o güzelim *Gülümseme*, diye düşündü.

Bir saat sonra, dikkatle katlayıp sakladıktan sonra bile hâlâ görebiliyordu onu. Gözlerini kapattı; ama Gülümseme karanlıkta, orada duruyordu. Tom uyuduktan, dünya sessizliğe gömüldükten sonra ay, soğuk gökyüzünde önce yukarıya, sonra aşağıya kayarak sabaha doğru ilerlerken Gülümseme tüm sıcaklığı ve yumuşaklığıyla oradaydı hâlâ.

1

Resim kertenkeleli bir kızı gösteriyordu. Birbirlerine bakıyor, birbirlerine bakmıyorlardı; kız kertenkeleye hülyalı bir bakışla, kertenkele kıza boş, parlak bir gözle. Kız, akıllı başka yerde olduğundan öylesine sakin duruyordu ki kızın yüzükoyun yarı yaslanıp yarı uzandığı yosun bürümüş kaya parçası üzerindeki kertenkele de duraklamıştı. Kertenkele başını kaldırdı ve dilini oynattı.

Oğlanın annesi resimdeki kızdan söz ederken, "Yahudi kız" dedi. Ana baba tartıştıklarında ve baba ayağa kalkıp resmin asılı olduğu çalışma odasına çekildiğinde, arkasından, "Haydi, git bakalım senin Yahudi kıza!" diye seslenir ya da "Yahudi kızlı resmin orada asılı durması şart mı? Oğlanın, Yahudi kızın resmi altında uyuması şart mı?" diye sorardı. Resim, babanın gazete okuduğu sırada, oğlanın öğle uykusuna yatması gereken divanın üstünde asılıydı.

Oğlan, babanın anneye defalarca kızın Yahudi olmadığını anlattığını duymuştu. Kızın başına taktığı, kestane rengi sık bukleleri iyice bastıran ve buklelerin neredeyse tümüyle örttüğü kırmızı kadife başlığın, dinsel ya da folklorik bir özellik taşımayıp modaya uygunluğun göstergesi olduğunu da. "Kızlar o zaman böyle giyinirlermiş. Ayrıca Yahudilerde başlığı kadınlar değil, erkekler takar."

Kız koyu kırmızı bir etek ve açık sarı bir gömleğin üzerine, sırttaki bağlarla bir korse gibi gevşekçe sıkılmış, koyu sarı bir üstlük giymişti. Tombul çocuk kollarını üstüne koyup çenesini dayadığı kaya parçası, elbiseden ve vücuttan pek bir şey görmeye izin vermiyordu. Sekiz yaşlarında olmalıydı. Yüzü bir çocuğun yüzüydü. Ama bakışı, dolgun dudakları, alnında kıvrımlar oluşturan, sırtına ve omuz-

larına dökülen saçları çocukça değil, kadıncaydı. Saçın yanağa ve şakağa düşürdüğü gölge bir sır, içinde çıplak pazının kaybolduğu kabarık gömlek kolunun karanlığı bir baştan çıkarmaydı. Kayanın ve küçük bir kumsal parçasının arkasında ufka dek uzanan deniz, ağır ağır dalgalanıyor, karanlık bulutların arasından sızan güneş ışığı denizin bir bölümünü parlatıyor, kızın yüzünü ve kollarını ışılatıyordu. Doğa, tutku soluyordu.

Yoksa her şey ironi miydi? Tutku, baştan çıkarma, sır ve çocuğun içindeki kadın? Resmin, oğlanı sadece büyülemekle kalmayıp kafasını karıştırmasının nedeni de ironi miydi? Oğlanın kafası sık sık karışıyordu. Ana babası tartıştıklarında, annesi iğneli sorular sorduğunda ve babası puro içtiğinde, gazete okuduğunda, gevşemiş ve üstün görünmek istediğinde. O sırada çalışma odasındaki hava o kadar gergin oluyordu ki oğlan hareket etmek bir yana nefes almaya bile cesaret edemiyordu. Annenin, Yahudi kızla ilgili küçümseyici konuşması da kafa karıştırıcıydı. Oğlanın Yahudi bir kızın ne olduğuna dair hiçbir fikri yoktu.

2

Durup dururken, annesi Yahudi kızın sözünü etmekten, babası da öğle uykusu için onu çalışma odasına götürmekten vazgeçti. Öğleleri bir süre, geceleri de uyuduğu odada ve yatakta uyuması gerekti. Sonra öğle uykusuna yatma dönemi büsbütün kapandı. Sevinçliydi. Dokuz yaşındaydı ve herhangi bir sınıf ya da oyun arkadaşından daha uzun süre öğle uykusunda yatmak zorunda kalmıştı.

Ama kertenkeleli kızın eksikliğini duyuyordu. Resme bir göz atmak ve kızla bir an baş başa konuşmak için, gizlice babasının çalışma odasına giriyordu. O yıl hızla boy attı; gözleri önce kalın varak çerçevenin, ardından kayanın, daha sonra da tam kızın gözlerinin hizasına geldi.

Kunt yapısı ve iri kemikli uzuvlarıyla güçlü kuvvetli bir oğlandı. Boyu uzarken, sakarlığının acinası değil, tehditkâr bir yanı vardı. Oynarken, tartışıp kavga ederken arkadaşlarına yardım ettiği halde, ondan çekiniyorlardı. O dışlanmış biriydi. Bunu kendisi de biliyordu.

Ne var ki onu dışlanmış yapan şeyin, kendi dış görünüşü, iriliği, kunt yapısı ve kuvveti olduğunu bilmiyordu. Bunun, birlikte ve içinde yaşadığı iç dünyasından kaynaklandığını sanıyordu. Hiçbir arkadaşı bu dünyayı paylaşmıyordu. Ama o da hiç kimseyi bu dünyaya davet etmiyordu. Narin bir çocuk olmuş olsaydı, belki öteki narin çocukların arasında oyun arkadaşı ve can yoldaşı bulurdu. Ama kendisinden en fazla ürkenler, tam da bu çocuklardı.

İç dünyası, sadece okuduğu, resimlerden ya da filmlerden tanıdığı figürlerle değil, dış dünyadan kişilerle de doluydu; ancak bunlar değişime uğramış figürlerdi. Dış dünyanın gösterdiği şeyin gerisinde göstermediği başka bir şey varsa, bunu seziyordu. Bayan piyano öğretmeninin bir şeyi kendisine sakladığını, sevilen aile doktorunun dostça davranışlarının sahici olmadığını, zaman zaman birlikte oynadığı komşu çocuğun bir şeyi gizlediğini, çocuğun hırsızlıklarının ya da doktorun küçük oğlanlara duyduğu sevginin ya da piyano öğretmeninin hastalığının ortaya çıkmasından çok daha önce seziyordu. Ortaya çıkmayan şeyin ne olduğunu, elbette o da başkalarından daha iyi ya da daha çabuk sezmiyordu. Ama daha fazlasını öğrenmek için çaba da harcamıyordu. Bir şeyi hayalinde canlandırmayı tercih ediyor ve hayal edilen, gerçeklikten daima daha renkli ve heyecan verici oluyordu.

İç dünyası ile dış dünyası arasındaki uzaklık, kendi ailesi ile başka insanlar arasında algıladığı uzaklığa uygun düşüyordu. Gerçi, kent mahkemesinde yargıç olan baba, ayakları yere sağlam basan birisiydi. Babanın, bulunduğu mevkinin öneminden ve göze çarpıcılığından memnuniyet duyduğunu; kentin ileri gelenlerinin birahane toplantılarına katılmaktan, kent politikası üzerinde etkili olmaktan ve kilise cemaatine kilise yönetim kurulu üyeliğine seçilmekten hoşlandığını anlamıştı oğlan. Ana baba kentin toplumsal yaşamına da katılıyorlardı. Karnavallara ve yaz balolarına gidiyor, yemeklere davet ediliyor ve davet ediyorlardı. Oğlanın doğum günleri gerektiği gibi kutlanıyordu; beşinci doğum günü beş konukla, altıncı altıyla vesaire. Zaten her şey gerektiği gibiydi, yani ellili yıllarda uyulması gereken resmiyet ve mesafelilik içindeydi. Oğlanın, ailesi ile başka insanlar arasında algıladığı uzaklık, bu resmiyet ve mesafelilik değil, başka bir şeydi. Ana babanın da, bir şeyleri kendilerine saklıyor ya

da gizliyor görünmeleriyle ilgiliydi bu. Tetikte duruyorlardı. Bir fıkrayı anlatıldığında hemen gülmüyor, aksine başkaları gülünceye kadar bekliyorlardı. Konserde ve tiyatrodaki, ancak başkaları alkışlayınca alkışlıyorlardı. Konuklarla sohbetlerinde, başkaları aynı görüşü dile getirinceye ve kendilerine destek çıkıncaya kadar kendi görüşlerini açığa vurmuyorlardı. Baba bazen taraf tutmaktan ve görüşlerini dile getirmekten kaçınıcıyordu. Böyle zamanlarda zorlanmış gibi görünüyordu.

Yoksa baba sadece ölçülü biri miydi, başkalarının işine karışmak ve kendisini zorla kabul ettirmek istemiyor muydu? Oğlan bu soruyu, büyüdükçe ve ana babasının temkinli tavrını daha bilinçli algıladığında sordu kendisine. Ana babanın şahsi, özel mekânları konusunda niye bu kadar ısrarcı olduklarını da sordu kendisine. Yatak odalarına girmesine izin yoktu, daha küçük bir çocukken bile oraya girmesine izin verilmezdi. Gerçi ana baba yatak odalarını kilitlemiyorlardı. Ama koydukları yasak, yanlış anlaşılmayacak kadar açık, otoriteleri ise tartışılmazdı; ta ki oğlan on üç yaşına gelip günün birinde, ana baba evde yokken kapıyı açıncaya ve iki ayrı yatak, iki komodin, iki iskemle, bir ahşap bir madeni dolap görünceye dek. Ana baba yataklarını paylaşmadıklarını mı gizlemek istiyorlardı? Ona mahremiyeti ve mahremiyete saygı göstermeyi mi öğretmek istiyorlardı? Ne de olsa onlar da, kapıyı vurmaktan ve ondan içeri girme izni almadan, odasına asla girmiyorlardı.

3

Babanın çalışma odasına girmek oğlana yasaklanmış değildi. Oda, kertenkeleli kız resmiyle bir sırrı sakladığı halde.

Lisenin birinci yılındayken, öğretmen ev ödevi olarak bir resim tasviri verdi. Resim seçimini serbest bıraktı. Öğrencinin biri, "Tasvir ettiğim resmi yanımda getirmeli miyim?" diye sordu. Öğretmen, hayır anlamında ellerini salladı. "Resmi öyle iyi tasvir edin ki okurken gözümüzün önünde canlandırabilelim." Oğlanın, kertenkeleli kızın resmini tasvir etmesi anlaşılır bir şeydi. Buna seviniyordu. Resim enine boyuna inceleneceği, sözcüklere ve cümlelere döküleceği, öğ-

retmene ve sınıf arkadaşlarına sunulacağı için. Babasının çalışma odasında oturacağı için de seviniyordu. Oda küçük bir avluya bakıyor, gün ışığını ve sokağın gürültüsünü pek almıyordu; duvarlar raf ve kitap doluydu ve içilmiş puroların baharlı ve keskin kokusu havada asılı duruyordu.

Baba öğle yemeğine eve gelmemiş, anne ise yemekten hemen sonra kente gitmişti. Böylece oğlan kimseden izin istemeden babanın çalışma odasına girdi, oturdu, baktı ve yazdı. "Resimde deniz görünüyor, onun önünde kumsal, onun önünde bir kaya ya da bir kumul ve onun üstünde bir kız ve bir kertenkele." Hayır, öğretmen bir resmin tasvirinin ön plandan, orta plana, oradan da geri plana doğru gitliğini söylemişti. "Resmin ön planında, bir kaya ya da kumulun üstünde bir kız ile bir kertenkele, orta planında bir kumsal ve orta planından geri planına kadar deniz var." Bu, deniz mi? Deniz dalgalanıyor mu? Ama deniz ortadan geri plana değil, aksine geriden orta plana doğru dalgalanıyor. Üstelik orta plan kulağa çirkin geliyor, ön ve geri plan da kulağa hoş gelmiyor. Ya kız, kız mı? Kızla ilgili söylecek her şey bu kadar mı?

Oğlan yeniden başladı. "Resimde bir kız var. Kız bir kertenkeleyle bakıyor." Bu da, kıza dair söylenecek her şey değildi henüz. Oğlan devam etti. "Kızın soluk bir yüzü, soluk kolları ve kestane rengi saçları var, üstüne açık renk bir şey, altına koyu renk bir etek giymiş." Ama bundan da memnun kalmamıştı. Bir kere daha başladı. "Resimde bir kız, bir kertenkelenin nasıl güneşlendiğine bakıyor." Doğru mu bu? Kız kertenkeleyle mi bakıyor, daha çok ondan daha öteye, o orada değilmiş gibi bakmıyor mu? Oğlan duraksadı. Sonra boş verdi. Çünkü ilkinde ikinci cümle eklendi: "Kız çok güzel." Cümle yerindeydi ve onunla birlikte tasvir de yerine oturmaya başladı.

"Resimde bir kız, bir kertenkelenin nasıl güneşlendiğine bakıyor. Kız çok güzel. Pürüzsüz alnı, düzgün burnu, üstdudağındaki çukurla narin bir yüze sahip. Kestane rengi gözleri ve kestane rengi lüleleri var. Aslında resim, sadece kızın başından ibaret. Geriye kalan hiçbir şey o kadar önemli değil. Kertenkele, kaya ya da kumul, kumsal ve deniz öylesine orada."

Oğlan memnundu. Şimdi her şeyi ön, orta ve geri plana çekmesi gerekiyordu bir tek. "Öylesine orada"dan gurur duyuyordu. Kulağa

şık ve olgun geliyordu. Kızın güzelliğinden gurur duyuyordu.

Babasının anahtarla daire kapısını açtığını duyduğunda, yerinden kalkmadı. Onun evrak çantasını yere koyduğunu, paltosunu çıkarıp astığını, mutfğa ve oturma odasına baktığını ve kendi kapısına vurduğunu duydu.

"Buradayım," diye seslendi ve müsvedde sayfalarını defterin tam üstüne, dolmakalemi de onun yanına koydu. Dosyalar, kâğıtlar ve kalem, babanın yazı masasının üstünde öyle duruyordu.

Oğlan kapı açılır açılmaz konuşmaya başladı. "Bir resim tasviri ödevimiz olduğı ve şuradaki resmi tasvir ettiğim için burada oturuyorum."

Baba bir an durakladı. "Hangi resim? Ne yapıyorsun?"

Oğlan bir kez daha açıkladı. Babasının duruşundan, resme ve kendisine bakışından ve alnını kırıştırmamasından, bir şeyi yanlış yapmış olduğunu anladı. "Sen burada olmadığın için, düşündüm ki..."

"Sen..." Baba alçak bir sesle konuşuyordu ve oğlan sesin hemen yükseleceğini ve bağırışa dönüşeceğini düşünerek olduğu yerde büzüldü. Ama baba bağırmadı. Kafasını iki yana salladı ve yazı masası ile üzerine dosyalarını yığmak için kullandığı masanın arasındaki döner sandalyeye oturdu; bu masanın öbür yanında oğlan oturmaktaydı. Babanın arkasında, yazı masasının üstünde resim asılıydı. Oğlan yazı masasına oturmaya cesaret edememişti. "Yazdığını bana okuyabilir misin?"

Oğlan okudu, gururlu ve aynı zamanda ürkekti.

"Çok güzel yazmışsın oğlum. Resim aynen gözümün önünde canlandı. Fakat..." duraksadı, "bu başkalarına uygun değil. Başkaları için başka bir resim tasvir etmelisin."

Oğlan, baba kendisine bağırmadığı, tersine kendisiyle güven ve sevgi dolu bir dille konuştuğı için öyle sevinçliydi ki her şeye hazırdı. Ama anlamıyordu. "Resim, neden başkalarına uygun değil?"

"Bazen senin de bir şeyleri kendine sakladığın olmuyor mu? Yaptığın her şeyde bizim ya da arkadaşlarımızın bulunmasını istiyor musun? Zaten başkaları kıskanç olduğundan, insan onlara hazinelerini göstermemeli. Ya senin sahip olduğuna sahip olmadıkları için üzülür, ya da gözlerini hırs bürür ve onu elinden almak isterler."

"Resim bir hazine mi?"

"Bunu sen de biliyorsun. Biraz önce onu, insanın ancak bir hazineyi tasvir edeceği kadar güzel tasvir ettin."

"Yani başkalarını kıskandıracak kadar değerli, öyle mi?"

Baba arkasına dönerek resme baktı. "Evet, çok, çok değerli ve başkaları çalmak isterse onu koruyabilir miyim bilmiyorum. Bu durumda, ona sahip olduğumuzu hiç bilmeseler daha iyi olmaz mı?"

Oğlan başını salladı.

"Gel, resimli bir kitaba bakalım, muhakkak hoşuna gidecek bir resim buluruz."

4

Oğlan on dört yaşındayken baba yargıçlık görevini bıraktı ve bir sigorta şirketinde işe girdi. Bunu isteyerek yapmamıştı; babası şikâyet etmediği halde, oğlan bunun farkına vardı. Baba neden iş değiştirdiğini de açıklamadı. Oğlan bunu ancak yıllar sonra keşfetti. İş değiştirmenin sonucunda, daha küçük bir eve geçmek için eski ev terk edildi. Wilhelm tarzındaki dört katlı bir apartmanın lüks bir katı yerine, kentin varoşlarında, bir sosyal konut programı tarafından sağlanan parayla, bu programın standartlarına göre inşa edilmiş bir binanın yirmi dört dairesinden birini kiralamışlardı. Dört oda küçük, tavan basıktı; her zaman komşu dairelerin gürültüleri ve kokuları duyuluyordu. Öyle bile olsa dört oda vardı; oturma, yatak ve çocuk odasının yanı sıra babanın kendisine ayırdığı çalışma odası. Baba artık yanında hiç evrak getirmedeği ve evde çalışmadığı halde, akşamları oraya çekiliyordu.

Oğlan bir akşam annesinin babaya, "Oturma odasında da içebilirsin," dediğini duydu, "hem arada bir benimle bir çift laf edersen, belki daha az içersin."

Ana babanın ilişkileri de değişti. Oğlanın konuklara kapıyı açtığı ve paltolarını aldığı yemekler, hanımlı beyli akşam oturumları kalktı. Oğlan, yemek odasında masanın beyaz porselen yemek takımı ve gümüş şamdanlarla donatıldığı ve ana babanın, ilk zil sesine kulak kabartmış bir halde oturma odasında bardakları, kurabiyeleri, puroları ve küllükleri yerleştirdikleri zamanların havasını özliyordu. Ana

babanın şu ya da bu dostunun eksikliğini de duyuyordu. Bazıları okulunun nasıl gittiğini ve ilgi alanlarını sormuş, verdiği cevabı bir sonraki ziyaretlerinde bile hatırlamış ve sözü oraya getirmişlerdi. Cerrahın biri onunla oyuncak ayıların ameliyatını, bir yerbilimci yarıdağ patlamalarını, depremleri ve yer değiştiren kumulları tartışmıştı. Oğlan en çok ana babanın bir kadın arkadaşının yokluğunu duyuyordu. Narin, sinirli ve gergin annesinden farklı olarak, tombul ve şen mizaçlı biriydi o. Oğlan küçük bir çocukken, bir kış günü onu kürk mantosunun altına almış ve ona mantonun ipek astarının okşayıcı parlaklığını ve parfümünün dayanılmaz kokusunu hissettirmişti. Daha sonraları, gerçekleştiremediği fetihler, sahip olmadığı kız arkadaşlar için ona takılmıştı; bu onu hem utandırmış hem de koltuklarını kabartmıştı ve daha sonra kadın onu oynakça kendisine çektiğinde ve kürk mantoyu çevrelerine sardığında vücudunun yumuşaklığının tadını çıkarmıştı.

Yeni konuklar gelene kadar uzun zaman geçti. Bunlar konu komşu, babasının sigorta şirketinden erkek iş arkadaşları ve bu arada emniyet müdürlüğünde daktilo olarak çalışmaya başlamış olan annesinin kadın iş arkadaşlarıydı. Oğlan ana babasının kendilerini güvensiz hissettiklerini fark etti; yeni dünyalarına eskisini inkâr etmeden yavaş yavaş alışmak istiyorlardı, ama ya fazla mesafeli ya da fazla teklifsizdiler.

Oğlan da yeni duruma ayak uydurmak zorundaydı. Ana baba onu, eski evlerine birkaç adım uzaklıktaki eski liseden, yeni evlerine yine pek uzak olmayan bir yenisine naklettirdiler. Böylece onun ilişkileri de değişti. Yeni sınıfındaki hava daha sertti ve eski sınıfında olduğundan daha az dışlanmıştı. Bir yıl daha, eski evlerinin yakınındaki bayan piyano öğretmenine gitti. Sonra ana baba, piyanodaki ilerlemesini öyle berbat buldular ki derse son verip piyanoyu sattılar. Oğlanın yolu, eski evlerinin ve ara sıra birlikte oynayıp okul yolunun bir bölümünü birlikte yürüdüğü bir komşu kızın evinin önünden geçtiğinden, piyano öğretmenine bisikletle gidişleri onun için çok önemliydi. Kızın omuzlarına kadar inen sık ve kıvrık lüleleri ile çillerle kaplı bir yüzü vardı. Kızın evinin önünden ağır ağır geçiyor ve onun dışarı çıkacağını, kendisini selamlayacağını, kendisinin de bisikletini yanında iterek kıza eşlik edeceğini umuyordu; sonra da nasılsa yeni-

den görüleceklerdi. Randevulaşmayacak, ama kızın ve kendisinin ne zaman nerede olacağı konusunda sessizce anlaşıyorlardı. Kız bir randevu için fazlasıyla gençti.

Ama kız, o geçerken hiç dışarı çıkmadı.

5

İnsanların, hayati kararları ancak yetişkin yaşa gelirken ya da yetişkin olduklarında vereceklerini sanmak bir yanılgıdır. Çocuklar, eylem ve hayat tarzları konusunda yetişkinlerle aynı kararlılığa sahiptirler. Çocuklar kararlarına ilelebet bağlı kalmazlar, ama yetişkinler de hayati kararlarını değiştirirler.

Bir yıl sonra oğlan, yeni sınıfında ve çevresinde sözünü dinleten biri olmaya karar verdi. Gücüyle saygı uyandırmak ona zor gelmedi; aynı zamanda akıllı ve ilginç biri olduğundan, çok geçmeden, kendi sınıfında olduğu gibi başka sınıflarda da kuvvet, küstahlık, espri ve ana baba servetinin bulanık bir karışımıyla tamamlanan hiyerarşinin en itibarlı kişilerinden biri oldu. Bu kişiler, yalnızca kızların bulunmadığı kendi okullarında değil, birkaç sokak aşağıdaki kız lisesinin kızları arasında da itibar sahibiydiler.

Oğlan kimseye âşık olmadı. İtibarı, meydan okuyucu bir cazibesi olan, çenesi kuvvetli, oğlanlar konusunda deneyimli, ama aynı zamanda zor elde edilen biri olduğu söylenen bir kızı seçti kendisine. Kuvvetli yapısı ve gördüğü saygının yanı sıra, görünenden başka şeylere de sahip olduğu izlenimini vererek kıza kendisini saydırdı. Kız, görünenden başka ne olduğunu bilmiyordu, ama o şey, başkalarında bulamadığı, görmek ve sahip olmak istediği şeydi. Oğlan bunu fark ediyor ve ara sıra kıza, başkalarına kolay kolay göstermediği, ama ona gösterebileceği hazineleri olduğunu sezdiriyordu, eğer... Eğer kız onunla çıksaydı? Sevişseydi? Yatsaydı? O da tam olarak bilmiyordu. Alenen yaptığı ve kızı giderek daha çok yumuşatan kur, aralarında olan bitenden daha ilginç, daha zahmete değer ve daha ödüllendiriciydi. Okul çıkışı, kızın arkadaşlarıyla birlikte demir parmaklıklara sabırla yaslandığı kız lisesinin önünde arkadaşlarla volta atmak, kolunu doğallıkla kızın beline dolamak ya da takımıyla bera-

ber eltopu oynamakta olan kıza el sallamak ve karşılığında eliyle yol-ladığı öpücüğü almak ya da hayret ve hayranlıkla izlenerek çimlerden geçip yüzme havuzuna doğru yürümek, hepsi buydu işte.

Sonunda birlikte yattıklarında, her şey felaketti. Kız beklentileri olacak kadar deneyim sahibiydi, ama onun beceriksizliğiyle başa çıkabilecektik kadar değil. Sevmenin, ilk defanın beceriksizliğini telafi edecek güvene sahip değildi oğlan. Yüzme havuzu kapandıktan ve bekçiler turlarını tamamladıktan sonra, ikisi fundalıkların arkasındaki çitin yanında birlikteyken, birden, her şey, öpücükler, sevecenlik, arzu, yanlış geldi ona. Hiçbir şey birbirini tutmuyordu. Sevdığı ve sevmiş olduğu her şeye ihanetti bu; aklına annesi geldi, onun kürk mantolu arkadaşı, kızıl lüleli ve çilli komşu kız ve kertenkeleli kız. Her şey, kaputla uğraşmanın verdiği utanç, erken boşalması, kızı eliyle tatmin etmedeki o hoyrat ve kıza sadece sıkıntı veren girişimleri bittiğinde, ona sokuldu; başarısızlığının tesellisini kıza aradı. Kız kalktı, giyindi ve gitti. O, büzülmüş halde olduğu yerde kaldı ve altında yattığı ağacın gövdesine, geçen yılın yapraklarına, iç çamaşırlarına ve çitin arasındaki boşluklara dikti gözlerini. Hava karardı. Üşüdüğü halde yatmaya devam etti; insanın bir hastalığı terleyerek geçirmesi gibi, kıyla beraberliğini, ona kur yapmasını, son ayların mağrur çekişmelerini dondurabilirmiş gibi geliyordu. Sonunda ayağa kalktı ve büyük havuzda birkaç tur yüzdü.

Geceyarısı eve geldiğinde, çalışma odasının kapısı açık duruyor ve içeride ışık yanıyordu. Baba divanda yatıyor, etrafa alkol kokusu yayıyor ve horluyordu. Bir raf devrilmiş ve yazı masasının çekmeceleri çekilip boşaltılmıştı; yerler kitap ve kâğıtla kaplıydı. Oğlan resmin zarar görmediğine karar verdi, ışığı söndürdü ve kapıyı kapattı.

Okulu bitirmek üzereyken ve artık yalnızca diplomayı beklerken, komşu büyük kente bir yolculuk yaptı. Bir buçuk saatlik bir tren yolculuğuydu bu; bir konser, tiyatro ya da sergi için bütün o yıllarda yapabileceği, ama hiç yapmamış olduğu bir yolculuk. Ana babası, küçük bir çocukken bir keresinde onu yanlarına almış ve kiliseleri, be-

lediyeyi, adliyeyi ve kentin ortasındaki büyük parkı göstermişlerdi. Ana baba, taşınmanın adından bir daha onunla da, onsuz da yolculuğa çıkmadılar. Önceleri tek başına yolculuk yapmak oğlanın aklına gelmedi. Daha sonra da bütçesi buna elvermedi. Baba içki yüzünden işini kaybetti ve oğlan, okulun yanı sıra çalışmak ve kazandığı parayı eve vermek zorunda kaldı. Şimdi, okuldan sonra yakında kentten de ayrılacağı bir sırada, duygusal olarak ana babasını kendi hallerine bırakmaya başladı. Artık kazandığını harcamak da istiyordu.

Çağdaş sanat müzesini aramıyordu, fakat tesadüfen buldu. Yapı onu büyülediği için içeri girdi: Bir cephesindeki modern yalınlık ile öteki cephelerindeki mağara yapısının itici kasveti, kapı ve cumbalardaki kiç oyunbazlıkla tuhaf bir karışım oluşturunuyordu. Koleksiyon, empresyonistlerden neofovistlere kadar uzanıyordu ve o her şeye, gereken dikkatle, ama fazla ilgilenmeden baktı. Ta ki René Dalmann'ın resmine rastlayınca kadar.

Resmin adı *Kumsalda*'ydı, bir kaya parçasını, kumsal ve denizi gösteriyordu; kaya parçasının üzerinde amuda kalkmış, çıplak ve güzel bir kız vardı, ama bacağına biri tahtadandı; tahta bir bacak değildi bu, tersine kusursuz, ahşap damarlı bir kadın bacağıydı. Hayır, ne amuda kalkmış kızda kertenkeleli kızı görebildi ne de söz konusu olanın aynı kaya, aynı kumsal ve aynı deniz olduğunu söyleyebildi. Ama her şey ona öylesine güçlü bir biçimde evdeki resmi hatırlattı ki çıkışta resmin bir kartpostalını satın aldı; daha fazla parası olsaydı, René Dalmann'la ilgili bir kitap da satın alırdı. Evde karşılaştırdığında, resim ile kartpostal arasındaki farklar belirgin biçimde gözüne çarptı. Yine de ikisini birbirine bağlayan bir şey vardı; ama bu onun bakan gözlerinde miydi, yoksa resimlerin kendisinde mi?

"O elindeki nedir?" Babası odaya girdi ve kartpostala uzandı.

Oğlan geri çekildi ve babanın hamlesini savuşturdu. "Resmi kim yapmış?"

Babanın bakışları temkinli bir hal aldı. İçmişti ve temkinli tavrı, eş ile oğulun, sarhoşken kendisine açıkça gösterdikleri ret ve horgörü karşısında takındığı temkinli tavırla aynıydı. Çoktandır ondan çekinmiyorlardı. "Bilmiyorum. Neden sordun?"

"Eğer değerliyse, resmi niçin satmadık?"

"Satmak mı? Resmi satamayız!" Baba, onu oğlundan koruması

gerekiyormuş gibi resmin önüne geçti.

"Niçin satamayız?"

"O zaman hiçbir şeyimiz kalmaz. Ayrıca ben artık hayatta olmadığımı, senin elinde hiçbir şey olmaz. Resmi senin için tutuyoruz, senin için." Oğlana makul gelmesi gereken bu kanıttan dolayı mutlu olan baba, bunu birkaç kez tekrarladı. "Annen ile ben günün birinde resmin senin olması için uğraşıyoruz. Peki karşılığında sen ne yapıyorsun? Nankörlük, sadece nankörlük."

Oğlan, dokunsan ağlayacak haldeki babayı olduğu yerde bıraktı ve olayı, müzedeki resmi ve René Dalmann'ı unuttu. Traktör fabrikasının ambarındaki işinin yanı sıra garson olarak ikinci bir işe daha girdi, sömestr başlayıncaya kadar çalıştı ve sonra öğrenim için, gidebileceği en uzak yere gitti. Baltık Denizi kıyısındaki kent çirkin, üniversite de vasattı. Ama hiçbir şey ona doğum yeri olan o güneydeki kenti hatırlatmıyordu ve öğrenimin ilk haftalarında hukuk derslerinde, kantinde ya da koridorlarda, tanıdığı hiç kimseyle karşılaşmadığını fark edince rahatladı. Her şeye yeniden başlayabilirdi.

Yolculuk sırasında tren mola vermişti. Irmak kıyısındaki kenti dolaşmak için sadece birkaç saati vardı. Kendisini müzenin önünde bulması yine rastlantıydı. Müzede işini rastlantıya bırakmadı, aksine hemen René Dalmann'ın resimlerini sordu ve iki tane buldu. *Savaş-tan Sonra Düzen* adlı resim, bir buçuğa iki metre boyundaydı ve başı öne eğik, bacakları kıvrılmış ve sol koluna yaslanmış halde yerde oturan bir kadını gösteriyordu. Kadın sağ eliyle, karnının alt bölümündeki çekmeceyi itiyordu ve memeleri ile karnı da çekmecelerden oluşuyordu; bir çekmecede meme uçları, diğerinde göbek deliği kulp olarak resmedilmişti. Göğüs ve karın çekmeceleri hafif dışarı çekilmişti ve boştu, alt karın çekmecesinde, uzuvları kıvrılmış ve sakatlanmış ölü bir asker yatıyordu. Öteki resmin adı *Kadın Olarak Oto-portre*'ydi ve gülmekte olan, kel kafalı genç bir adamın belden yukarısını gösteriyordu; adamın dik yakalı ceketinin altından göğüsleri belli oluyordu ve sol eliyle sarı lüleli bir peruğu yukarı kaldırıyordu.

Bu defa René Dalmann'la ilgili bir kitap satın aldı ve tren yolculuğu boyunca, 1894'te Strasbourg'da doğan sanatçının çocukluğu ve gençliğiyle ilgili bölümü okudu. Dalmann'ın Leipzig'den Strasbourg'a taşınan bir tekstil tüccarı olan babası ve ondan yirmi yaş genç

olan Alsace'lı karısı, bir kız çocuk istemişlerdi; zaten iki oğulları vardı ve onlardan sonra doğan kızları iki yıl önce ölmüştü; baba çocuğu kışın atla gezmeye götürmüş ve kız zatürreye yakalanmıştı. René, 1902'de özlenen ikinci kız çocuk gelinceye dek –kurtuluş ve aynı zamanda kırgınlık– bu ölü kız kardeşin gölgesinde büyümüştü. Erken yaşta çizmeye ve resim yapmaya başlamış, okulda başarılı olamamış ve on altı yaşındayken Karlsruhe Sanat Akademisi'ne kabul edilme-yi başarmıştı.

Sonra yolculuk sona erdi. Oğlan, kendisine bir oda buldu; ufacık lavabolu tuvaletin yarım kat aşağıdaki merdiven boşluğunda olduğu, kömür sobalı ve küçük pencereci bir tavan arası odası. Ama kendi başınaydı. Yerleşti ve René Dalmann'la ilgili kitabı, yanında getirmiş olduğu, sevdiği kitaplarla birlikte alttaki rafa yerleştirdi. Üstte yeni kitaplar, yeni hayat için yer olmalıydı. Kendisi için değerli olan hiçbir şeyi evde bırakmamıştı.

7

Okulun üçüncü yılında babası öldü. İçmek için, son yıllarda giderek daha sık yaptığı gibi meyhaneye gitmiş, sarhoş sarhoş eve dönerken ayağı takılmış, bayırdan aşağı yuvarlanmış, yığılıp kalmış ve donmuştu. Cenazeye katılışı, okula gidiş yolculuğundan sonra eve yaptığı ilk ziyarette. Ocak ayıydı, sert bir rüzgâr esiyordu, mezarlık şapelinden mezarlığa giden yoldaki su birikintileri donmuştu ve annesi ayağı kayıp düşme tehlikesi geçirdikten sonra, oğlunun koluna girmesine izin verdi; daha önce bunu reddetmişti. Onun kendisini bu denli uzun bir süre ziyaret etmemiş olmasını bağışlamak istememişti.

Anne, mezarlığa kadar kendilerine eşlik etmiş olan birkaç komşu için evde sandviç ve çay hazırlamıştı. Konukların alkollü bir şeyler beklediklerini fark edince ayağa kalktı. "Kendisine bira ya da şnaps ikram etmediğim için gücenen varsa, hemen gidebilir. Bu evde yeterince içildi."

Anne ile oğul akşam babanın çalışma odasına gittiler. "Sanırım hepsi hukuk kitabı. İster misin? İşine yararlar mı? Almadıklarını atacağım." Annesi onu yalnız bıraktı. Oğlan, babasının o kadar üstüne

titrediği kitaplığa baktı. Çoktan yeni basımları yapılmış kitaplar, abonelikleri yıllar önce sona erdirilmiş dergiler. Tek resim kertenkeleli kızındı; yazı masasının arkasındaki büyük duvara asılı olduğu eski evden farklı olarak, rafların arasında asılı duruyordu ve yine de bütün odaya hâkimdi. Oğlanın başı neredeyse alçak tavana değiyor, kıza yukarıdan bakıyor ve onunla nasıl karşılıklı göz göze durmuş olduğunu hatırlıyordu. Eskiden büyük, bugün küçük olan Noel ağaçlarını düşündü. Fakat sonra, resmin küçülmemiş, gücünden bir şey yitirmemiş olduğunu ve kendisini daha az büyülediğini düşündü. Sonra tavan arasında oturduğu evin küçük kızı geldi aklına, yüzü kızardı. Onu "Prences" diye çağırıyordu ve flört ediyorlardı; kız ona, kendisine tavan arasındaki odasını göstermek isteyip istemediğini sorduğunda, tüm irade gücünü toplayarak "Hayır," diyordu. Kız tüm masumiyetiyle soruyordu. Ama oğlanın vermek istemediğini elde etmek istediği için, davranışına öyle bir koketlik, duruşuna, bakışına ve sesine öyle bir fettanlık katıyordu ki oğlan masumiyeti unutuyordu adeta.

"Babamın kitaplarını istemiyorum. Ama yarın bir sahafa telefon ederim. Sana birkaç yüz mark ya da bir binlik verecektir." Mutfakta annesinin yanına, masaya oturdu. "Resmi ne yapmak niyetindesin?"

Annesi okuduğu gazeteyi katladı. Hareketleri hâlâ sinirli ve gergindi ve bunlarda gençliğe has bir yan vardı. Artık narin değil, sıskaydı ve derisi, yüz ve el kemiklerinin üstünde geriliyordu. Saçları neredeyse tümüyle aklaşmıştı.

Oğlanın içi birden merhamet ve şefkatle doldu. "Bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsun?" Bunu yumuşacık bir sesle sordu ve elini onunkinin üstüne koymak istedi, ama annesi elini çekti.

"Buradan taşınacağım. Yamaçta teraslı birkaç ev inşa ettiler, orada bir stüdyo daire satın aldım. Tek odadan fazlasına ihtiyacım yok."

"Satın mı aldın?"

Anne ona düşmanca baktı. "Babanın emekli maaşını ve kendi kazancımı bir tasarruf sandığına koydum ve o içki için para çektiğinde, ben de kendim için çektim. Buna karşı söyleyecek bir şeyin var mı?"

"Hayır." Güldü. "Babam on yılda içkiye bir daire parası mı harcadı?"

Annesi gülüşüne iştirak etti. "Tam olarak değil. Ama benim daire-

nin parasını ödemek için aldığım konut kredisi anlaşmasındakinden daha fazlasını."

Oğlan duraksadı. "Niye babamın yanında kaldın?"

"Amma soru." Başını salladı. "Bir süre seçebilirsin. Bunu mu, yoksa şunu mu yapacaksın, bu insanla mı, yoksa öbürüyle mi yaşayacaksın. Ama günün birinde o iş ve o insan hayatın haline gelir ve bu hayata niçin bağlı kaldığın oldukça aptal bir sorudur. Ama sen resmi sormuştun. Onunla ilgili bir planım yok. Al götür ya da eğer bu kadar büyük kasaları varsa bankaya koy."

"Bu resmin önemi nedir, bana söyler misin?"

"Ah, çocuk..." Ona üzüntüyle baktı. "İçimden gelmiyor. Sanırım baban, son anına kadar resimle gurur duydu." Yorgun yorgun gülümsedi. "Seni ziyaret etmeyi ve hukuk öğreniminin nasıl gittiğini görmeyi çok istemişti, ama buna cesaret edemedi. Sen bizi hiç davet etmedin. Biliyor musun, siz çocuklar biz ana babalardan daha az acımasız değilsiniz. Kendinizi daha çok beğeniyorsunuz, hepsi bu."

Karşı çıkmak istedi, ama annesinin haklı olup olmadığını bilmiyordu. "Kusura bakma," dedi, çekinerek.

Annesi ayağa kalktı. "İyi uykular, oğlum," dedi. "Yarın sabah yedide evden çıkacağım. Uyandıktan sonra yola çıkarken resmi unutma."

8

Resmi tavan arasındaki odasında yatağın üstüne astı. Yatak solda duvara dayalıydı, sağda dolap ve raflar, önde çatı penceresinin altında da yazı masası duruyordu.

"Bana benziyor. Kim o?" Bunu soran, ilk sömestrden beri hoşuna giden bir kız öğrenciydi. Resimdeki kızla benzerliğinden ötürü mü? Bunun farkına varmamıştı.

"Kim olduğunu bilmiyorum. Eğer gerçekten biriye!" "Her halükârda sen daha güzelsin," diye devam etmek istedi. Sonra kertenkeleli kıza ihanet etmek istemedi. İnsan bir resimdeki kıza ihanet edebilir mi?"

"Ne düşünüyorsun?"

"Güzel olduğunu."

Kız çok güzeldi. Oğlan sırtüstü yatakta, kız da yüzüstü onun üzerinde yatıyordu. Kolları oğlanın göğsünde, çenesi kollarının üstünde, ona sakın sakın bakıyordu. Yoksa o orada değilmiş gibi, ondan daha öteye mi bakıyordu? Koyu renk gözler, lüleler, geniş alın, parlak kırmızı yanaklar, hareketli burun kanatları ve dudaklar; kız bütün güzelliğiyle ona dönüktü, ama yine de kendisine özgüydü. Yoksa hayal mi kuruyordu? Sevdği kadın, onu sevdiği için, resme mi dönüşüyordu? Hem kendisine dönük hem de erişilmez miydi?

"Ressamı kim?"

"Bilmiyorum."

"Resmini imzalamış olmalı." Kız doğruldu ve resmin alt kenarını dikkatle inceledi. Sonra ona baktı. "İyi de, bu bir orijinal!"

"Evet."

"Değeri nedir, biliyor musun?"

"Hayır."

"Belki değerlidir. Kimden aldın onu?"

Babasıyla uzun yıllar önce yaptığı konuşmayı düşündü. "Gel buraya!" Kollarını açtı. "Değerli olup olmadığını bilmek istemiyorum. Bilseydim ve sana söylemiş olsaydım, beni sırf resmimden dolayı sevip sevmediğini sormak zorunda kalırdım hep."

Kız ona sarıldı. "Saçmalama. Eğer değerliyse burada tutamazsın. Burası yazın fazla sıcak, kışın fazla soğuk, ayrıca komik soban günün birinde çatıyı ve evi tutuşturabilir; belki sen komşu çatıya kaçabilirsin, ama resim yanar. Değerli bir resmin sabit bir ısıya, sabit bir rutubete ve kim bilir başka neye ihtiyacı vardır. Burada tutamayacağına göre, hemen satabilirsin de. Çalışıp duruyorsun, ama paran olmadığından kendin için hiçbir şey yapamıyorsun. Bunun anlamı yok ki!"

Oğlan yeni işinden söz etti ve konuyu değiştirdi. Ama kız giderken sordu: "Biliyor musun?"

"Neyi?"

"Ağabeyim sanat tarihi okuyor. Resme bir baksaydı."

İşin oraya varmasına izin vermedi. Kız onu tekrar ziyaret ettiğinde, resmi yatağın altına sokmuştu ve annesinin onu geri istediğini söyledi. Kız buna rağmen ağabeyiyle konuştu; ağabeyinin aklına, benzer bir resim ve uygun bir ressam değil, ama Paris'te dadacılıktan

sürrealizme geçiş sırasında kurulan ve 1924-30 arasında on sayı yayımlanan *Lézard violet* dergisi gelmişti. Sonra kız resmi unuttu.

Kızın her gidişinden sonra resmi tekrar yatağın üstüne astı. Başlangıçta bir oyundu bu; gülümseyerek resmi yerinden indiriyor, gülümseyerek yerine asıyor, kızla vedalaşıyor ve muzip bir ifadeyle resimdeki kızı selamlıyordu. Zamanla, kız geldiği için resmi yerinden indirmek zorunda kalmaktan bezmeye başladı, sonra da kızın gelmesinden. Birlikte yattıklarında ve yan yana uzandıklarında, o gitse de resmi tekrar assa ve hayatına tekrar başlasa diye bekliyordu.

Sonunda kız onu terk etti. "Kafandan ve kalbinden ne geçiyor, bilmiyorum." Önce kendi alnına, sonra onun göğsüne dokundu. "Burada bir yerim olabilir sanırım. Ama benim için fazla küçük."

9

Beklediğinden daha fazla acı çekiyordu. Bazen öfkeleniyordu; resimsiz her şey farklı ve daha iyi olurdu belki. Ama öfke onu resme bağlıyordu da. Kızla konuşuyor, onsuz durumunun daha iyi olabileceğini söylüyordu. Başına iş açmıştı. Artık kendisine daha dostça bakabilirdi. Rakibesini başarıyla safdışı etmiş olduğu için gururlanıyor muydu? Hayal kurmasa iyi olurdu.

Bir akşam René Dalmann'ın kitabını aldı ve okumaya devam etti. Genç sanatçı akademiyi bitirdikten sonra, kendisine bir atölye açmış olan Karlsruhe'li zengin bir dulun evinde yaşamaya başlamıştı. Namus abidesi başkentte bir skandaldı bu; yaşamöyküsü yazarlarının verdiği bilgiye göre, ikisi, zor ilişkilerinden çok bunun tadını çıkarmışlardı. Dalmann portre ressamı olarak kendisine bir yer edinmeye çalışıyordu ve ilk portreleri gelenekseldi, ta ki skandal yaratan bir hayat sürmekle suçlanıp skandal yaratan portreler yapmaya başlayınca ya dek: Karlsruhe Yüksek Asliye Mahkemesi başkanının ağaçtan oyulu gibi duran bürokrat kellesi ve havalı bir teğmen olan oğlunun yüzünde apoletler, yaver kordonları ve kılıç olan bir portresi. Yüksek Asliye Mahkemesi başkanı dava açınca, Dalmann büyük bölümü 1871'de Alsace'ı terk etmiş olan annesinin ailesine ait bir evin bulunduğu Bretagne'a kaçmış, gönüllü Fransız sıhhiye eri olarak katıldığı

savaşın patlamasına kadar da, ana babası ve kız kardeşleriyle birçok kez tatil yapmış olduğu bu bölgede kalmıştı. Bunlar onun desen yıllarıydı; başkasını yapmaya ne zamanı ne de olanağı vardı. Yaralı, sakatlanmış ve can çekişen askerlerin yanı sıra, dinsel motifler içeren resimler yapıyordu: yolları yanlışlıkla savaş yeri cennetine düşmüş bir gelin güvey gibi duran Âdem ile Havva ve sakat bir askerin, sakat bir İsa'nın elinden şifa buluşu. Dalmann savaşın ardından Paris'te yaşamaya başlamış, dadacılara katılmadan Café Certá'da bol bol vakit geçirmiş, çok sık birlikte olduğu André Breton'u izleyerek Komünist Parti'ye girmiş, ama onun örgütlediği sürrealistlere katılmamıştı. Birkaç dostuyla birlikte *Lézard violet*'yi kuruncaya kadar fazla öne çıkmamıştı. Dergide, René Magritte düşünce olarak resim, Salvador Dali kızın gözündeki kesik üzerine yazıyor ve Max Beckmann'ın, balayı yolculuğu sırasında kaleme aldığı, kolektivizm üzerine küçük bir denemesinin İngilizce çevirisi kendisinden izin alınmaksızın basılıyordu. René Dalmann ise fantezinin keyfilikten kurtuluşu üzerine yazıyor ve derginin grafik tasarımını yapıyordu.

Bütün bunları fazla ilginç bulmadı. Sonunda okumayı bırakıp sayfaları karıştırmaya başladı. Kitabın sonunda René Dalmann'ın yaşamındaki önemli tarihlerin yer aldığı birkaç sayfa, yapıtlarının ve onunla ilgili yapıtların kaynakçası ve sergilerinin bir listesi vardı. Listede, 1933'te Paris'te Galerie Colle'de açılan "Bir Alman Sürrealizmi Var mı?" sergisine dair bilgi verilmiş ve serginin katalog kapağında, René Dalmann'ın *Keler ve Kız* adlı resminin yer aldığı belirtilmişti. Keler ve kız.

Ertesi sabah üniversitenin sanat tarihi enstitüsüne gitti ve 1933 tarihli katalogun bir nüshasını boş yere aradı. Derslere girmede, öğleyin, "Kırıklığım var," diyerek garson olarak çalıştığı lokantadan izin aldı ve vaktiyle René Dalmann'ın savaş sonrasında yaptığı tabloyu ve otoportresini görüp hakkındaki kitabı satın almış olduğu kente gitti. Burada da bir üniversite ve bir sanat tarihi enstitüsü vardı, ama katalog yoktu. Bu arada çok büyük bir heyecan içindeydi. Kütüphane memuresi bunu fark etti ve ne olduğunu sordu. René Dalmann'ın *Keler ve Kız*'ını aradığını ve kapağında resmin röprodüksiyonunun yer aldığı katalogu bulamadığını açıkladı. Acaba sanat tarihi enstitüsü neredeydi?

"Niye katalogdaki röprodüksiyon olması gerekiyor?"

Kıza anlamadan baktı.

"Resminin fotoğrafını muhtemelen kendisi çekmiştir, sonra da galericisi, basın ve resmin sergilenmekte olduğu müze."

"Bir müzede sergileniyor mu demek istiyorsunuz? Nerede?"

"Bir resim arşivimiz var. Benimle gelin."

Bir koridor boyunca kızı izleyerek, bir slayt makinesinin ve üzerlerine isim etiketçikleri yapıştırılmış karton kutuların bulunduğu bir odaya girdi. Biraz sakinleşti. Hatta kütüphane memuresinin hoş bir vücudunun ve kıvrak bir yürüyüşünün olduğunu ve kendisine, heyecanıla dostça dalga geçen, neşeli gözlerle baktığını fark etti. Kız raftan bir kutu indirdi, kapağın içine yapıştırılmış bir listeyi inceledi, neredeyse bir kartpostal büyüklüğünde ve siyah bir çerçeve içinde duran bir saydamı tuttu ve makineye yerleştirdi. "Işığın kapatır mısınız?"

Düğmeyi buldu ve ışığı kapattı. Kız slayt makinesini açtı.

"Tanrım," dedi oğlan. Onun resmiydi bu. Kız, kumsal, kaya. Ama resmin solunda kız değil, tersine dev bir kertenkele vardı ve kayanın üstünde bir kertenkele değil, koyu lüleli, soluk yüzlü, açık renk bir üstlük ile koyu renk bir etek giymiş, şipşirin, küçücük bir kız güneşleniyordu. Baş kollarının üstünde, yanlamasına yatıyordu, yarı oyunbaz bir çocuk, yarı baştan çıkarıcı bir kadındı.

10

"Resim hangi müzede sergileniyor?"

"Buna ön tarafta bakmalıyız." Kütüphane memuresi slayt makinesini kapattı, saydamı yerine koydu ve tekrar kitapların bulunduğu odaya döndü. Oğlan onun bazı kitapları raflardan nasıl indirdiğine ve sayfalarını nasıl karıştırdığına baktı. "Bunun için en azından yemeğe davet edilecek miyim?" Kız karıştırmayı sürdürdü. "Aa!"

"Ne oldu?"

"Resim hiçbir müzede sergilenmiyor. Kayıp. Kayıp ve belki tahrip edilmiş. Son olarak 1937'de, Münih'teki 'Dekadan Sanat' sergisinde görülmüş." Oğlan anlamadan baktı.

"Beşinci grupta sergilenmiş. Hakkında şunlar söylenmiş: 'Pornografinin çıplaklığa, Dekadanlığın zanaatsal deformasyona ihtiyacı yoktur. Yahudi mükemmel bir fırça darbesiyle Alman girişimciyi kapitalist bir hovarda, Alman kızını da onun şehvetli orospusu olarak gösterebilir. Yahudi için domuzluk ile sınıf mücadelecisi Marksist eğitim el ele gider. İnsan, bu sergiyi Alman annelerin ve kadınların da ziyaret ettiğini düşündüğünde...' Okumaya devam edeyim mi?"

"René Dalmann'ın *Kertenkeleli Kız* adlı bir resmi de var mı?"

Kız sayfaları karıştırdı. "Yemek ne olacak?"

"Buradaki işiniz ne zaman bitiyor?"

"Dörtte."

"O saatte yemek yoktur ki."

"O zaman, burada da kertenkeleli kız yok. Resmin adının böyle olduğundan emin misiniz?"

"Hayır." Babası ile annesi resmi böyle adlandırmışlardı, sonra o da. René Dalmann başka türlü adlandırmış olabilirdi. "Ama bir kız ile bir kertenkeleyi gösteriyor, demin görmüş olduğumuz resimdeki- nin tam tersi yerlerde."

"İlginç. Onu nerede gördünüz?"

"Hatırlamıyorum." Dikkat etmemiş, fazla ileri gitmişti. Sorması gerekenden fazlasını sormuştu. Neyse ki adını söylememişti. İz bırakmadan ortadan kaybolacaktı.

Kız onun düşünceli haline baktı. "Neyiniz var?"

"Artık gitmek zorundayım. Saat dörtte sizi aşağıda bekliyorum, tamam mı?"

Enstitüden fırladı, düştüğü gülünç durum umurunda değildi. Kent merkezindeki gölün kıyısında bir bankta otururken, bilmediği ve öğrenmesi gereken ne kadar çok şey olduğunu anladı. Böylece saat dörtte, sanat tarihi enstitüsünün girişine dikildi. Kız merdivenlerden aşağı indi, dostça bir alayla ona baktı.

"Kertenkeleler ürkek hayvanlardır."

"Sanırım bir-iki şeyi açıklamalıyım. Göl kıyısında, güneşte oturulur mu?"

Yolda anlatmaya başladı. Hukuk öğreniminin yanı sıra özellikle mirasçılar arasındaki anlaşmazlıklar, mirasçılarının aranıp bulunması, miraslara değer biçilmesi gibi davalarla uğraşan bir avukatın yazıha-

nesinde çalışıyordu. Ölmüş bir Amerikalının evinde, ekspertizi yapılmamış, imzasız, belki tümüyle değersiz, ama belki de değerli bir resim bulunmuştu ve resmin ne olduğunu ortaya çıkarması gerekiyordu.

"Bir Amerikalı mı?"

Ceketini yere yaymıştı ve göl kıyısında çimenlerin üstünde oturuyorlardı. "Almanya'da mirasçılarını aradığımız, Amerika'ya göç etmiş bir Alman."

"Elinizde resmin bir röprodüksiyonu var mı?"

"Yanımda değil. Bu arada resmi kafama nakşetmiş durumdayım." Resmi tasvir etti.

"Hey," dedi kız yandan ona bakarak, "siz resme adamakıllı vurulmuşsunuz."

Yüzü kızardı, başını çevirdi ve bir yelkenlinin arkasından bakıyormuş gibi yaptı.

"Zararı yok. Eğer bir Dalmann ise, o zaten müthiş! Bizim müze-deki resimlerini gördünüz mü?" Sonra sözü müzeye, kente, kentteki hayata ve insanların nereden geldiklerine, hayatta nereye varmak istediklerine getirdi. Oğlan da bazı sorular sormaya çalıştı; insan bir resmin ressamını, resme ne olduğunu ve gerçek sahibini nasıl ortaya çıkarırdı? Kız soruları cevaplamaya başladı, ama az sonra konunun başka yere kaymasını sağladı. Güneş evlerin ardında kaybolup hava serinleyince, gölün çevresinde yürümeye başladılar.

"Erkek arkadaşınız var mı?" Arkadaşı olmayacağını düşünemiyordu. Hayat dolu, akıllı, espriliydi ve sadece hoş değildi; sarı saçlarını yüzünden kaldırmasında, burnunu kırıştırmasında işveli bir eda da vardı.

"Üç ay önce ayrıldık. Ya siz?"

Hesapladı. "Dört ay önce."

Bir lokantada akşam yemeği yediler. Oğlan nasıl da âşık olmak istediğini, nasıl da kıza açılmak, güvenmek istediğini fark etti. Ama ana babasını, kendisini terk eden kız arkadaşını, hoşuna giden kadınları ve nasıl yaşadığını düşündüğünde, hep dikkat etmek ve kendisini sakınmak zorundaydı. Bağlanmak istediği kadar bağlanamazdı. Eğer kendi kentinde karşılaşmış ve evine gitmek istemiş olsalardı, kızı davet edemeyeceği geldi aklına. Orada resim asılıydı.

Kız istasyona kadar ona eşlik etti. Peronda ona adını, adresini, te-

lefon numarasını yazdı. Oğlan bir an durakladı, ama sonra kıza gerçek adını ve gerçek adresini yazdı.

"Detektif olmak istemiyorsun, değil mi?" Gözlerinde yine o dostça alay vardı.

"Neden?"

"Hiç, öylesine." Kız kollarını oğlanın boynuna doladı ve dudaklarına bir öpücük kondurdu. "Soruların; insan resmi alır, Sotheby's ya da Christie's gibi bir yere gider. Sonra, benim küçük detektifim gibi ressamla ilgili bir kitap okuduğunda, yazarının kim olduğuna bakar ve yayınevi aracılığıyla ona yazar. Eğer, evet, eğer kimsenin bilmesi gereken bir şeyi gizlemiyorsa."

"Tren kalkıyor." Hoparlör kapıların kapandığını ve trenin hareket etmek üzere olduğunu duyurdu. O zaten trenin içindeydi.

"Gizlemek zordur."

Oğlan ancak kafasıyla onaylayabildi. Kapılar kapanmıştı.

11

"Seni zor bir gelecek bekliyor," dedi kertenkeleli kıza. "Kertenkele hep büyüyor, sen hep küçülüyorsun, sonunda ona kur yapacaksın. Sen, küçükhanım, bir kertenkeleye!" Devam etti: "Yoksa prenze dönüşün diye onu öptün de, bunun yerine o büyüdü, sen de küçüldün mü?" Kıza baktı ve René Dalmann'ın yapmış olduğu bir alçaklık, mukaddesata küfür gibi geldi. "Sen onun kız kardeşi misin? Senden nefret mi ediyordu? Yoksa seni hem sevdi hem de nefret mi etti?"

Odadan çıkıp üstüne diş fırçası, tıraş takımı, tarak ve fırçalar için ufacık bir rafın yerleştirilmiş olduğu ufacık lavabolu tuvalete gitti. Tıraş makinesinden jileti sökerek odaya geri döndü. "Bundan hoşlanmayacaksın. Ama yapmak zorundayım." Resmin arka yüzüne yapıştırılmış olan kâğıdı boydan boya kesti. Kalın varak çerçevenin, üzerine tuvalin gerili olduğu başka bir çerçeveye vidalı olduğunu gördü. Vidalar küçüktü, fiş ve prizleri onardığı tornavidayla onları gevşetti. Kalın varak çerçevenin tuvale yapışmış olmasından korkuyordu. Ama çerçeveyi kolayca söktü.

Resmi yatağın yanındaki duvara dayadı, kendisi de önüne, yere

oturdu. Sağ alt köşede, D'si ucu kıvrık bir yaya benzeyen, biraz eğik bir çocuk yazısıyla "Dalmann" yazılı olmasına şaşırmadı. Asıl hiç bulmasaydı ya da başka bir isim bulsaydı hayret ederdi. Onu şaşırtan, çerçevenin gizlediği birkaç santimetrenin açığa çıkmasıyla resmin yarattığı etkinin değişmiş olmasıydı. Kızın kafasının üstündeki ek gökyüzü parçası, ucunu artık çerçevenin yutmadığı dirseği, kertenkenlenin boydan boya görülebilen bedeni; insan deniz kıyısında rüzgârı hissettiğinde ve suyu kokladığında nasıl rahat soluk alırsa, resim de birden başını ve göğsünü açıvermişti.

"Seni babam mı kapattı? Yoksa resmin daha önce ait olduğu ve belki de hâlâ ait olduğu kişi mi? Peki o kim ya da kimdi?" Çerçeveyi inceledi ve Strasbourg'daki bir antikacının etiketini buldu.

Doğduğu kente yaptığı tren yolculuğunda, René Dalmann'ın yaşamöyküsünü sonuna dek okudu. Dalmann 1930 yılında Lydia Diakonow'un peşinden Paris'ten Berlin'e gitmişti. Bir kabare artisti olan kadın, sonradan Ortodoks olmuş, Yahudi bir doktorun kızıydı; yumuşak, esrarengiz bir güzelliğe sahip bir yaratıktı. Dalmann'ın kertenkeleniydi, onun meleri ve keleri, melerciği ve kelerciği. Dalmann ona eksilmeyen bir sevecenlikle mektuplar yazıyordu. Lydia, aksansız Almanca konuştuğundan ve Alman adından dolayı hemen Alman sanatçısı olarak algılanıp kabul görmüştü; Ludwig Justi ona veliaht prens sarayındaki küçük odalardan birini ayırmıştı. René Dalmann Karlsruhe'deki "Rejim Sanatı 1918-33" sergisine katılan *Sokaktaki Müstehcenliğin Ölüler Dansı** adlı yapıtıyla açıktan açığa dalgasını geçiyordu. Alman rejim sanatı, öyle mi? Resim dizisini 1928'de Paris'te tamamlamıştı. Sonra Eberhard Hanfstaengel, Dalmann Salonu'nu kapattı ve Lydia'nın kabaresi bir akşam SA'lar tarafından yerle bir edildi. Bu arada Lydia ve René Dalmann evlenmiş, 1937'de, Münih'teki "Dekadan Sanat" sergisi henüz açılmadan Almanya'yı terk

* 1348-50'deki büyük veba salgını sırasında, Avrupa nüfusunun üçte biri yok oldu. Çekilen korkunç acılar ve kitlesel ölümler Ölüler Dansı denen bir dansın ortaya çıkmasına yol açtı. Birçok insan bu dansı yaparken transa girip kendinden geçirdi. Ölüler Dansı acının sınırlarına dek zorlanan insan ruhunun umutsuzluğunun dışavurumuydu. Yazar Almanca metinde, müstehcenlik anlamına gelen "Zote" ile ölümler anlamına gelen "Tote" arasında kelime oyunu yaparak müstehcen saydığı Nazizm değerlerine göndermede bulunuyor. (ç.n.)

ederek Strasbourg'a göç etmişlerdi. Dalmann Fransız uyruğunda olmasına rağmen, hâlâ Alman sanatçıları arasında sayılıyordu. 1938'de Londra'da, "Yirminci Yüzyıl Alman Sanatı" sergisine katıldı. Alman makamlarınca el koyulup satışı serbest bırakılan ve René Dalmann'a sempati duyan işadamları ve koleksiyoncular tarafından satın alınan resimleri, Amsterdam ve Paris'te sergileniyordu.

Almanların Strasbourg'a girişinden sonra, René ve Lydia Dalmann'ın izleri kaybolmuştu. Acaba Strasbourg'da mı kalmışlar, işgal edilmemiş Fransa'ya mı gitmişler, yoksa Portekiz üzerinden ABD'ye mi göç etmişlerdi? Yaşamöyküsü yazarı bu olasılıkları destekleyen ve çürüten tezleri gerçeğe uygun bir biçimde anlatmış, ama kendisinin bu konuda ne düşündüğünü yazmamıştı. Ne yapmış olurlarsa olsunlar, yeni bir adla yapmış olmalıydılar. 1946'da New York'ta, resimleri biçimsel olarak neofovistlere öncülük eden, ama içeriğiyle dadacı-sürrealist temalarla yakınlık gösteren Ron Valomme'un bir sergisi açılmıştı. Kimi eleştirmenlerin tahminde bulundukları gibi, Ron Valomme ile René Dalmann aynı kişi miydi? Ron Valomme'a dair de, güvenilir hiçbir iz yoktu.

Oğlanda annesinin yaşadığı teras dairesinin anahtarı yoktu. Giriş merdivenine oturdu, dairelere ve garajlara giden parke taşı döşeli yola, yamacı kaplayan her dem yeşil fundalığa ve annesinin bahçenin steril atmosferini kırmak için diktiği, giriş kapısının yanındaki güllere baktı. Babası hakkında düşüncelere daldı. Onun hakkında, savaşın bombaları altında ölen ana babası, eğitimi, savaş öncesindeki ve savaş sırasındaki etkinlikleri ve sonraki kariyeri hakkında hiçbir şey bilmediğini fark etti.

12

"Babam, savaşta ne yaptı?" Annesiyle birlikte terasta oturuyordu. Anne işten dönmüş ve çay yapmıştı. Damların üstünden kıra doğru bakıyordu.

İçini çekti. "İşte başlıyoruz!"

"Bir şeye başladığımız yok. Ölü babamı yargılayıp mahkûm etsem ne geçer elime? Babamın, René Dalmann'ın, değerinin ne oldu-

ğunu doğru dürüst bilmediğim, ama yüz bin mark olduğunu tahmin ettiğim bir resmine nasıl sahip olduğunu bilmek istiyorum. Resmin çerçevesinde neden böyle bir esrar perdesi örmüş olduğunu bilmek istiyorum."

"Resim üzerinde hak iddia edilmesinden korkuyordu da ondan. Strasbourg'da divanıharp yargıcıydı; evlerine yerleştirildiği insanların sahte kimlikli Yahudiler olduğunu keşfetti ve onlara yardım etti. Onların minnettarlıklarını göstermek için verdikleri resmi kabul etti."

"Babamın sorunu neydi?"

"Savaşta sonra ressam ve karısı ortadan kaybolmuşlardı ve söylentiler vardı. Baban resimle görünürse haksızlığa uğrayacağından korktu. Onun kendisine armağan edilmiş olduğunu kanıtlayamazdı."

Annesine baktı. Yanında oturuyor ve bakışlarını ondan kaçırıyordu. "Anne?"

"Evet?" Annesi yüzünü ona çevirmedi.

"Strasbourg'da yanında mıydın? Her şeyi onunla birlikte mi yaşadın, yoksa babam sana sonradan mı anlattı?"

"Savaşta Strasbourg'da benim onunla ya da onun benimle ne işi olacaktı ki?"

"Babamın anlattıklarına inandın mı?"

Annesi hâlâ ona bakmıyordu. Oğlan onun hiçbir şaşkınlığı, can sıkıntısını, üzüntüyü açığa vurmeyan profiline baktı. "1948'de esir olarak tutulduğu Fransa'dan döndüğünde ve tekrar görüştüğümüzde, onun savaş hikâyeleriyle ilgilenmekten başka yapacak işlerim vardı. Hem insanlar o zamanlar savaştan ne hikâyelerle dönmüşlerdi!"

"Eğer ona inandıysan, eskiden neden hep 'Yahudi kız' diyordun?"

"Bunu hatırlıyor musun?"

Cevaplamadı. "Neden?"

"Kızın ressamın kızı olduğunu düşündüm, eh, onlar da Yahudiler işte."

"Bu senin hor görmeni açıklamaz." Kafasını iki yana salladı. "Hayır, sen babama inanmadın. Onun Yahudilere yardım etme hikâyesini yutmadın. Ya da hikâyenin bu kadarla kalmadığını, kızla arasında bir şey geçmiş olduğunu düşündün. Kıza şantaj mı yaptı? Onu kendisiyle ilişki kurmaya mı zorladı? Onun ressamın karısı olduğunu biliyorsun değil mi?"

Annesi hiçbir şey demedi.

"Babam neden yargıçlık görevinden uzaklaştırıldı?" Karşıya, annesine doğru baktı. Annesi çenesini öne çıkarmış, dudaklarını yukarı bükmüştü ve oğlan, sorduğu soruya cevap vermek istemediğini gördü. "O zamanki amirlerine ve iş arkadaşlarına sorsam, daha mı iyi olur? Müstakbel bir hukukçu olarak, ne olduğunu bilmek istememi anlayışla karşılayacak birini bulurum kuşkusuz."

"O divaniharp yargıcıydı dedim ya. Katı davranmak zorundaydı. Sert olmak zorundaydı. İnsan bu biçimde arkadaş edinebilir mi sanıyorsun?"

"Hayır, ama insan bu nedenle savaş sonrasında yargıçlık görevinden uzaklaştırılmaz."

"Doğru olmayan bir suçlamada bulunuldu ona; suçlama öyle kötüydü ki buna maruz kalmak istemiyordu. Senin ve benim kalmamı da."

Oğlan ona baktı.

"Yahudileri polisin elinden kurtarmış olan bir subayı ölüme mahkûm etmiş. Her şeyi bilmen gerektiğini düşünüyorsan, dostluk ettiği ve bizzat kendisinin ihbar ettiği söylenen bir subayı."

"Suçlamada bulunan her kimse, tanıklar, belgeler ya da raporlar bulmuş olmalı. Olay gazetelerde manşete çıktı mı?"

"Buradakilerde değil, yerel olmayanlarda. Burada konunun manşetten hızla inmesi için gereken yapıldı."

Oğlan o dönemin yerel olmayan gazetelerini elden geçirebilir ve suçlamada bulunan gazetecinin izini bulup elindeki malzemeye göz atabilirdi. Belki babasının Strasbourg'da nerede oturduğunu ve evde o zamanlar başka kimlerin oturmuş olduğunu da saptayabilirdi. Strasbourg'dan toplama kamplarına nakledilen Yahudilerin listeleri var mıydı? René Dalmann'ın konuşmaya geçecek yakınları var mıydı?

"Babam suçlamalar karşısında ne dedi?" Ama daha sorar sormaz, bunu öğrenmek istemekten de vazgeçmişti.

"O ve bir başka subay daha birçok Yahudiye yardım etmişlermiş ve herkesin, özellikle de tehlikedeki Yahudilerin ölümüne yol açmak için, ölüme mahkûm etmiş olduğu subayın feda edilmesi gerekiyormuş. Zaten, duruşmaya başkanlık etmesi ve hükmü vermek zorunda kalması aptalca bir rastlantıymış."

Oğlan güldü. "Babam her şeyi doğru yaptı, öyle mi? Sadece ötekiler yanlış anladı, öyle mi?"

13

Annesi, uyuması için ona divanı teklif etti; kendisi ağrıyan sırtından dolayı zaten sık sık yerde yatıyordu. Ama oğlan reddetti; annesinin uyuduğu divanda, onun kokusu ve vücudunun bırakmış olduğu izler içinde uyumak dayanılmaz geldi.

Gece uyandığında onun varlığını, sanki kendisi divanda yatıyormuşçasına güçlü hissetti. Onun kokusunu aldı ve soluğunu duydu. Ay ışığında iskemlenin arkılığına, oturma yerine ve ayaklarına düzenli biçimde dağıtılmış giysilerini gördü. Anne uykuda kımıldayıp divanın kenarına kaydığında, ışık yüzüne vuruyor ve oğlan onun ak saçlarını ve sert yüz hatlarını görüyordu. Eskiden güzel bir kadın olduğunu biliyordu; bir defasında babasının balayı yolculuğu sırasında çektiği bir fotoğraf görmüştü; annesi açık renk bir giysi içinde, hafif bir yürüyüşle ve yumuşak, şaşkın, mutlu bir yüzle bir parkın çitleri arasından babasına doğru yürüyordu. Ama ister kendisinin, ister babasının karşısında olsun, onu hiç böyle mutlu, böyle yumuşak görmüş olduğunu hatırlamıyordu. Suç savaşta mıydı? Strasbourg'daki olaylarda mıydı? Babası annesine de, başkalarına da, annesinin affedemediği bir şey mi yapmıştı? Ama annesi niye kendisine karşı da öyle sert davranmıştı? Babasının oğlu olduğu için mi?

Sonra oğlan üzüntüye boğuldu. Annesine, babasına, kendisine, özellikle de kendisine acıdı. Annesinin varlığı, giysileri, soluğu, kokusu kendisine hâlâ nahoş geliyordu, ama bunlar kendisine nahoş geldiği için de üzülmüyordu. Çocukluğundan anne sevgisi ve şefkatine ait bir hatırası neden yoktu? Böyle bir hatırası olsaydı, annesinin şimdiki bedeninde o zamanki bedenini görebilir ve sevebilirdi.

Sabah annesi ona bir klasör verdi. Klasörü babası düzenlemişti. Kendi olayına ilişkin gazete yazılarını toplamış, kesmiş, beyaz kâğıtlara yapıştırmış, üst kenarlarını kaynaklara dair notlarla, sağ kenarlarını onayını ya da reddini dile getiren ünlem ve soru işaretleriyle doldurmuştu. Aktarılanları çoğunlukla reddetmiş, hatta bazen, insan bir

müşvedde metnin sayfalarını nasıl düzeltirse öyle düzeltmişti. Mesele yaşıyla ilgili yanlış bilginin üstünü çizmiş, kenara bir çizgi çekip yanına doğru yaşını not etmişti. Strasbourg'daki divaniharp yargıçlığının yanlış aktarılan süresini; olaya adı karışan subayların yanlış aktarılan askeri rütbelerini; bir af dilekçesinin yanlış aktarılan sunum ve ret sürecini ve ölüme mahkûm etmiş olduğu subayın yanlış aktarılan idam tarihini düzeltmişti. En çok, büyük bir gazetede çıkmış uzun bir makalenin üzerinde düzeltme vardı. Bunun arkasında, babanın tanıdık yazı makinesinde yazılmış ve üzerlerine "İtiraz" başlığı atılmış birçok kâğıt bulunuyordu. "Strasbourg'daki divaniharp yargıçlığı görevimin 1 Temmuz 1943'te başladığı doğru değildir. Asıl doğru olan..." Böyle sürüp gidiyordu, sayfa sayfa. "Yahudileri tutuklanmaktan kurtarma çabaları sırasında, sanığın güvenini kurnazlıkla kazandığım ve kötüye kullandığım doğru değildir. Asıl doğru olan, çabaları sırasında sanığa gücüm yettiğince yardım ettiğim, onu tehdit eden tehlikeler konusunda uyardığım ve bizzat kendim hatırı sayılır tehlikelerle ve önemli görevleri kötüye kullanma tehdidiyle karşı karşıyayken bile, hem onu hem de Yahudileri korumaya çalıştığım"dır. İdam kararını bencil gerekçelerle ve hukuku sanığın aleyhine çevirmek niyetiyle vermiş olduğum doğru değildir. Asıl doğru olan, kanıtlar ve yasalar karşısında sanığı idama mahkûm etmekten başka çaremin kalmadığıdır. Yahudilerin mülkleriyle yasadışı yollardan zenginleştiğim ve özellikle Yahudilerin yanlarında götürdükleri ya da yanlarında götürmeye çalıştıkları taşınabilir mallara yasadışı yollardan sahip olmak için, bunları bana emanet etmelerini sağladığım doğru değildir. Asıl doğru olan, ne Yahudi serveti üstünde tasarrufta bulunma yetkimin, ne de Yahudi servetinin çıkarlarını temsil etme görevimin olduğudur ve bundan dolayı ne o yetkiyi kötüye kullanabilir, ne de bu görevi ihlal edebilirdim. Benim..."

Oğlan okurken anne onu seyrediyordu. Oğlan ona sordu: "İtiraz'ı biliyor musun?"

"Evet."

"Gazete onu yayımladı mı? Gazeteye onu babam mı gönderdi?"

"Hayır. Avukatı istemiyordu."

"Sen istiyor muydun?"

"Babanın bana sorduğunu sanmıyorsun herhalde."

"Ama yazdığını nasıl buluyordun? Yayımlanmış olsaydı nasıl bulurdun?"

"Nasıl mı buluyordum?" Omuz silkti. "Her cümleyi harfi harfine düşündü. İnsan onu tek bir kelimedenden dolayı bile suçlayamazdı."

"Ceza yasasından paragraflar kopyaladı. Cezalandırılmayacağını göstermek için kopyaladı onları. Okunduğunda tüyler ürpertici. Sanki her şeyi itiraf ediyor, ama bu yolla suç işlemediğinde ısrar ediyormuş gibi okunuyor. Sanki birini yemekle zehirlediğini itiraf edip yemek yaparken Doktor Oetkers'in *Okullar İçin Yemek Kitabı*'ndaki tariflere uyulduğu konusunda ısrar etmek gibi; böyle okunuyor işte."

Anne klasörü aldı, yaprakları soldan sağa geçirdi, sıkıştırdı ve kapağı kapattı. "Dedim ya, temkinliydi. Savaşta her şey tüm hayatına fazlasıyla yetecek kadar altüst olmuştu. Savaştan sonra senin ve benim yüzümden de temkinliydi. İçtiği zaman bile temkinliydi. Bilirsin, sarhoşlar bir şeyi söylememeleri gerektiğinde, söylemeyi de istemedikleri halde sonunda söylerler. Baban bunu asla yapmadı."

Sesine bakılırsa, sanki iftihar ediyordu. Kocasının kendisine ve başkalarına yaptıklarıyla bir de caka satmaya kalkışmamasından kıvanç duyuyordu. "Sana yaptığı şeyler için senden hiç özür diledi mi?"

"Benden özür dilemek mi?" Şaşkın şaşkın baktı.

Oğlan vazgeçti. Onun kendisinden bir şey gizlemediğini, bilakis kendisinin bilmek istediği şeyi bilmediğini, niçin ve ne hakkında ısrar ettiğini anlamadığını kavradı. O kocasını nasıl rahat bırakıyorsa, oğlu da onu ve kocasını rahat bırakmalıydı. Ruhundaki yara kabuk bağlamıştı ve onunla birlikte, ruhunun bütünündeki yumuşak, mutlu olmaya ve sevmeye muktedir doku da kabuk bağlamıştı. Kötü kapanmış bir yara dokusu olmuştu. Belki acı o zamanlar, yaralandığı sırada ya da hemen sonra giderilebilirdi. Artık çok geçti. Uzun zamandır çok geçti. Öyle uzun bir süredir yara izleriyle, yalanlarıyla, ihtiyatlı tavırlarıyla yaşıyordu ki.

Sonra birden farkına vardı. Anne kocasını ilk kez şimdi rahat bırakmıyordu. Oğlan kendisini bildi bileli, anne kocasının kendisini rahat bırakmasını istemiş, kendisi de kocasını rahat bırakmıştı. Sanki onunla hiç ilişkisi yokmuş gibi. Sanki kocası kendisini bir keresinde çok fazla, çok derinden tedirgin etmiş gibi. "Bana gebe kaldığında, babam ırzına mı geçmişti? Strasbourg'dayken, alçakça işler yaptığın-

da ve Yahudi kadınla ilişkisi olduğunda mı oldu bu? Bir gece çıka geldi, sen öbürünü biliyordun ve onunla yatmak istemiyordun, ama senin neyi bildiğin ve istediğin onun umurunda değildi ve senin ırzına geçti, değil mi? Dünyaya böyle geldim, değil mi? Bu yüzden beni asla affetmedin, değil mi?"

Anne kafasını iki yana salladı tekrar tekrar. Sonra oğlan onun ağladığını gördü. Önce ses çıkarmadan, kaskatı bir halde oturuyor, yalnızca gözyaşları yanaklarından aşağı yuvarlanıyor, çenesinde bir an asılı kalıyor ve entarisine damlıyordu. Ellerini kaldırıp yüzünden gözyaşlarını sildiği anda hıçkırdı.

Oğlan ayağa kalktı, iskemlesine yaklaştı ve onu kucaklamayı denedi. Annesi kaskatı ve dimdik oturuyor, kucaklamasına izin vermiyordu. Oğlan onunla konuştu, ama sözlerini de dinlemedi. Oğlan vedalaşırken bile susuyordu.

14

Oğlan geri döndü ve hayatına yeniden başladı. Kütüphaneci kız bir gün onu kentinde bir işi olduğunu yazınca kızla buluştu, onunla gezmeye, yemeğe, sonra kendi evine gitti. Resmi yatağın altına itmişti.

Ama resim onu rahat bırakmıyordu. Ya kız tesadüfen yatağın altına bakarsa ve resmi görürse ne olurdu? Ya karyola ve döşek çökerse? Resim tahrip olur, ayrıca etrafı toplarken ortaya çıkardı. Ya uykusunun içinde kertenkeleli kızla konuşursa ne olurdu? Gündüzleri sık sık yapıyordu bunu. "Kertenkeleli kız," diyordu, "şimdi ders çalışmaya başlamalıyım", ve hangi derse çalışmak zorunda olduğunu anlatıyordu. Ya da giydiği şeyle ilgili görüşünü alıyordu. Ya da sabahleyin vaktinde uyandırmadığı için onu azarlıyordu. Ya da onunla, René Dalmann'ın ve babasının yanında yaşadıkları hakkında laflıyordu. "Ressamın seni babama hediye mi etti? Yoksa babam senin yüzünden ressama ihanet mi etti? Ressamın seninle birlikte kaçmak istediğinde? Neden tam da seninle?" Tekrar tekrar soruyordu: "Seninle ne yapmalıyım kertenkeleli kız?"

Dalmann'ın mirasçılarını arayıp resmi onlara mı vermeliydi? Ama mirasçılarının kim olduğunu bilmiyordu. Resmi paraya çevirip

parayla hayatını mı kolaylaştırmalıydı? Ya da birilerine iyilik mi yapmalıydı? Babasının haksızlık etmiş olduğu kimselere bir şey borçlu muydu? Babasının haksızlığından çıkar sağladığı için? Fakat aslında ne çıkar sağlıyordu ki? Kertenkeleli kıza bakabilmesi ve onunla konuşabilmesi bir lütuf muydu, yoksa bir ceza mı?

"Resim ne oldu?"

Oğlanın yatağının üstüne uzanmış, birbirlerine bakıyorlardı. "Daha fazla bir şey öğrenemedim." Oğlan durumunun biraz üzücü olduğunu, ama aldırmadığını gösteren bir yüz ifadesi takındı. "Artık avukatın yanında da çalışmıyorum."

"Öyleyse belki şimdi Manhattan'da, kiracıları ölmüş olan, içinde bu yüzyılın en tanınmış ressamlarından birinin, kimsenin farkına varmadığı bir resminin asılı olduğu küçük bir daire var. Yoksul ve yaşlı kiracının kirli masasının üstünde hamamböcekleri dolaşüyor, ayakka-bılarını sıçanlar kemiriyor, daireye zorla girip yerleşen gangster yatağının üzerinde horluyor, sonra dan, dan, günün birinde bir kurşun yağmurunda kızın alnında bir delik açılıyor ve kertenkele kuyruğundan oluyor. Belki yaşlı adam, René Dalmann'ın kendisiydi?" Kız biraz fazla konuşuyordu. Ama oğlan onu dinlemekten hoşlanıyordu. "Bunun sorumluluğunu alabilir misin?"

"Neyin?"

"Her şeyin karanlıkta kalmasının?"

"Bunu bilmek isteyen, Sotheby's ya da Christie's'e ya da René Dalmann üzerine kitap yazanlardan birine gidebilir, değil mi?"

Kız ona sokuldu. "Bakıyorum bir şeyler öğrendin. Öğrendin mi bir şeyler?"

Oğlan uykuya dalmak istemiyordu. Uykuda sayıklamak istemiyordu. Kızın uyanmasını, tualete gitmesini, yatağın altında ayakka-bılarını aramasını ve resmi bulmasını istemiyordu. İstemiyordu... Sonra yine de uykuya daldı ve hava aydınlandığında, kız tuvaletten dönüp zıplayarak yatağa girdiğinde korku içinde uyandı. Ama karyola ve döşek çökmedi.

"Saat 9'da enstitüde olmak için 7.44 trenine binmeliyim."

"Seni götürürüm."

Kapıyı kapatıp kilitlemeden önce geriye bir göz attığında, odasından rahatsız oldu. Onun odası değildi bu. Kız kitaplarını karıştırmış-

tı; aybaşılydı ve yatağına kan bulaştırmıştı; kumsalda gezinirken paslı bir eski mektup terazisi bulmuş ve eve getirmişti. Kertenkeleli kız da yatağın üzerinde asılı değildi. Kütüphaneci kızı istasyona götürüp vedalaştıktan sonra, zihni dağınık ve huzursuz bir halde eve döndü ve ortalığı topladı. Kitaplar yeniden rafa, yatağa yeni bir çarşaf, resim yatağın üstüne, mektup terazisi dolabın üstüne, bavulun arkasına. "Evet, kertenkeleli kız, şimdi her şey yine yerli yerinde."

Odanın ortasında duruyor ve düzenine bakıyordu. Raftaki kitapların, kendisine babasının rafındaki kitapların düzenini hatırlatan düzenine. Annesinin ailenin düşkünleşmesine karşı verdiği mücadele sırasındaki temizliğini andıran perişan temizliğe. Vaktiyle ana babasının evindeki gibi odaya hükmeden, artık kalın varak çerçevesinde değil de tahtaya gerili tuvalde bulunan kertenkeleli kıza. Ve resim, evdeki gibi hazine, sır, güzellik ve özgürlüğe açılan bir pencereydi, aynı zamanda kendisine kurban verilmesi zorunlu olan, hükmedici ve denetleyici bir makam. Önündeki hayatı düşündü.

O gün hiçbir şey yapmadı. Hukuk Fakültesi'nin, çalıştığı meyhanenin, bir zamanlar sevmiş olduğu üniversiteli kızın yaşadığı evin önünden geçerek, biraz sokaklarda dolaştı. Yoksa sevmeyi hiç öğrenmemiş miydi?

Akşam kısa bir süre için eve geldi, yataktan çıkardığı çarşafın içine resmi, kırdığı çerçeveyi ve birkaç gazeteyi koydu. Bunlarla kumsala gitti. Ateşler yanıyor, gençler oturmuş eğleniyorlardı. Son ateşi arkasında bırakıncaya kadar yürüdü. Gazeteler ve çarşaf çabuk yandı, çerçeve de çabuk yandı. Resmi ateşe attı. Boyalar eridi, kız aktı ve tanınmaz hale geldi. Ama korlaşmadan önce, kenarı yanmış tuval yukarı kıvrılarak, tuvali kertenkeleli kızın altındaki çerçeveye gerilmiş olan başka bir resmi açığa çıkardı. Dev kertenkele, küçücük kız; bir an için, René Dalmann'ın korumak ve kaçarken yanında götürmek istediği resmi gördü. Sonra tuval cayır cayır yandı.

Ateş zayıfladığında, ayakkabısının ucuyla koru karıştırdı. Ateş geçip her şey kül oluncaya dek beklemedi. Bir süre mavi-kırmızı alevciğe baktı. Sonra eve gitti.

•

EFENDİM, ben Marley Mantello, tombul koleksiyoncu Chuck Dade Dolger'la sabah saat sekizde kahvaltı için randevulaşmıştım. Sekize çeyrek kala, hem ev, hem de atölye olarak kullandığım, C caddesindeki sefil apartmanın önünde bir klakson sesi duydum. Basamakları ikişer ikişer atlayarak beş kat merdiveni indim. Galerici Ginger bir gün önce, "Marley, senden hoşlanırsa resimlerini de alır," demişti. "Ama unutma, eğer çok yemezsen beş para etmez biri gibi görecektir seni."

Resimlerimi beğenmesi yeterli değilmiş, ressamın kendisine de saygı duyması gerekiyormuş. Tabii benim gibi sıksa, tanınmamış bir ressamın itiraz edecek hali yoktu, ama hiç değilse açtım. İnsan parasız olunca bu duruma düşebiliyor. Birkaç gündür ağzıma bir şey girmediğinden, yemek konusunu hallederim diye düşünüyordum. Eğer Dolger beni, deyim yerindeyse himayesi altına alırsa, ihtiyacım olan parayı bir şekilde temin ederdi; o zaman da şaheserimi gerçekleştirebilir, yani Roma'ya gidip kilisemi inşa edebilirdim. Hayatta en büyük arzum buydu. Parasız olmaktan tabii ki bıkmıştım, ama asıl istediğim, Vatikan'a bitişik bir Kadın İsa Kilisesi inşa etmektir. O'nun da kendisine ait Çarşıya Geriliş Aşamaları olacaktı: Bulaşık Yıkama, Bez Değiştirme, Ayna Önünde Kendini Kırbaqlama, Piknik Yemeği Hazırlama, vb. Kilisenin ünü kulaktan kulağa yayılacaktı, giriş ücreti olarak yetmiş beş sent alacaktım, Disney World dışındaki en büyük gösteri olacaktı eserim.

Chuck Dade Dolger, oniks renkli, ince aerodinamik profilli eski bir Mercedes'in ön koltuğuna oturmuş ağzındaki puroyu çiğniyordu. Kendisini daha önce bir tek kere görmüştüm. Herifin ne kadar şiş-

man olduğunu unutmuşum; direksiyonun arkasına sıkışmış, canlı bir kanepe gibiydi.

"Geç kaldın usta," diye karşıladı beni. "Ben her gün şafakla diki-
lirim ayağa. Sen de bir yere varmak istiyorsan aynen öyle yapacak-
sın."

"Ben altıdan beri ayaktayım," dedim. "Dün gece iki saat uyudum."

"Ben dün gece gözümü bile kırpmadım," dedi. Ön koltukta, yan-
nında, eğri ağızlı, şehvetli bakışlı beyaz bir Staffordshire teriyesi otu-
ruyordu. Garip şey, galericim Ginger Booth da, gözünde güneş göz-
lüğü, biraz yorgun da olsa göz kamaştırıcı bir görünümle arka koltuk-
taydı. "Ginger!" dedim. "Ne işin var burada?"

"İşe gitmeden önce sizinle kahvaltı ederim diye düşündüm," de-
di.

Bu da, Ginger'ın benim için elinden geleni yaptığını gösteriyor-
du; onunla ilgili kuşkularım yersizdi. Elindeki en iyi ressamın ben ol-
duğunu sık sık söylerdim Ginger'a; galerinin en çok satan ressamı ol-
masam da benimle çalıştığı için şanslıydı. Resimlerim özgün olduğu
için satılmıyordu; özgün olan şey, taklit edilinceye kadar beğenilmez.
"Gelebilmene sevindim," dedim.

"Geç arkaya," dedi Chuck. "Köpek önde oturuyor. Araba tutar da.
Sana bir şey söyleyeyim mi Marley; ben kızlara bayılırım, özellikle
de Ginger Booth'a; ama ah, bu köpek yok mu!" Yola bakmadan, za-
ten hatalı park ettiği yerden fırladı.

"Chuck, nereye gittiğine baksana," dedi Ginger sertçe. Ben elle-
rimi çıtlatarak, "Şimdi bir kahve iyi gelecek doğrusu," dedim.

"Kahve mi?" dedi Chuck. "Ondan böyle sıksasın tabii. Kahve vü-
cudu en hızlı zehirleyen şeydir. Ben bir yıldır kahveyi bıraktım; üç
yıldır ağzıma içkinin damlası değmedi. Yakında rafine şekeri de bı-
rakacağım. Benim istediğim, hiç ölmek, bugüne kadar da ulaş-
madığım bir amacım olmadı. Ufak bir bahis oynayalım mı, ne dersin
Marley? Sonsuza kadar yaşarsam ben alırım parayı; geberirsem sen
almaya uğraş bakalım!"

"Benim daha iyi bir teklifim var," dedim. "Şekeri bırakmadan
ölümsüzleşebilirsin. Benim bir projem var, dahiyane bir proje; aslın-
da kafamın içinde böyle binlerce dahiyane..."

"Chuck, ışıklardan sola sapacaksın," dedi Ginger. "Chuck son beş yıldır Manhattan'da aynı evde oturuyor, ama her yere şoförüyle gitmeye o kadar alışmış ki, evin yolunu kendi başına bulamıyor." Sesi soğuktu; başımı çevirip Ginger'a baktım. Üstünde yakut kırmızısı bir kazak vardı; bir sigara yaktı, kibriti sinek öldürüyormuş gibi, bir fişkeyle kültablasına attı. Sözümü keserek beni kırmıştı, ama galericiler hep yapardı bunu; sanatçıya haddini bildirirlerdi. Her şeye rağmen Ginger, Chuck'ın araba kullanımına çok kral bir şekilde katlanıyordu. Ön tarafın sanki kendisiyle hiçbir bağlantısı yokmuş gibi oturuyordu arkada.

Chuck ne zaman bir şey söyleyecek olsa, gözünü yoldan ayırıp arkaya dönüyor, bana bakıyordu. "İkinci Dünya Savaşı'nda Sıhhiye sınıfında ambulans kullanıyordum," dedi. "Şoförlüğü orada öğrendim. O sırada ilk karımla birlikte Paris'teydik. Yirmi iki yaşında bir çocuktum o zamanlar, Lady'yi gemiyle geri gönderdim, ben Gönüllü Birliklere katıldım, Alman işgaline kadar oradaydım. Normal orduya katılmak istedim ama düztaban olduğum için almadılar. Gene de on üç madalya aldım."

"Neyse, şu benim kilise projesi..." diye söze başladım.

Ginger omuzuma bir yumruk attı. Bu arada, Park Caddesi'nden yukarı saldırıya geçmiştik, taksiler bile Chuck'ın tankına yol açıyorlardı. Arabadan gelen ses pek hoş değildi, vitesten bir homurtu geliyordu, ama Chuck aldırmadan gaza basıyordu. "Kızımın arabası," dedi. "Kendisi İrlanda'da, bana bıraktı, benim için bir-iki resim almaya gitti. Şoföre de bugün izin verdim; öteki araba garajda."

"Geri dön Chuck, fazla gittin kuzeye," dedi Ginger.

"Aman be Ginger, madem araba kullanmayı o kadar iyi biliyorsun, gel sen kullan," dedi Chuck, direksiyonu bırakıp iki elini havaya kaldırdı.

"Chuck'la sık sık kahvaltı eder misin?" dedim Ginger'a.

Ginger bana bir tuhaf baktı, sonra minik, midilli derisi çizmeli ayağını yukarı çekti. "Chuck'la ben eski dostuz Marley," dedi.

"Öyleyse benim projeden bahsetmişsindir Chuck'a," dedim.

"Marley, Chuck'a yeni ressamlardan hangilerini beğendiğini söylemene. Benimkiler dışında şu anda sergisi olan hangi ressamlardan resim alsın diye düşünüyorduk."

"Benim tanıdığım bir ressam var, o olabilir, Stash Stosz. İyi-kötü karışıklığını işliyor resimlerinde. Çizgi film kahramanlarını çok kullanır: Babalooney, Chily Willy, Bullwinkle, Miki Fare, ayrıca çeşitli Bizans figürleri kullanılır. İyi ressamdır, benim kadar değil tabii, ama iyidir. Onun işlerine bir baksanıza."

"Tabii," dedi Ginger, "arkadaşın olduğuna göre resimlerini beğeniyorsun haliyle."

"*Credat Judaeus Apella*," dedim. "Latince, 'Sen onu külahıma anlat' demek."

Bu arada Chuck bizi duymuyordu bile. Kendi kendine mırıldanıyordu: "Ginger hayatında araba kullanmadı, yalnız bir kere arabayı parkmetreye geçirmişti. Kalkmış nereye gittiğimi söylüyor, oraya gitmeme bir faydası olacak sanıyor." Adamın tekini kıl payı ıskalayarak doğuya doğru döndü ve geriye, şehir merkezine doğru gitmeye başladı.

Chuck'ın evine vardığımızda Ginger bir şeyler mırıldanıp beni kenara çekmeye çalıştı, ama Chuck kolumdan tuttu, "Hadi, hadi," dedi. "Teçhizatı bir kuralım."

Ginger, "Ben yukarı çıkıp biraz uzanacağım," dedi. "Başım ağrıyor. Marley, fırsat bulunca yukarı çık. Yatak odasında bir Roy Lichtenstein var, hoşuna gidecek sanırım."

Ev güzel, kahverengi taş binalardandı. Tabut gibiydi; Van Dyck kahverengisi maun kaplı duvarlar, şöminenin üstünde Eric Fischl'in büyük bir resmi: sıg bir havuzda mastürbasyon yapan bir oğlan çocuğu. Bakmak için resme yaklaştım. Chuck gülerek, "Anneme inat olsun diye aldım onu," dedi. "Geçen yıl öldü, doksan yedi yaşında. Şimdi gülüyorum, eski Chuck değilim artık, ama çok eziyet ettim zavallı kadına. Gel, sonra gezdiririm sana evi."

Chuck'ın peşinden mutfağa gittim. Beni masaya oturtup kendisi kocaman, beyaz bir aşçı başlığı taktı kafasına. Masanın üstü yiyeceklerle tamamen kaplıydı: bir şişe *taco* sosu, koskoca bir kavanoz bal, üstünde şekerdarısı yazılı bir kavanoz daha, bir de eski moda bir krema kabı. Chuck ızgaraya on beş, yirmi tane pembe, hiddetli sosis attı. Sosisler kızaran kediler misali öfkeyle, tükürür gibi, cazırdamaya başladı. Sonra "sıcak maymun yağı" dediği bir şeyin içine sekiz-on yumurta kırdı, bütün yumurtalar çift sarılydı. Fırından fazla irileş-

miş, şalgama benzer, üzerinden tereyağı damlayan çöreklerle tıka basa dolu bir kâse çıkardı. "Hamur işleri uzmanlık dalımdır," dedi. "Delikanlı, sen hayattan ne beklersin?"

"Ben antik Roma'da doğmalıymışım," dedim. "İlk Hristiyan şehitlerinden biri olmayı isterdim."

"Ben de Hristiyan'ım be evlat," dedi Chuck. "Ömür boyu tipik bir Amerikalı kapitalist olarak yaşamışken birden içimde bir kıvılcım çıktı."

"Öyleyse projemi beğeneceksiniz," dedim.

"Antik Roma'yı hakikaten iyi bulmuşsun," dedi. "Ben o zamanlarda yaşasam senatör olurum. Neden, biliyor musun?" Konuşmaya ara vermeden kahvaltıyı hazırlamaya devam ediyordu. Sofrada mavibeyaz kareli bir örtü vardı ama yiyeceklerden pek görülüyordu. Çiftlikte yemek yemek gibiydi, nereden bulmuştu o kadar şeyi, bilmem. Arkada iki-üç inekle domuz beslediğini söylese şaşmazdım. Açlıktan öyle beynim sulanmış bir haldeydim ki işin ancak görsel tarafına konsantre olabiliyordum. Chuck'ın dev gibi, olgun bir yüzü, rahat hareketleri vardı. Fıldır fıldır minik gözleri, Çiftçi Dayı gibi neşe saçıyordu. Bu arada, kendi kendine konuşarak (ben dinlemediğim en azından) buzdolabından bir sepet mantar çıkarıp iki tanesini bir fiskeyle havaya fırlattı. Biri tavana çarpıp küçük bir leke bıraktı. "Sonra hizmetçi temizlememe yardım eder," dedi Chuck. "Yemek pişirirken eğlenmeyi severim."

Sofraya geçti, yanıma oturdu. Köpek tam ayaklarımın dibinde uyuyordu, öyle bir horladı ki yerimden sıçradım. Chuck, "Bizimki uyuyor," diye kükredi, tabağıma altı tane sıcak çörek atarak. "Sesimizi alçaltalım. Dövüşçü köpektir bu. Yulaf ezmesiyle mi başlarsın?"

"Yok, greyfurtla," dedim. Chuck'tan bir homurtu geldi. "Bunu bitirince alırım yulaf ezmesinden," diye ekledim, bir yandan da o homurtunun anlamını tartmaya çalışıyordum. Greyfurtun üzerine biraz bal döktüm; greyfurtu Texas'tan ithal etmişti herhalde, basketbol topu kadar büyüktü, içi de pembe ve suluydu. Sabah aç karnına yulaf ezmesi, hayatta en nefret ettiğim şeydir; arkasından az bir farkla greyfurt gelir.

"Şimdi bak, açık söyleyeyim," dedi, kalkıp masaya bir tencere tatlı fasulye getirdi; sonra dönüp servis tabağına aldığı yumurtayla

sosisleri böldü. "Bu arada soğumadan şunlara başla artık, bunu bitirince birkaç tane nefis yabanmersinli krep yapmaya niyetim var, yabanmersinleri Maine'den. Açık söyleyeyim, senin şu resimlerden birini almayı düşünüyorum."

"Hmm," dedim, ağzım dolu olduğu halde.

"Ye, Marley, konuşma, ye. Senin bu halin ne böyle? Yemek yiyemiyorsan nasıl resim yapacaksın? Ben hakiki Rönesans adamı olmayan herife pek güvenmem Mesela ben..." Falan filan. Yumuşak tereyağı köpüklü bir çöreği hapur hupur yuttum.

Chuck şeytan şeytan beni seyrediyordu. "İşini beğendim, Ginger'ın sergisindeki resmini; ama o kocaman, çirkin şeyi değil. Bu arada o büyük resmin adı ne?"

"Adı 'Güzeller Partisi'," dedim. "Bütün güzellerin bir araya geldiği kalabalık bir parti; Milo Venüsü, Afrodit, Hebe, Kharisler, Peri, Huri, Eros, Apollon, Hyperion, Antinoos, Narkissos..."

"Pek bir şeye benzetemedim. Ama o Ginger'ın ofisindeki küçük resim, 'Geoffrey Chaucer'ın İlk Randevusu' iyi. Ne boyası kullandın?"

"Guvaş," diye mırıldanıp bir sosisi şişledim. Büyük resim o güne kadar yaptığım en iyi resimdi. Küçük mantar dolmalarından (ekmek içi ve Parma peyniriyle doldurulmuştu) üç tanesini arka arkaya hızla mideye yuvarladım, onunla tartışmamak için, aldırmıyormuşum havasında. Aslında epeyce doymuştum bile. Belki de midem aylarca, günde sırf bir öğün Chef Boy-ar-dee konserve köfteli makarnayla beslenmekten küçülmüştü.

"'Guvaş' demek. Her neyse, şimdiye kadar bir çift göğsün bu kadar güzel bir resmini hiç görmedim diyebilirim. Model mi kullandın?"

"Porno dergi," dedim.

"Aman, Mr. Marley, sesinizi alçaltın, Prenses konuşmalarımıza bozulmasın." Yerde uyuyan köpeğe bir sosis attı. Köpek uyanıp eti bir lokmada gövdeye indirdikten sonra derhal süreğen narkolepsiye daldı. "Aman, sakın sofrada köpeği beslediğimi Ginger'a söyleme. Kızıyor, yemek daveti vermeye kalkınca köpekte kötü alışkanlık oluyormuş, öyle diyor. Şu köşedeki küçük kamerayı görüyor musun?"

Başımı çevirip göz attım, bu arada ellerim de boş durmayıp bir

çöreği yanlışlıkla yere düşürdü.

"Her taraf elektronik olarak gözetim altında," dedi Chuck. "Bodrumdaki malzemeyi de katarsan buradaki resim koleksiyonunun değeri üç milyona yakın. Duvarlarda yer kalmadı. Ginger elektronik sistem taktır diye ısrar etti. Eli maşalı, her istediğini yaptırıyor. Karım Lady hayattayken, onunla işler değişti. Tabii o devir de başkaydı. Yirmi küsur sene karıma hayatı zehir ettim. Paris'teyken, ta 1930'ların sonlarında, onu eve gönderdim, hindi üretim çiftliğiyle ilgilesin diye, ben o arada Beyaz Rus bir kontesle macera yaşadım. Kontesi de öyle pek sevmemiştim, niye yaptım bilmem. Uzun boylu kadınlar hep peşimden koşardı. Boyum 1.59 biliyor musun? Daha uzun görünüyorum ama 1.59'um."

"Paris'i severim," dedim. "Ama benim esas aşkım İtalya'dır. Özellikle de Roma."

"Karım Lady'yi severdim aslında, çok severdim, minnacık bir şeydi, ailenin bücürü, köklü bir New England ailesinin kızıydı, beni de hiç sevmezlerdi. Her neyse, o kontes karıdan kurtulmanın tek yolu ambulans kullanmaktı. Lady'yi kırmayı hiç istemedim, ama öyle oldu galiba. Ama doğruya doğru, Lady sağlam kadındı. Beni Paris'te o Beyaz Rus'la bırakıp buraya döndü, ben olmadığım süre boyunca ABD ordusuna yirmi kiloluk hindiler temin etti."

Çatalımın ucuyla yumurtalarımı patlattım, sulu sarılarının tabağa yayılmasını seyrettim. Yumurta sarısı. Floransa'daki San Marko manastırının bodrum fresklerini hatırlamamak elde değildi. Kilisemde mutlaka ıslak sıva freskler olacaktı... "Senin Ginger'ın erkek arkadaşı olduğunu anlayamamışım ben aslında," dedim: "Yani senden söz etmişti ama ne bileyim, ben işinden başka şey düşünmeyen insanlardanım işte."

"Ah, Ginger işte," dedi Chuck. "Şimdi yukarı oturmuş, seni ucuza yeni bir resim yapmaya ikna etmeye çalışıyorum diye üzülüyor."

"Ha, onun derdi bu muydu?" dedim. "Bak, resimlerime Ginger'ın koyduğu fiyat bile az. İnan bana, şu anda benden alacağın her resim büyük bir yatırımdır."

"Seninle tartışmayacağım Marley," dedi Chuck, "ama ortalıkta genç ressam çok, garantili olmadıkları sürece ben riske girmem."

"Benim projemle sen servet yaparsın, Disney World'den daha büyük bir şey olacak. Ginger bile diyor ki..."

"Aman, bırak Ginger'ı. Onun dış görünüşü taş gibi, ama aslında küçük bir kız çocuğu, ayrı geçirdiğimiz geceler sabaha karşı üçte telefon eder, ağlayarak, neresiyse gideceği yer, gitmeyi hayatta beceremeyeceğini söyler. Resmi bırakıp galerici olmaya karar verdi, onunla birlikte elli kızcağız daha aynı işe kalkıştı. Piyasa vahşi Marley, sırf dış görünüşle olmuyor."

"Bende dış görünüşten fazlası var," dedim. "Bak, taslakların hepsini çizdim. İsteseydim büyük bir mimar olabilirdim; içerisi mermer, kauçuk ve cam olacak. Ortada dev bir banyo küveti olacak, sülfürik asitle dolu bir tür çeşme..."

"Ginger'a söyledim, belki bir-iki yıl sonra, hâlâ berabersek, Ginger'ın egosunu yeterince geliştirebilmişsem, çocuk doğurmasına izin veririm. Şimdilik örgü örmeyi öğrettim. Ben örgü örmeyi severim de, benim de bazı yeteneklerim vardır. Yemek pişirmek, örgü örmek, kendilerine göre yaratıcı işlerdir, aksini söyleyenlere sakın inanma. Şu üstümdeki kazağa baksana."

Tepeden tırnağa bir süzdüm. Üstünde şarap moruyla kadife mavisini baklavalı bir şey vardı, yakası olmasa normal bir kazaktı da, yakası iri bir kuşun gerdanı gibi kırış kırıştı. Ginger hakkında aslında pek de bilmek istemeyeceğim bu kadar çok şeyi dinlemek beni rahatsız ediyordu; ne kadar olsa ben ona bağımlı hale gelmiştim. Dâhi bir ressamın, yapıtlarını yaratmak dışında bir şeyler yapması da beklenebilir ya. "Bizim Ginger herhalde evlenmek istiyor," dedi Chuck. "Altmış yedi yaşındayım, mirasımı kızıma bırakıyorum."

"Ginger'ın çocuk yapmaya ihtiyacı yok," dedim. "Ben varım ya."

Ama Chuck'ın tedirgin bir hali vardı; konuyu değiştirdi. "Bak hoşuna gidecek bir şey getireceğim," dedi, yeme hızımın biraz düştüğünü fark etmişti. Kilerdeki çekmecelerden birinden birkaç tane minik, yeşil konserve çıkardı, üstlerinde ANANAS REÇELİ, SAHRA KUMANYASI, ABD ORDUSU yazılıydı.

Elektrikli konserve açacağıyla kutulardan birini açtı. İçinde az miktarda, kabuk bağlamış, sarımsı bir merhem vardı, keskin bir deterjan kokusu geliyordu kutudan. "Aşçı geçen gün bunları atmaya kalktı, kıyameti kopardım. Bunlardan bir kamyon dolusu aldım, otuz

beş dolara. Bugün bunların piyasa fiyatı ne kadar biliyor musun? Satarım diye düşünüyorum, bunlar hakiki koleksiyoncu parçası. Paraya ihtiyacım olduğundan değil, oyalanmak için işte. Resim toplamak insanın her dakikasını almıyor." Bir çöreğin üstüne biraz reçel sürdü, ben yemeye çalışırken seyretti. "Fena sayılmaz, değil mi?"

Başını çevirir çevirmez çöreği masanın altından köpeğe kaydırdım. Köpeğin dişlerinin güçlü sesini bastırmak için hemen çatal bıçakla patırtı çıkarmak zorunda kaldım.

Bu arada Chuck üstüne cömertçe *taco* sosu dökülmüş dört-beş yumurtayı götürmüştü. "Aman be Marley, yavaşladın. Ben Newport'taki Ballroom'u işlettiğim sıralar sporcular çok rağbet ederdi bize. Biliyor musun Marley, içtiği içkinin parasını kendi ödeyen bir tek profesyonel golfçü ya da tenisçi görmedim. Ne yerdı be herifler; inan bak, o gün öğleden sonraki maçı kimin alacağını kahvaltıdan anlardım."

"Ballroom neydi?" dedim.

"Mantarların üstüne biraz *taco* sosu döküp dene, tadını ortaya çıkarır. Texarkana'da bir restorandan bizzat ithal ettim. Dolger's Starlight Ballroom'u hiç duymadım deme bana. Gazetelere haber olmadığımız gün yoktu, Lady'yle annem dehşet içindeydiler; çevre de öyle. Onlar insanın adının gazetelere üç olay dışında asla geçmemesi gerektiğine inanırlardı: doğum, evlilik ve ölüm. Annemle Lady bazı şeylere hiç alışamadılar; ikisi de sosyete karısıydı. Bizim kulüp pek uzun ömürlü olmadı; gece kulüpleri genellikle kısa ömürlüdür. Malikânenin giriş katını olduğu gibi yıktırdım, içeriye bir sahne yaptır-dım, yüzme havuzunun kenarına da bir bar. Bir ara arka tarafı olduğu gibi minyatür golf sahası haline getirdim. Newport'ta bir eşi daha yoktu. Orkestra New York'tan gelirdi, iki haftada bir değişirdi. O sıralar çocuktum daha. İki yumurta daha al, tabağında yer var. Yoksa tatlıya mı geçmek istersin?"

Köpek ağır, ıstıraplı bir inlemeyle masanın altından kalkıp sürünerek su kabına gitti. Tabağımdan birkaç fasulye attım aşağı. Her neyse, tarih işte böyle, kulaktan kulağa aktarılır, *virum volitare per ora*. Yazık, herif aslında eski günlerini anlatmak istiyordu. Ama ben kendi hayatıma devam etmek için telaşlanıyordum; yine de sonuçta bir para alacaksam, dinlemeye razıyım. "Ben tatlıya hazırım," dedim. Köpek suyunu içip döndü, ağzıyla fasulyeleri itti, sonra gene

çöktü. "Aa, peçetemi düşürmüşüm," deyip eğildim, fasulyeleri geri aldım.

"Asi bir tip denebilirdi herhalde bana, Marley. Ama ben kendi kendini yetiştirmiş bir adamdım, benim gibi yetişen insanların çoğu para kazanmayı sevmez. Ama ben farklıydım." Konuşmasına ara verip, gözleri kızarık köpeğe gönülsüzce bir tekme attı. "Bayılıyorum bu köpeğe, aynı bana benziyor. *Cık, cık*. Yemeğin yanında biraz içki?" İçki dolabına gitti, parşömenimsi kâğıtla kaplı, tozlu bir konyak şişesi çıkarıp getirdi, ışığa tuttu.

Yüzüne hayran kalmamak elde değildi; öyle hüznü, öyle iriydi ki. İncecik, kıvrım kıvrım bir doku içinde iri, nezleli gözler. Belki de onu erkek Meryem modeli olarak kullanabilirdim.

Chuck, "İçkiyi bırakmak zorunda kaldım," dedi hayıflanarak. Yuvarlak bir kadehe çürük kayısı rengi içkiden doldurdu. "O kuşluk içkilerini ne özlüyorum ama. Şimdi bir tek yemek yapıyorum. İnan bana, yemek yapmak yaratıcı iştir. Kendi yemek tariflerimden kitap yazabilirim ben yahu. İçki Yasağı devrinde kendi dondurmamı kendim yaptığım günleri hatırlıyorum da. Tutti-frutti. Sırf tatlandırıcı olarak kullanmak üzere gümrükten çekilmiş rom stoklamıştım. İçki ziyarı gibi görmedim hiç. Boya gibi aynı; başarılı olmak istiyorsan malzemedi çalamazsın. Komşular sırf bir litre satın almaya, aşçıları benim mutfığa gönderirlerdi; Küba'nın en baba içki kaçakçılarıyla direk bağlantım vardı. Şu son sosisi de al bakalım delikanlı."

"Size *esto perpetua*!" dedim, sosisi çatalıma takıp havaya kaldırarak, öteki elimi de aşağı indirip kemerimi gevşetmeye çalıştım. Bu arada adamın çizgilerini kafama kaydediyordum. Güzel bir yüz; bir geyikle bir kapı tokmağının en zarif özellikleri bir araya toplanmış. Genetik yapısı da kendini açıkça gösteriyordu, bir asalet, bir borazan azameti. Bununla beraber, adamın benim dâhiyane projemi finanse edecek parası olup da benim onu ikna edemeyişim sinirimi bozuyordu. Umut ne tatlı yalandır: Daha hâlâ parayı bastırmaya ikna ederim adamı belki, diye düşünüyordum.

Chuck masadan fırlayıp koca ayaklarının üstüne dikildi, aşçı başlığı bir yana devrildi. Kahveyle birlikte kabarık, reçelli donatlar getirdi, dışı kahverengi, pürtük pürtük şekerli, içi yağlı ve yumuşak. "Şundan bir tat," dedi. "Kendim yaptım. Özel olarak."

Kibarca gözlerimi kırıştıtırıp bir tanesini ısırđım. İçi tka basa ya-pışkan, siyah üzüm marmeladıyla doluydu, ağzımın kenarından fış-kırdı. "Güzel, çok güzel," diye mırıldandım. "Ha, bu arada, projem hakkında ne düşündüğünü söylemedin?"

Bu arada o, füme alabalıkları unutmuştu. "Tüh, geç kaldık. Ney-se, Marley, azıcık tat. Buzluktan sadece iki tane çıkardım, ama kah-valtıdan sonra bir şeyler atıştırmak istersen daha çıkarayım."

"Tamam."

"Nerede kalmıştım? Starlight Ballroom. Komşular isyan edince ben de kulübü kapatıp hindi üretme çiftliği haline getirdim. Dolger Beyaz Dağlar Hindileri. Hah! Komşulara bu daha da çok battı, ama hiçbir şey yapamadılar, yörede hayvan yetiştirme izni vardı, onu kontrol etmişlerdi. Atlarını düşünerek herhalde. Hiç hindiyi çiftleşir-ken gördün mü?"

"Hayır," dedim.

"Peki çıkmayan yumurtasını yumurtlayabilmek için ıkınan ta-vuk!"

"Hayır!"

"Peki hiç hindi pişirip de içini açtığında yüzlerce küçük hindi embriyonu gördün mü, kimi yumurta içindedir, ötekiler giderek kü-çülür, sonucusu inciden de miniktir?"

"Hayır."

"Bütün bunlardan, nasıl Katolik olduğuma geliyoruz. Ben hayatı birinin kolunu ısıtır gibi yaşadım. Komşular Starlight Ballroom'dan o kadar şikâyet etmeyeceklerdi; bir görseydin, çiftliğe nasıl söylen-diler. Görebileceğin en iyi hindi işletmelerinden biriydi. Öyle kimya-sal madde filan yoktu; benim hindiler mutluydu. Pek para kazanma-dım ama. Ortalama bir Şükran Günü hindsisi düşün mesela, dört bu-çuk-beş kilodur. Yirmi kiloluk hindiyi hangi aile ne yapsın?"

"Büyük bir aile isteyebilir," dedim.

"Olmaz," dedi Chuck. "Fırınları küçük gelir. Benim derdim baş-kaydı, ben bu arada başka bir yığın işe girişmişim –bir yayın impa-ratorluğu kurdum, doğru zamanda ayrılıp büyük vurgun vurdum– o yüzden hindi işine bütün ilgimi kaybettim. Bugün bir Frank Perdue olabilirdim. Belki de olamazdım ama. Hindilerin o kadar büyümesi-nin nedeni, öldürmeye kıyamadığımdandı. Gençliğimde yaptığım tek

iyilik. Hindiler aksileşene, tersleşene kadar bırakırdım yaşasınlar, sonra ABD ordusuna hindili börek olmak üzere kıyma haline getirilirlerdi."

Ben midemi, o hassas aleti düşünüyordum. Kendisini yemek borumun dibinde hissedebiliyordum, salyangoz ve kül suyuyla doldurulmuş bir kadın eldiveni gibiydi. "Korkunç bir şey," dedim.

"Aslında hiç öyle görünmem ama, çiftçilik hep kanıma girmiştir. Yurt odasında ördek beslediğim için hazırlık okulundan atılmıştım."

"Chuck'ı fazla ciddiye alma," diye mutfığa giren Ginger kendine bir fincan kahve koydu. "Hepimiz Chuck gibi kendi kendini yetiştirmiş insanlar olsaydık, ne mutlu olurduk."

"Ginger, erkek erkeğe konuşuyoruz," dedi Chuck.

"Gidiyorum, gidiyorum," dedi Ginger. "Marley, Chuck'a projenden bahsetmiyordun, değil mi? Üstüne atlamadan bırak da önce bir-iki resmini alsın." Ginger odadan çıktı, ama önce bana bir bakış fırlatmayı ihmal etmedi. Chuck'ın ne demek istediğini anlıyordum, o zengin Amerikan suratından fırlayan toplama kampı gözleriyle Ginger sinirli bir kızcağızdı.

Chuck bana göz kırptı. "Komşular uyanıncaya kadar iki domuz da yetiştirdim. O domuz pizolaları anlatılır gibi değildi Marley. Her biri beş santim kalınlığında. Ekmek kırıntısına bulardım onları. Kremanın içinde yüzerlerdi. Mmm mm mmm. Domuz yemekten de vazgeçtim mecburen, ama dikkat edersen kendi elimle evde yaptığım sosisten sadece biraz tattım. Sindirimi zor oluyor, insanın vücudunun birden çökmeye başlaması ne tuhaf değil mi? Sosisler nasıldı bu arada?"

"Mükemmel."

"Sahi mi? Sana bir-iki tane sarayım, daha sonra atıştırırsın. Neyse, ne diyordum? Benim ilgi sürem de bir itinki kadar kısa. Sana bir şey söyleyeyim mi, bu resim toplamaya takıldıktan sonra uyandım, gençliğimde Paris'te yok pahasına epey resim alabilirmişim, şimdi milyonun üstünde para ederdi. Eveet, kahvaltıyı mideye indirişini seyrettim, fena değildin, delikanlı, gerçi ben senin yaşındayken çaktırmadan seni de yerdim ya, neyse. Sen şu köpeği bir dolaştırmaya çıkar bakalım, sonra ben seni arabayla eve bırakır, şu senin resmi de Ginger'la konuşurum. Güzel resim, 'Geoffrey Chaucer'ın İlk Randevusu', ama Ginger fiyatı biraz düşürse iyi olurdu bence."

Elimdekiyle yetinmeliydim, ama ben sihirli balığı bulmuş balıkçı gibi daha fazlasını istemekten kendimi alamadım. "Peki projemi desteklemeye ne diyorsun?" dedim. "Senin de Medici'ler gibi kendi kilisen olabilir..."

"Marley, şu anda elimde kendine çevre sanatçısı diyen bir adam var, Montana'da bir yerden bir yere çamur yığınları taşıyor. Bir tane-si Gold Gate Köprüsü'nü yara bantlarıyla kaplamak için izin alma-ya çalışıyor. Kızın teki var, bir eli bir Koreli'ye, bir eli bir Dalmaçya-lı'ya kelepçeli; kelepçeli geçirecekleri bir yılın her anını videoya çe-kiyor. Bütün bunlar para demek, ama sanat dünyasına ilgimin bedeli olarak bu parayı seve seve ödüyorum. Ama sana şunu söyleyeyim: Resmini satın alacağım."

"Peki projemi de düşünür müsün? Karar vermeden önce bir dü-şünsen? Sana ayrıntılı projeyi, bir de mihrap resminin bitmiş halinin dialarını göndereyim."

"Peki, kabul; dediğini yapacağım, düşüneceğim."

Memnundum artık. Biliyordum, Chuck, Ginger'ı fiyatı biraz dü-şürmek konusunda ikna ederdi, ama önümüzdeki iki ayın kirasını ödeyecek kadar bir şey geçerdi gene elime; ayrıca yiyecek parası da kalırdı, eğer canım bir daha yemek çekerse. Bu arada da Chuck'ı ik-na etmenin bir yolunu bulurdum; Ginger'ı rehine almak ya da Kore-li'yle köpeğe kelepçeliyken video çeken kadını temizlemek pahasına da olsa.

Tam ben köpeği dışarı çıkarmak üzere tasmaşının kayışını takar-ken, Chuck seslendi: "Belki yürüyüş yediklerinin bir kısmını eritir. Geri geldiğinde bir fincan daha kahve içersin, sonra öğle yemeğine geçeriz. Ya da bir parça elmalı turta yersin. Kendim pişirdim, New England'ın en iyi elma ağaçlarından toplanmış elmalarla. Sana bir şey diyeyim mi, bazıları bana sanatçı der, yemekle uğraşan bir sanatçı."

"Köpeği nereye götürüyüm?" dedim.

Chuck, "Gel sana bir şey göstereyim Marley," deyip kapıya gel-di. Sesi birden alçaldı, fısıltıya dönüştü. "Otur Prenses," dedi. Köpek ona bakıyor, ama kıpırdamıyordu. "Dövüş köpeğidir o Marley, dik-kat et dışarıda. Köpeğin kulakları insandan keskindir bak."

"Saldırır filan mı yani?"

"Olabilir. Onu gezdirirken sesini yükseltme, başın belaya girer."

Bağırmana gerek yok. Şöyle bir evin etrafında dolaştır getir."

Kendimi olabilecek en kötü şeylere hazırladım; ama çıktığımızda fark ettim ki, şişko köpek yerdeki bir-iki şeyi kokladıktan sonra eve dönüp uyumaktan başka bir şey istemiyor.

Belki de ihtiyar kurt beni alt etmişti aslında; bilmiyorum. Bildiğim tek şey vardı; o mutfağa dönüp bir şeyler daha yersem ölürdüm.

Gizlice salona girdiğimde baktım Ginger domuz derisi kanepeye oturmuş örgü örüyor. Salon 1910'larda bir av kulübesi gibi döşenmişti; her taraf koyu ahşap, her şey erkeksi, antika, bir tek duvarları boydan boya kaplayan büyük resimler hariç: Sol LeWitt'in, Alfred Jensen'in, Neil Jenney'in işleri, garip bir karmaşa, kimi boktan, kimi fena olmayan şeyler. Evi gezmek canımı sıkıyordu; ama oturup yemeye katlanamayacaktım.

"Ginger, benim buradan çıkıp gitmem lazım," dedim.

Ginger başını salladı. "Öğle yemeğine arkadaşlarına söz vermiş derim," dedi. "Şu sığın kafasını görüyor musun?" Şöminenin üstünde bir boynuzu çarpık iri bir hayvanı işaret etti. "Onu Chuck'a içkiyi bırakmadan önceki halini hatırlatsın diye tutuyorum orada, bir gece bana kızıp kafama kurşundan bir kupa attı, ama isabet ettiremedi, sığına geldi. İçkiyi bıraktıktan sonra resim toplamaya başladı. Marley, ona kilisenden söz etmeye kalkmadın, değil mi?"

"Gayret ettim," dedim. "Ama dinliyor muydu bilmem."

"Çünkü Chuck Katolik olmayı ciddi ciddi düşünüyor. Kızı Katolik, Chuck kızına çok bağlıdır."

"Öyleyse kilisem hoşuna gidecektir."

"Sanmıyorum, bir sürü insan bozulabilir böyle bir şeye. Bunu sana hayal kırıklığına uğrama diye söylüyorum sadece."

"İnanmıyorum," dedim. "Ha, bu arada senin Chuck'la çıktığını bilmiyordum ben." O güne kadar Ginger'la ilgilenip de hayatı hakkında pek bir şey sormamış olduğumu fark ettim; bana iyi bakıp bakmadığıyla daha çok ilgilenmiştim. Eh, işte bu da gösteriyor ki, daha iyi bir insan olma yolundaydım.

"Chuck'ı gerçekten seviyorum," dedi Ginger. "Yıllardır haftada birkaç gece onda kalıyorum. Kahvaltıyı hep yatağıma getirir ama herhangi bir söz vermiyor... Sanırım biraz da kızı yüzünden. Kızı istemiyor. Ayrıca yıllardır da yandaki komşu kadınla bir ilişkisi var,

benimle birlikte olmadığı geceler onunla oluyor. Kadın benim iyi bir danışman olmadığımı ikna etmeye çalışıyor Chuck'ı. Onu sırf elimdeki ressamların işlerini alması için kullandığımı söylüyor..."

"Marley!" diye gürledi Chuck mutfaktan. "Köpeği getirdin mi? Bir kadeh içkiyle söylediğim turtadan bir parça yemeye ne dersin?"

"Çabuk git sen," dedi Ginger. "Ben niye gitmen gerektiğini anlatmaya çalışırım."

"Ama belki o zaman resmimi almaz," dedim.

"Marley, git hadi!"

Vakit kaybetmeden tüyüp şehir merkezine yürümeye başladım. Böylece sıskalığım bir süre dinlenecekti; ben de düşüncelerimi rahatça geliştirebilirdim. Çünkü Chuck'ın gerçekten bana ısındığından emindim, yakında onun finansmanı ile Roma'da bir arazi alacak, kilisemi yapıp mutluluk içinde yaşayacaktım. Bilmem neden, sezgisel bilgilerime hep güvenmişimdir. Bütün bunlardan o kadar emindim ki, Ginger'dan biraz avans istemeyi akıl edemediğime hayıflandım; üstüne düşsem, hiç şüphe yok Chuck'tan o sabah hatırı sayılır tutarda bir çek alabilirdim.

İçim müthiş bir neşeyle doldu. Tuhaf şey, acıkıyordum; benim için neşenin anlamı hep bu olmuştur. Cebimdeki son dolarla koşup karşı kaldırımdaki pizzacıya girdim; soğuk kalın pizza dilimini ağzıma tıkıp hamuru açan herife bütün planlarımı anlatmaya koyuldum.

•

ÇEVİREN: ROZA HAKMEN

ITALO CALVINO ■ Uzayda Bir İşaret

Samanyolu'nun dış kesimine yerleşmiş olan Güneş, tam bir galaksi devrimi için 200 milyon yıl harcadı.

Doğru, bu söylenen zaman geçti gerçekten de, siz daha mı az sanmıştınız, –dedi Qfwfq,– ben bir kez gerçekten uzayda bir işaret bırakmıştım, iki yüz milyon yıl sonra, ikinci turda aynı yerde bulabilmek için. Nasıl bir işaret mi? Bunu söylemek güç, çünkü, siz, işaret deyince, ötekilerden ayrılan bir şey sanıyorsunuz, oysa, orada, hiçbir şey öbüründen değişik değildi. Siz hemen bir araçla, ya da elle bırakılan bir işareti düşünürsünüz, hani, araç ya da el oradan çekilir ve iz kalır, ama o zamanlar araç diye bir şey yoktu, hatta el, ya da diş, ya da burun da yoktu, bütün bunlara sonradan, çok zaman sonra sahip olduk. Bu işarete verilecek biçim, size göre sorun değildi; çünkü biçimi ne olursa olsun, yeter ki, işaret, işaret olarak işe yarasın, yani, ötekilerden ayrı, ya da tıpkısı olsun: Burada da söze karışmakta acele ettiniz, ama o dönemlerde benim tıpkısını ya da değişikliğini yapacağım bir başka işaret de yoktu, üstelik düz ya da eğri bir çizginin bile ne olduğu bilinmiyordu, bir nokta, bir çıkıntı ya da girinti de tanınmıyordu. Niyetim bir iz bırakmaktı, evet öyleydi, aklıma esen herhangi bir şeyi, bir iz niyetine bırakacaktım ve o anda uzayın bir başka noktasında değil de, tam o noktasında olduğumuzdan, iz bırakmak amacıyla yapıverdiğim şey, gerçekten de bir iz olarak kaldı.

Anlayacağınız, evrende, ya da en azından samanyolu çevresinde bırakılmış ilk iz olarak, oldukça iyi bir iş çıktı ortaya. Görünüyor muydu? Aferin sana! O dönemde, görececek göz kimde vardı ki? Kimse bir şey görmemişti, söz konusu bile değildi bu. Yanılma tehlikesi

olmadan tanınabiliyor muydu? Buna evet diyeceğim: Uzayın bütün öbür noktaları tıpkı ve eşitti, ama burada bir işaret vardı.

Gezegenler ve güneş sistemi, dönüşlerini sürdürürlerken, işareti ardımda bıraktım, araya sonsuz uzay boşlukları girdi. Şimdiden, oraya yeniden dönebileceğim anı düşünmekten kendimi alamıyordum; orayı nasıl tanıyacaktım, bu beni ne çok sevindirecekti, o belirsiz uzamda, yüz bin ışıkyılına hiçbir şeye rastlamadan geçirecek, binlercesini yaşayacak ve döndüğümde, işte, orada, o bıraktığım yerde çıplak ve yalın ama ona yaptığım –diyelim ki– karıştırılması olanaksız o izi orada bulacaktım.

Yavaş yavaş Samanyolu, takımyıldız kümeleri, gezegenleri, bulutları ve güneşi ve onun parçalarıyla kendi üzerine kapanıyordu. Bütün o panayırda sadece iz yerli yerindeydi, herhangi bir noktadaydı, her türlü yörüngeden korunakta (onu yapabilmek için, galaksinin kenarından sarkmışım, bütün o dünyalar üzerinden geçmesin, açıkta kalsın istemişim), artık herhangi bir nokta olmayan bir herhangi noktadaydı, orada bulunulduğundan emin olunacak bir noktadaydı, öteki noktalar, onun konumuna göre tanımlanacaklardı.

Gece gündüz onu düşünüyordum; başka bir şey düşünemez olmuştum, ya da ilk kez olarak düşünecek bir şeyim vardı, en doğrusu, şimdiye dek bir şey düşünmek mümkün olmamıştı, çünkü bir kere, düşünecek şeyler yoktu, ayrıca onları düşündürecek izleri yoktu, ama artık bu işaret var olduğundan beri, düşünmek isteyene, düşüneceği bir işaret vardı ve orada o, işaret, düşünülebilecek bir şey olduğundan düşünülen şeyin, yani kendi kendinin de işaretiydi.

Kısacası, durum şuydu: işaret, bir noktayı belirtmeye yarıyordu, ama aynı zamanda orada bir işaret olduğunu da işaret ediyordu, daha da önemlisi, nokta pek çoktu, ama işaret sadece oydu ve aynı zamanda işaret, benim işaretimdi, beni işaret ediyordu, çünkü yaptığım biricik işaretti ve ben de işaret yapmış olan biricik kişiydim. Bir ad gibiydi, o noktanın adı, ve o noktaya işaret bırakan benim adım, anlayacağınız, ad gereken her türlü şey için elde var olan tek ad oydu.

Galaksinin yanlarından sürüklenen bizim dünyamız, uzak, çok uzak uzamların ötesinde yol alıyordu, işaret, o noktayı işaret ettiğim yerde kalmıştı ve aynı zamanda beni işaret ediyordu, ben onu ardımdan sürüklüyordum, bende yaşıyordu, bana bütünümlle sahipti, ben

ve ilişki kurmaya yeltenebileceğim her şeyin arasına giriyordu. Yeniden onunla karşılaşabileceğim anın beklentisinde, başka işaretler, işaret bileşimleri, eşit işaretler dizileri, değişik işaretler karşıtlıkları türetebilirdim. Ama onu yapalı beri onlarca, binlerce bin yıl geçmişti (ya da Samanyolunun sürekli devinimi içinde onu oraya attıktan birkaç saniye sonra) ve asıl şimdi, onu bütün ayrıntılarıyla düşünmeliydim (nasıl olduğu hakkındaki en küçük bir ikircik bile, olası başka işaretlerle karıştırmama yol açabilirdi), fark ettim ki, onu belleğimde az çok sınırları içinde tutsam bile, genel görünümü ile bazı yerleri çıkıyordu aklımdan, yani, onu değişik elemanlarına ayırmaya kalkışsam, bir elemanı ile öbürü arasında ne nasıldı unutuyordum. Gözlerimin önünde olmalıydı, onu incelemeliydim, gözlemeliydim, oysa, ne kadar olmadığını bilmediğim bir uzaklıktaydı, bunu bilmiyordum, çünkü o izi bırakmamın nedeni, onu bulabileceğimiz zamanı hesaplamaktı; onu bulana dek, nasıl yapıldığı idi ve bunun üzerine bir sav kurmaya başladım ve belli bir işaretin belli bir biçimde olup olmaması gerektiği konusunda kuramlar geliştirdim, dışarıda bırakma yöntemi ile ilerleyerek, o doğru işarete varmak için, daha az olası her tür işareti bir kenara ayırıyordum, ama bütün bu kurgusal işaretler, güçsüzce yeniliyorlardı, çünkü karşılaştırma yapacak o ilk işaret yoktu.

Ben bunca kafa patlatırken, (galaksi yanıp sönen ve ışıyan atomların ve dünyaların kaşınıtlarından rahatsız olarak, yumuşak, boş yatağında uykusuz dönüp duruyordu) birden kendi işaretimin belirsiz kavramını da yitirdiğimin ayırına vardım, yalnızca aralarında değişkenlik gösterebilecek işaret kırıntıları vardı aklımda, yani işaret içi işaretler ve bu işaret içi işaretlerin her değişimi, bambaşka bir işaret içi işareti değiştiriyordu ve olan olmuş, ben kendi işaretimin nasıl olduğunu unutmuştum; bunu belleğime yeniden döndürmenin yolu yoktu.

Umutsuzluğa kapıldım mı? Hayır, unutkanlık sıkıcıydı ama umarsız değildi. Ne olursa olsun, benim işaretimin orada öylece, sessizce beni beklediğini biliyordum. Oraya dönecektim, onu bulacaktım ve mantık yürütmelerimi sürdürebilecektim. Göz kararı ile, galaktik dönüşümüzün yarısını tamamlamış olmalıydık. Sabretmek gerekiyordu, nasıl olsa, ikinci yarılar, her zaman daha hızlı geçer gibi

gelirdi. Şimdi, işaretin var olduğunu ve oradan bir daha geçebileceğini düşünmekten başka yapacak bir şey yoktu.

Her geçen gün biraz daha yaklaşıyor olmalıydım. Sabırsızlıktan titriyordum, her an işaretle karşı karşıya gelebilirdim. Şurada olmalıydı, yok yok, biraz daha ötede, şimdi yüze kadar sayacağım ve... Ya yerinde yoksa? Ya geçtiyse çoktan? Hayır, yoktu. İşaretim, geride bir yerde kalmış olmalıydı, bizim sistemin düşünün yörüngesine sapa bir yerde kalmıştı. Hele o dönemlerde göksel cisimlerin çekim güçlerinin etkisine girerek yıldız çiçeği gibi düzensiz ve dantelli, yörüngeler çizen titreşimleri hesaba katmamıştım. Yüzlerce bin yıl boyunca yeni yeni hesaplar yaptım: Sonuçta, oraya her galaktik dönüş yılında değil, ama üç galaktik yılda bir uğradığımızı buldum. Yani güneş yılı ile söylersek, her altı yüz milyon yılda bir. İki yüz milyon yıl bekleyen, altı yüzü de beklerdi; ve ben bekledim, yol uzundu, ama yaya gitmiyorduk ya! Galaksinin terkisinde ışıkyıllarını geçiyordum, gezegen yörüngelerinde nallarından kıvılcımlar sıçratan bir atın sırtındaydım, gittikçe yükselen bir heyecan halindeydim, benim için önemi olan o tek şeyi fethetmeye ilerliyoruz gibi geliyordu bana, o işareti, o krallığı ve adı...

İkinci dönüşü tamamladım, sonra üçüncüsünü. Varmıştım. Bir çılgılık attım. Tam o nokta olması gereken noktada, benim işaretimin yerinde, biçimsiz bir karalama, çiğnenmiş ve çiziktirilmiş bir yerde bir çentik vardı. Her şeyi yitirmiştim: işaret, nokta, beni —o noktadaki, o işaret olan— ben yapan her şey yitip gitmişti. İşareti olmaksızın, uzay yeniden başı sonu olmayan bir boşluğa dönüşmüştü, iç bulandırıcıydı, burada —ben de— her şey yitiyordu. Bana, bir noktayı belirlemek için, bir işaret ya da onun kazıntısı ne fark eder ki demeyin, silintisi, bir işaretin yadsınmasıdır, yani işaret etmiyordu artık yani bir noktayı, öncekilerden ve sonrakilerden ayırt etmiyordu.)

Bu huzursuzluk, çok uzun ışıkyılları boyunca beni duyularımdan yoksun bıraktı. En sonunda gözlerimi yukarıya kaldırdığımda, (bu arada dünyamızda görme ve sonradan da yaşam kazanılmıştı), evet gözlerimi kaldırdığımda, orada görmeyi hiç ummadığım bir şeyi gördüm. Onu gördüm, işareti, ama onu değil; benzer bir işaretti, kesinlikle benimkinden kopya edilmişti, ama benimki olmadığı hemen anlaşılıyordu, o güdüktü, baştansavmaydı, amiyane bir şekilde kendini

beğenmişti, benim o işarete işaret etmeyi amaçladığının, iğrenç bir taklidiydi ve şimdi bu karışıklık sayesinde, benimkinin altedilemez arılığını yeniden anımsayabiliyordum. Bana bunu kim yapmış olabilirdi? Buna bir açıklama bulamıyordum. Sonunda, yüzbinlerce tümevarım zinciri beni sonuca ulaştırdı: Galaktik dönüşünü bizim önümüz sıra tamamlayan bir başka gezegen sisteminde Kgwgk (bu ad, çok daha sonra, adların edinildiği dönemde alınmıştı) diye, sevimsiz ve müthiş kıskanç biri vardı, işte o, bir saldırı dürtüsü ile benim işaretimi silmiş, sonra da küstah bir girişimle, yerine bir başkasını yapmıştı.

Bu işaretin, işaret etmek istediği tek şeyin, Kgwgk'nin benim işaretime öykünmesi olduğu öylesine belliydi ki, aralarında bir karşılaşma yapmak bile yersizdi. Ama o anda, rakibimin kazançlı sayılmasını asla kabullenemezdim: Uzaya hemen Kgwgk'yi kıskançlıktan çıldırtacak ve gerçek bir işaret sayılacak yeni bir işaret bırakmalıydım. Bir işaret yapmayı denemeyeli aşağı yukarı yedi yüz milyon yıl olmuştu, hani o ilk işareten bu yana. Zorlanacaktım. Ama artık işler değişti, çünkü, söylediğim gibi, Dünya kendine yeni bir görünüm ediniyordu, her işleyen şey, bir şeklin karşılığıydı ve o zamanki şekiller, önlerinde uzun bir gelecek olacağını sanıyorlardı (oysa bu doğru değildi: –görece yeni bir örnek vermek gerekirse– dinozorlar gibi) ve böylece bu benim yeni işaretim o dönemlerde nesnelerin görünmesinden az çok etkileniyordu, buna stil diyebiliriz, hani, her şeyin orada öylece belli bir şekilde duruşuna dediğimiz gibi. Bundan oldukça tatmin olduğumu söylemeliyim, artık, silinmiş ilk işaretim için üzülüyordum, çünkü bu yenisi bana çok daha güzel görünüyordu.

Ama daha o galaktik yıl içerisinde, o an'a kadar olan biçimlerin geçici olduğu, sırayla her şeyin bir bir değişeceği anlaşıldı. Bu yeni bilinç, eski görünüm için bir tür huzursuzluk da getirdi, çünkü onların anısına bile kederlenemeyecektik. Beni de bir düşünce yiyip birtirmeye başladı: Uzayda o işareti bırakmıştım, o işaret bana hem işlevine uygun, hem de pek güzel ve özgün görünmüştü, şimdiyse, bellegimde kaldığı kadarı ile, tüm kibiriyle pek yersiz görünüyordu, işaretleri algılamamanın antika bir yöntemi olan bir işaretmiş gibi, zamanında, kendimi kopartmam gereken şeylere ait o düzene aptalca ayak uydurmaya çalışmam gibi geliyordu.

Sözün kısası, dönüp durmakta olan dünyaların yüzyıllarca yanından geçtiği ve geçeceği o işaretten utanıyordum; şimdi hem kendi, hem de ben, onu geçici bir şey sanmakla gülünç duruma düşmüştük. Onu anımsadıkça her yanıma al basıyordu (ve hiç durmadan anımsıyordum onu), bu da bütün jeolojik çağlar boyunca sürüyordu: Utancımı gizlemek için, yanardağ kraterlerine gizleniyor, anakaraları örtten buz kütlelerini dişliyordum. Huzurumu kaçıran bir başka düşünce de şuydu: Kgwkg, Samanyolu'nda her zaman benden önce ilerlediğinden, ben silemeden o, işareti görebilir, olanca adiliği ile, beni küçük düşürmek, benimle alay etmek için, benim işaretimin kabasabalarını galaksi çevresi boyunca oraya buraya çizebilirdi.

Oysa, bu kez karmaşık uzay zamanlaması benden yana çıktı. Kgwkg'nin takımyıldızı, işaretle karşılaşmadı, bizim güneş sistemimiz ise, o noktaya tam tamına birinci turun sonunda vardı, hem de öyle yakın geçtik ki, ben bütün işareti, özenle silebildim.

Şimdi, uzayda bana ait hiçbir işaret yoktu. Yeni bir tane yapabilirdim, ama artık biliyordum ki, işaretler, onları bırakanları yargılamaya da yarıyordu ve bir galaktik yılda, beğeniler ve düşünceler değişmeye zaman buluyorlardı; ayrıca öncekiler, sonradan gelenlerle karşılaştırılıyorlardı. Diyeceğim şu ki, şimdi bu bana yetkin bir işaret gibi gelebilir, ama iki yüz ya da altı yüz milyon yıl sonra beni küçük düşürebilirdi. Oysa, Kgwkg tarafından vahşice silinmiş olan o ilk işaretim için hâlâ üzüliyordum, çünkü o, zamanaşımına uğramayacaktı, her türlü biçimden önce doğduğu için, varolmayı sürdüren her türlü biçim ondan bir şeylere sahip olacaktı, yani o bir işaretti, o kadar.

Artık, o olmayan başka işaretler yapmak beni ilgilendirmiyordu; o işaretiyse, milyarlarca yıldır unutmuştum. Böylece, gerçek işaretler yapamayarak, ama bir yolunu bulup Kgwkg'yi kızdırmak için yalancı işaretler yapmaya başladım, uzayda yarıklar, delikler, lekeler, yalnızca Kgwkg gibi yetersiz birinin işaret sanabileceği hileler yaptım. O bunları da silmeye uğraşıyordu (bir sonraki geçişlerimde bunu görüyordum), üstelik, bu çabaları onu yoruyor olmalıydı. (Ben bu sahte işaretleri ekiyordum uzayın boşluklarına, onun saflık derecesini anlamak için.)

Şimdi, bir dönüşten ötekine bu silintileri incelerken (galaksi dönüşleri artık benim için amaçsız ve beklentisiz, tembel ve sıkıcı bir

gezinti halini almıştı) bir şeyin ayırdına vardım: Galaktik yılların geçmesi ile, bunlar soluyorlardı, alttan, benim o noktaya yaptığım ve sahte işaret dediğim izler yeniden canlanarak ortaya çıkıyorlardı. Bu buluşumun beni üzdüğünü söyleyemem, tam tersine beni umutlandırdı. Eğer Kgwgk'nin silintileri siliniyorsa, o noktaya yaptığı ilk silinti de, artık yok olmuş olmalıydı ve benim işaretim ilk görünümüne kavuşmuş olmalıydı!

Böylece beklenti, yine günlerimi tedirgin etmeye başladı. Galaksi, tavadaki omlet gibi dönüp duruyordu, tavanın kendi de kızgın ve altın rengindeydi, bense sabırsızlıktan yanıp tutuşuyordum.

Ama galaktik yılların geçmesi ile uzay eskisi gibi boş, soluk bir mekân olmaktan çıkmıştı. Geçilen yerleri bir işaretle belirginleştirmek düşüncesi, benim ve Kgwgk'nin aklına geldiği gibi, pek çok kişinin de aklına gelmişti. Başka güneş sistemlerinin milyarlarca gezegenine dağılmış olanlar, aynı şeyi deniyorlardı ve ben, sürekli bunlardan birine, birkaçına ya da bir düzinesine rastlıyordum, iki boyutlu karalamalar, üç boyutlu kütleler (sözgelimi çokgen cisimler) ve hatta bazen de dördüncü boyutu da olan ve daha özenli bir biçimde yapılmış şeyler gibi.

Beklenen an geldiğinde ben kendi işaretimin olduğu noktaya geldim ve yan yana benimkinin tıpkısı beş işaret birden gördüm. Benimkinin hangisi olduğunu da tam olarak çıkartamadım. Buydu, yok hayır şuydu, hadi canım, bu pek çağdaş bir şey, ya da daha da eski olabilir, ben burada kendi elimi tanıyamıyorum, ben böyle mi yapıydım... Ve bu arada galaksi uzayda ilerliyor, arkada yeni ve eski işaretler bırakıyorduk ve ben kendi işaretimi bulamamıştım.

Bundan sonra yaşadığım galaktik yılların, o an'a kadar yaşadıklarımın en kötülerini olduğunu söylersem, abarttığımı sanmayın. Aramamı sürdürüyordum, uzay, işaret kaynıyordu, bütün dünyalarda kim varsa, uzaya şöyle ya da böyle kendi işaretini bırakmadan edemiyordu ve bizim dünyamız bile, her dönüşümde daha kirli görünüyordu, artık zaten uzay ve dünya birbirlerinin aynası gibiydiler, her biri minik hiyeroglifler ve çizelgelerle kaplanmıştı, bunların her biri işaret sayılabilirdi, ama sayılmayabilirdi de: Bazalt üzerine kireç taşından bir kabartı, çöl kumundan rüzgârla uçurulmuş herhangi bir şey, tavuskuşu kuyruğunda görülen göz şekilleri, (yavaş yavaş işaretler ara-

sında yaşadıkça, şimdiye dek kendi varlıklarını sergilemekten başka işe yaramayan şeyler bile, işaretler gibi görünmeye başlamıştı, ya da onları kendi kendilerinin işaretlerine döndürmüş, işaret yapmış olmak için işaret yapanların işaretlerine bir de bunlar eklenmişti).

Kayalık bir duvardaki alevlerin bıraktığı izler, bir mozoleumun cephesinin çerçevesinden –biraz çarpık da olsa– dört yüz yirmi yedinci yiv, manyetik bir fırtına sırasında bir video üzerinde bir sütunlar dizisi, (işaretler dizisi, giderek, işaretlerin işaretleri dizisi, hep aynı olarak defalarca yinelenen işaretlere, ama oraya işaret olsun diye yapıldığı yerde zaten var olan bir başka işaret yüzünden biraz değişik olan işaretlerle çoğalıyordu), bir R harfinin kötü mürekkeplenmiş bacağı, akşam gazetesinin artık kâğıdı ile karşılaşılıyor, Melbourne doklarının bir yerinden katranlanmış bir duvarın soyulmuş sekiz yüz bin yaprağından biri, bir istatistiğin eğrisi, asfalttaki bir fren hareketi, bir kromozom... arada bir de, bir heyecan dalgası: İşte o! ve bir saniye için kendi işaretimi bulduğuma emin oluyordum, bu uzayda ya da dünyada olabilirdi, hiçbir şey fark etmiyordu, çünkü, işaretler boyunca, açık seçik bir sınır olmaksızın bir süreklilik oluşmuştu.

Evrende artık bir anakara ve bir içerik yoktu, yalnızca üst üste binmiş, yapışmış işaretlerden oluşmuş bir kalınlık, noktalardan oluşan sürekli bir resim, çizgiler, tırmıklar, çıkıntılar, girintilerden oluşan mini mini bir ağ vardı, evren her yandan her boyutta karalanmıştı. Artık bir nirengi noktası saptamaya olanak yoktu: Galaksi dönmeyi sürdürüyordu ama ben artık dönüşleri sayamıyordum, her nokta hareket noktası olarak sayılabilirdi, bir ötekinin üzerine binmiş herhangi bir işaret benimki olabilirdi, ama bunu keşfetmek hiçbir şeye yaramazdı, çünkü artık çok açık seçikti ki işaretlerden bağımsız bir uzay yoktu ve belki de hiç olmamıştı.

•

ÇEVİREN: EREN YÜCESAN

RESSAMIN İKİNCİ SÖZLEŞMESİ

Bu kitaba amatör bir resimseverin, resmin ve ressamların dünyasına duyduğu ilgiden yola çıkarak, sevdiği, seçtiği çeşitli parçaları yeni bir toplamda bir araya getirerek bunlarla yeni bir galeri oluşturma arzusu, ve bu parçaları, bu galerinin kendi özel ışığında yeniden görme ve okutma isteğiyle kurduğu edebiyat içi bir oyun diye de bakılabilir. Bu öykülerin, yer aldıkları kitaplardaki bağlamlarının dışında, böyle özel bir toplamda daha farklı bir okuma tadı ve serüveni sunacağını düşündüm.

Önce “Ressamın Sözleşmesi” adıyla çıkan kitabın üçüncü basımında üç yeni öykü eklendi. Bu değişikliği kitabın adına da yansıtarak “Ressamın İkinci Sözleşmesi” diyorum. Biliyorsunuz: Sanatçının hayatla ve sanatla yaptığı sözleşme sürdükçe oyunlar da sürer.

— Murathan Mungan

Metis Edebiyat | Öykü Seçkisi
ISBN-13: 978-975-342-130-0

Metis Yayınları
www.metiskitap.com